

ศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
กับหลักอณูพรต ๕ ในศาสนาเซน

A COMPARATIVE STUDY OF THE FIVE PRECEPTS IN THERAVADA
BUDDHISM AND THE FIVE VOWS IN JAINISM

พระภาณูวิชญ์ อโศโก (เริงริน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

ศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
กับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

พระภาณุวิชญ์ อโศโก (เรียงื่น)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

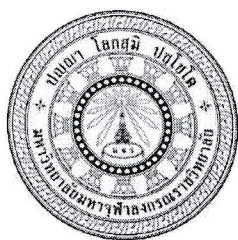
A Comparative Study of the Five Precepts in Theravada Buddhism and the Five Vows in Jainism

Phra Phanuwit Asoko (Roengruen)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Comparative Religion)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕
ในศาสนาเซน” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหายุทธนา นรเชฎฺฐโจ, ดร.)

(ผศ.ดร.วุฒินันท์ ก้นทะเตียน)

(ดร.แสวง นิลนามะ)

(พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, ดร.)

(ผศ.ดร.นัทธีร์ ศรีดี)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.นัทธีร์ ศรีดี

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระภาณุวิชญ์ อโสโก)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลัก
อนุปุพต ๕ ในศาสนาเซน

ผู้วิจัย : พระภาณุวิษณุ อโสภา (เรจรีน)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, ดร. ป.ธ. ๙, พธ.บ. (ปรัชญา),
พธ.ม. (ปรัชญา), ศน.ด. (พุทธศาสนาและปรัชญา)

: ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี ป.ธ. ๙, พธ.บ. (รัฐศาสตร์ (บริหารรัฐกิจ)),
ศศ.ม. (จริยศาสตร์), Ph.D. (Philosophy & Religion)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาหลักอนุปุพต ๕ ในศาสนาเซน ๓) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุปุพต ๕ ในศาสนาเซน โดยเป็นการศึกษาในเชิงเอกสารจากคัมภีร์ทางศาสนา ตำรา เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า

หลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ใช้อิทธิพลครองเรือนประจำสังคมของมนุษย์ เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ๓) เว้นจากการประพฤติดูหมิ่นในกาม ๔) เว้นจากการพูดเท็จ ๕) เว้นจากสุราเมรัยและของมึนเมาอันเป็นเหตุให้ประมาท เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานในระดับโลกียะทำให้โลกสงบสุข โลกก็จะสงบร่มเย็น คนในสังคมจะมีความสงบสุข

หลักอนุปุพต ๕ ในศาสนาเซน เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ใช้อิทธิพลครองเรือน ที่สอนให้งดเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม เพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม ประกอบด้วย ๑) การไม่เบียดเบียน ๒) การไม่พูดเท็จ ๓) การไม่ลักขโมย ๔) การไม่ประพฤติดูหมิ่นทางกาม ๕) ความไม่ละโมภโลภมาก เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานในระดับโลกียะที่จะทำให้อุบัติด้วยตัวเองรวมทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลายเกิดความสงบสุขในปัจจุบันได้

ความเหมือน ศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุปุพต ๕ ในศาสนาเซน มีนัยที่เหมือนกัน คือ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาส เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม

ความแตกต่าง ศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นกติกาคือข้อห้ามที่ใช้แก้ ๕ ปัญหาหลัก ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยเป็นสังคมปกติ เพราะทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ครอบครัวและมีความไว้วางใจกันและกัน ปิดทางไปสู่หุคติหรือบาปภูมิ มีข้อปฏิบัติที่แตกต่าง คือ เว้นจากการดื่มสุราเมรัยของมีนเมา ส่วนอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน มีข้อปฏิบัติที่แตกต่าง คือ ความไม่ละโมภโลภมาก มือหึงสรรรม การไม่เบียดเบียน เป็นยอดแห่งศีลธรรมในศาสนาเซน อนุพรต ๕ บางทีเรียกว่า ปฏิญญา ๕ ประการ เป็นข้อวัตรขนาดเล็กน้อยคู่กับมหาพรต ข้อวัตรอันยิ่งใหญ่ มหาพรต (เป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบวช) ส่วนอนุพรต (เป็นข้อปฏิบัติสำหรับชาวบ้านทั่วไป) รายละเอียดของข้อธรรมเป็นอย่างเดียวกัน ต่างแต่ระดับของความถือเคร่ง กล่าวคืออนุพรตจะเคร่งครัดน้อยกว่ามหาพรต

Thesis Title : A Comparative Study of the Five Precepts in Theravada Buddhism and the Five Vows in Jainism

Researcher : Phra Phanuwit Asoko (Roengruen)

Degree : Master of Arts (Comparative Religion)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Mongkholkan Titadhammo (Klangpanom),
Dr. Pali IX, B.A (Philosophy), M.A. (Philosophy),
Ph.D. (Buddhist Studies & Philosophy)

: Asst. Prof. Dr. Naddhira Sridee Pali IX, B.A. (Political
science), M.A. (Ethical Studies), Ph.D. (Philosophy &
Religion)

Date of Graduation : March 19, 2018

Abstract

This thesis has three objectives: 1) to study the five precepts in Theravada Buddhism, 2) to study the five vows in Jainism, and 3) to comparatively study of five precepts in Theravada Buddhism and five vows in Jainism. This study is of documentary type of research. The data has been collected from religious scriptures, text, documents, and research works to be compared.

The results of the study were as follows:

The Five precepts in Theravada Buddhism are the fundamental practices of householders for human society in order to control bodily and verbal behavior to be in goodness, namely, 1) abstinence from killing, 2) abstinence from taking what is not given, 3) abstinence from sexual misconduct, 4) abstinence from falsehood, and 5) abstinence from drinking intoxicant that will be the causes of carelessness. This is the basic ethics in the mundane level that would make the world peaceful and happy, when the world became peaceful and happy, people in the society would be peaceful and happy as well.

The Five vows in Jainism are also the fundamental practices for the householders that advises ones to abstain from unwholesome state aiming at controlling human behavior to be in wholesome state, consisting of: 1) non-

violence), 2) truth, 3) non-stealing, 4) non-sexual misconduct, and 5) non-possession. This is the basic ethics in the mundane level that would make the world peaceful and happy at the present time.

The similar point of five precepts in Theravada Buddhism and five vows in Jainism was that five precepts and five vows are the fundamental practices for householders aiming at controlling bodily and verbal behavior to be in the goodness.

The different point of five precepts in Theravada Buddhism and five vows in Jainism was that five precepts in Theravada Buddhism are the prohibited rules for resolving of five main problems that make society in order and normal, being safe in life and properties, and also make the families having trust in each other, in addition to close the door for going to the states of misery. In addition, there is another different point of them is that of drinking intoxicant. But five vows in Jainism are the state of non-greed, non-violence especially non-violence is the supreme principle of morality in Jainism. The five Vows are sometimes called '*five promises*' that are the small rules along with the great vows or the great rules. Actually, the great vow is the practical rule for ascetics, whereas the small vow is the practical rule for the householders. The details of the doctrines of both of them are the same, but the difference is the great vow is more stringent than the small vows.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณพระราชปรีดีมุนี, (เทียบ สิริธนาโณ, ผศ.ดร.) คณบดีคณะพุทธศาสตร์ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระราชสิทธิมุนี วิ. (บุญชิต ญาณส่วโร, ดร.) ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ กราบขอบพระคุณ พระมหาพุทธนา นรเชฏโฐ, ดร. ประธานตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และเจริญพรขอบพระคุณ ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน และ ดร.แสวง นิลนามะ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำ และชี้ประเด็นต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม ดร., ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และเจริญพรขอบพระคุณ ผศ.ดร. ณัฏฐ์ ศรีดี กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสมบูรณ์ด้วยความกรุณาอย่างยิ่ง

กราบขอบพระคุณพระมหาณรงค์ศักดิ์ จิตติธนาโณ, ผศ.ดร. พระพะเยาว์ ขนติโก พระวรพล โสภณจิตโต ที่อุปการะทุนการศึกษา พระมหาสมศักดิ์ อติเมโธ ที่ช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์เรื่อย ๆ พระมหาสุรัตน์ ธมมชีวี ที่ถวายหนังสือธรรมะมาประกอบการค้นคว้าเจริญพรขอบพระคุณ อาจารย์ประไพพรรณ จังหวัด อาจารย์จรัสศรี ทั้งสุวรรณ อาจารย์กาญจนพันธ์ อักษรสิทธิ์ ที่อุปการะทุนการศึกษา อาจารย์บุญเชิด รักษ์สุวรรณ อาจารย์จตุรพร วรพิบูลศักดิ์ ที่ให้โอกาสในการสอนธรรมะในชีวิต ขอขอบคุณอาจารย์พระครูธรรมบาล (พิจิตร ธรรมวิจิตรโต) ให้อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับขั้นตอนงานวิทยานิพนธ์ คุณไชยา เสนแสนยา เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ ที่ช่วยตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำเป็นอย่างดี ตลอดทั้งคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ในโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ) คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกรูป/ทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยทุก ๆ ท่านทั้งท่านที่เป็นเจ้าของตำราที่ใช้ศึกษาค้นคว้าวิจัย และท่านที่สอนสั่งในห้องบรรยายทุกรายวิชา

ขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หอสมุดแห่งชาติ ที่เอื้อเพื่อในการเข้าใช้ห้องสมุดด้วยมิตรไมตรีที่อบอุ่นยิ่ง และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาที่ถวายหนังสือธรรมะมาประกอบการค้นคว้า

คุณงามความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ที่เกิดจากการทุ่มเทร่างกายและแรงใจอย่างเต็มสติปัญญา และความสามารถ ขอมอบเป็นการตอบแทนคุณแต่บิดามารดา ครู อาจารย์ทุกท่าน ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะก่อประโยชน์แก่สาธารณชน และแก่ผู้ศึกษาเกี่ยวกับศาสนาตามสมควรแก่สติปัญญาของผู้ใคร่ในการศึกษา หากมีข้อผิดพลาดประการใด ขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้ อนุมิทนาขอบพระคุณบิดามารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยอย่างสูงลิ้นต่อการศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ต้นกระทั่งถึงวันนี้

ขอพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า และความดีงามทั้งปวง ได้ดำรง
มั่น เพื่อประโยชน์แก่อกุศล เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก และแก่ชาวโลกตลอดกาลนาน เทอญ

พระภาณวิชิษฐ์ อโศโก (เริงรีน)

๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๗)
สารบัญตาราง	(๘)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๐)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ วิธีการดำเนินงานการวิจัย	๓
๑.๖ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๗ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๘
บทที่ ๒ หลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	
๒.๑ นิยามและความหมายของศีล ๕	๑๐
๒.๒ วิธีปฏิบัติศีล ๕	๑๒
๒.๓ องค์ประกอบของศีล ๕	๑๔
๒.๓.๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์	๑๔
๒.๓.๒ เว้นจากการลักทรัพย์	๑๖
๒.๓.๓ เว้นจากการประพฤตินิดในกาม	๑๗
๒.๓.๔ เว้นจากการพูดเท็จ	๑๘
๒.๓.๕ เว้นจากการดื่มสุรา	๒๐
๒.๔ คุณค่าและความสำคัญของศีล ๕	๒๑
๒.๕ ศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพ	๒๕
๒.๖ สรุป	๒๗
บทที่ ๓ หลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน	
๓.๑ นิยามและความหมายของอนุพรต ๕	๓๐

๓.๒ วิธีปฏิบัติอนุพรต ๕	๓๒
๓.๓ องค์ประกอบของอนุพรต ๕	๓๔
๓.๓.๑ เว้นจากการเบียดเบียน	๓๔
๓.๓.๒ เว้นจากการพูดเท็จ	๓๕
๓.๓.๓ เว้นจากการลักทรัพย์	๓๖
๓.๓.๔ เว้นจากการเสพงาม	๓๖
๓.๓.๕ เว้นจากความอยากได้	๓๗
๓.๔ คุณค่าและความสำคัญของอนุพรต ๕	๓๘
๓.๕ อนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพ	๓๙
๓.๖ สรุป	๔๒

บทที่ ๔ เปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

๔.๑ เปรียบเทียบนิยามและความหมายของศีล ๕ กับอนุพรต ๕	๔๕
๔.๒ เปรียบเทียบวิธีปฏิบัติศีล ๕ กับอนุพรต ๕	๔๖
๔.๓ เปรียบเทียบองค์ประกอบของศีล ๕ กับอนุพรต ๕	๔๘
๔.๔ เปรียบเทียบคุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ กับอนุพรต ๕	๕๒
๔.๕ เปรียบเทียบศีล ๕ กับอนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพ	๕๔
๔.๖ สรุป	๕๖

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๕๙
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๖๔

บรรณานุกรม ๖๕

ประวัติผู้วิจัย ๖๙

สารบัญตารางเปรียบเทียบ

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๑ เปรียบเทียบนิยามและความหมายของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน	๔๕
ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบวิธีปฏิบัติศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน	๔๖
ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการฆ่าสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ องค์ประกอบการเว้นจากการเบียดเบียนในศาสนาเซน	๔๘
ตารางที่ ๔ เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับองค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ในศาสนาเซน	๔๙
ตารางที่ ๕ เปรียบเทียบองค์ประกอบเว้นจากการประพฤตินอกใจในพระพุทธ- ศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากการเสพกามในศาสนาเซน	๔๙
ตารางที่ ๖ เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับองค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จในศาสนาเซน	๕๐
ตารางที่ ๗ เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการดื่มสุราในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับองค์ประกอบการเว้นจากความอยากได้ในศาสนาเซน	๕๑
ตารางที่ ๘ เปรียบเทียบคุณค่าของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับคุณค่าของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน	๕๒
ตารางที่ ๙ เปรียบเทียบความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับความสำคัญของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน	๕๓
ตารางที่ ๑๐ เปรียบเทียบศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพของพระพุทธศาสนาเถรวาท กับอนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพของศาสนาเซน	๕๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คัมภีร์ที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาและนำมาอ้างอิงสำหรับการเขียนในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยกล่าวถึงแหล่งที่มา เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๑-๑๔๐/๘๓-๑๐๒ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระสุตตันตปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อ๑๑๑-๑๔๐ หน้า ๘๓ - ๑๐๒.

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวาร	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลป้อนาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.ก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
---------------	---	-------------	---------	-----------

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศีลห้าเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานเบื้องต้นของความประพฤติของมนุษย์เป็นหลักหรือกฎของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่จำเป็นอย่างยิ่งจะขาดเสียไม่ได้ ถ้ามนุษย์ขาดหลักศีลพื้นฐานนี้แล้ว สังคมก็จะวุ่นวายหาความสงบสุขไม่ได้ เพราะมีแต่การเบียดเบียนรังแกกัน โลกเอาสมบัติของคนอื่น ไม่เคารพในสิทธิ์ในคุ้มครองของกันและกัน ขาดความสัตย์ มีแต่การโกหกหลอกลวง มีแต่การเสพของมีนเมา ทำให้ขาดความยั้งคิดและความรู้สึกเยี่ยงมนุษย์ สามารถประพฤติรุนแรงต่าง ๆ นานา โดยไม่รู้ตัวฉะนั้น หลักศีลห้าหรือกฎพื้นฐานของสังคม แม้คณะสงฆ์ยังหยิบประเด็นดังกล่าว และได้กำหนดให้เป็นภารกิจสำคัญ โดยการเสนอให้มีโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดำเนินการตามดำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสุข สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ศีล ๕ ถือเป็นหลักประกันในการทำให้สังคมมีสันติสุข หากเด็กและเยาวชน ประชาชน ได้ยิน ได้เห็น ได้ฟังอยู่บ่อย ๆ ก็จะซาบซึ้งใจ ทุกคนจำได้ ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติ หากสื่อทุกส่วนร่วมมือกันรณรงค์เรื่องศีล ๕ ช่วยกันผนึกกำลัง เชื่อว่าจะเกิดพลังกระตุ้นเตือนให้เกิดการปฏิบัติในทุกครัวเรือน^๑

ในพระพุทธศาสนาศีลเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนและผู้อื่น มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้มนุษย์สำรวมระวังพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจไม่ให้เกิดเรื่องเสียหายที่ส่งผลกระทบต่อตัวเองผู้อื่น และสังคม โดยมีเป้าหมายอยู่ที่สันติสุขของชีวิตและสังคม^๒ คนเรานั้นถ้าสามารถรักษาศีล คือ มีกิริยาวาจาเรียบร้อยมาตั้งแต่เด็ก ย่อมจะได้รับคำชมเชยว่าเป็นลูกผู้ดี เป็นเด็กดี พ่อแม่อบรมมาดีเมื่อเติบโตใหญ่ยังสามารถรักษาศีลอันเป็นสมบัติผู้ดีไว้ได้ก็เพิ่มค่าตัวให้กับคนนั้น เพราะคนมีศีลย่อมไม่ก่อเหตุวิเวกหวั่นไหวปากเสียงกับใคร จะพูดจาปราศรัยก็สำรวมระวัง พูดแต่คำจริง อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่นินทาพูดว่าใคร ย่อมเป็นที่รักของผู้ใหญ่และผู้ย่อย หากรักษาศีลเอาไว้ได้ตราบเท่าชราย่อมเป็นที่รักเคารพศรัทธาของลูกหลานและสังคมทั่วไป จัดได้ว่าเป็นความดีความชอบ ประกอบด้วยสัมมาปฏิบัติ เป็นหลักเบื้องต้นแห่งการปฏิบัติที่จะนำไปสู่พระนิพพานได้ในที่สุด ศีลเป็นบรรทัดฐานสำหรับให้คนประพฤติ

^๑ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ วาระชาติ + พุทธศาสนา”, ใน **ธรรม**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑๒๗ (กรกฎาคม ๒๕๕๗) : ๑๕.

^๒ ธีรโชติ เกิดแก้ว, **พุทธปรัชญา : มิติการมองโลกและชีวิตตามความจริง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๙.

ดี หนีความชั่ว ทำตัวให้พ้นจากกิเลสตัณหาอย่างหยาบที่จะเกิดขึ้นทางกายและวาจา ศิลเป็นเกราะป้องกันภัย เป็นเสบียงอาหาร เป็นยานพาหนะหรือเป็นสะพานที่ทอดข้ามแม่น้ำไปสู่ฝั่งแห่งนิพพาน บ้างก็ว่าศิลปะเป็นมารดาแห่งความดี เป็นกลิ่นหอมที่ทวนลมไปได้ไกล ศิลไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใคร^๓

ในศาสนาเซน ธรรมและวินัยของมหาวิระ ธรรมที่มหาวิระเริ่มสั่งสอนเป็นเบื้องต้นนั้น คือ “ชีวิตของคนทั้งหลายนั้นเป็นทุกข์ ความเกิดเป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ และความปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็ทุกข์” มีปัญหาว่า “อะไรเป็นเหตุแห่งความทุกข์เหล่านั้น?” มหาวิระสอนว่า “ความทุกข์ยากทั้งหลายในโลก สืบเนื่องมาจากความปรารถนา คนทั้งหลายได้รับความทุกข์ยาก หากความสุขสบายไม่ได้ ก็เพราะเขาทั้งหลายมีความปรารถนามาก อาทิ ปรารถนามากในอาหาร ปรารถนามากในทรัพย์สินเงินทอง และตะกละในชื่อเสียง เพราะเหตุนี้ความปรารถนาจึงเป็นเหตุแห่งความทุกข์ยากทั้งหลาย” มีปัญหาว่า “จะละความทุกข์ยากเหล่านี้ได้อย่างไร” มหาวิระสอนว่า “ต้องไม่ปรารถนาถลา เมื่อคนทั้งหลายละทิ้งความปรารถนาถลาเสียได้ เขาจะสามารถเตรียมตัวต้อนรับความสุขใหญ่แห่งวิญญูณของเขา ความสุขที่วุ่นนี้คือ นิรวาณ (หรือนิพพานความดับสนิท โมกษะ-ความหลุดพ้น) มรรคาที่จะมาถึงนิรวาณ ได้แก่ แก้ว ๓ ดวง คือ ความเห็นชอบ (Right Conviction สัมยัคทรรศน) ความรู้ชอบ (Right Knowledge สัมยัคชยาณ) และความประพฤติชอบ (Right Conduct สัมยัคจริต) เป็นวินัยข้อประพฤติทางกายของศาสนาเซน วินัยนี้แยกออกเป็น ๕ หัวข้อ คล้ายคลึงกับศีล ๕ ของพระพุทธศาสนา^๔

จากที่กล่าวมาข้างต้น หลักศีล ๕ ในพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ศาสนาเซน เป็นหลักประกันชีวิต คือ หลักเพื่อความมั่นคงในการดำเนินชีวิตพระพุทธศาสนาได้ให้หลักประกันในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนที่ได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขความสามัคคีความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน หากเราสามารถปฏิบัติตนได้ตามหลักวินัยของพระพุทธศาสนา ก็จะสามารถให้ประกันได้ว่า ศีลข้อที่ ๑ หลักประกันชีวิต ศีลข้อที่ ๒ หลักประกันทรัพย์สิน ศีลข้อที่ ๓ หลักประกันครอบครัว ศีลข้อที่ ๔ หลักประกอบสังคม ศีลข้อที่ ๕ หลักประกันสุขภาพ ทั้งหลักศีล ๕ ในพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ศาสนาเซน เป็นหลักธรรมเพื่อสันติภาพ สงบสุขในสังคมจะเห็นได้ว่าหลักศีล ๕ ในพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ศาสนาเซน บางประเด็นนี้มีความคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซนในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพปัจเจกบุคคลและสังคมว่า มีความเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไรบ้าง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในหลักศีล ๕ ในพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซนได้อย่างถูกต้องชัดเจน เกิดความรู้ความเข้าใจจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

^๓ โกวิท ตั้งตรงจิตร, พุทธศาสนสุภาษิตนำชีวิตให้รุ่งเรือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์คำ, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕๒-๔๕๔.

^๔ ส.วัฒน์เศรษฐ, แก้วสามดวง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพื่อนนคร, ๒๕๐๔), หน้า ๓๘-๓๙.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักกอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักกอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ หลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักกอนุพรต ๕ ในศาสนาเซนเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ หลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักกอนุพรต ๕ ในศาสนาเซนว่ามีความเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักกอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน ผู้วิจัยจะได้ศึกษาหาความรู้จากดังนี้ ๑.พระพุทธศาสนา ศึกษาจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ๒.ศาสนาเซน ศึกษาจากคัมภีร์อาคมทางศาสนาเซน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความทางวิชาการวารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

๑.๕ วิธีการดำเนินงานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

- ๑.๕.๑ ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิโดยวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี และคัมภีร์อาคม ทางด้านศาสนาเซน
- ๑.๕.๒ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลชั้นทุติยภูมิ คือ ส่วนที่เป็นนอร์ธกตา ตำราและเอกสารงานวิจัยตลอดจนผลงานนิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของพระพุทธศาสนาและศาสนาเซนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ๑.๕.๓ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ
- ๑.๕.๔ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๑.๖ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ศีล ๕ หมายถึง ปกติ สงบเย็น มี ๕ อย่าง ได้แก่ (๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ (๒) เว้นจากการลักทรัพย์ (๓) เว้นจากการประพฤตินิมนต์ในกาม (๔) เว้นจากการพูดเท็จ (๕) เว้นจากการดื่มสุรา

อนุพุด ๕ หมายถึง คำปฏิญญา ๕ อย่าง ได้แก่ (๑) เว้นจากการเบียดเบียน (๒) เว้นจากการพูดเท็จ (๓) เว้นจากการลักทรัพย์ (๔) เว้นจากการเสพงาม (๕) เว้นจากความอยากได้

สันติภาพ หมายถึง หลักธรรมที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดสันติภาพ ได้แก่ หลักศีล ๕ ในพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพุด ๕ ในศาสนาเซน เป็นต้น

อหิงสา หมายถึง การไม่เบียดเบียนทางกาย การไม่เบียดเบียนทางวาจา และการไม่เบียดเบียนทางใจ

พระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง พระพุทธศาสนานิกายหลักซึ่งมีความเชื่อของพระเถระในการทำสังคายนาครั้งแรก ยึดถือพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ไม่แก้ไขบัญญัติสิกขาบท ไต ๆ เช่น ลังกา พม่า ไทย ลาว กัมพูชา

ศาสนาเซน หมายถึง ลัทธิคำสอน ซึ่งอยู่ในยุคสมัยเดียวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่เปลี่ยกายนิกายหนึ่ง

๑.๗ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

วคิน อินทสระ ได้กล่าวถึงศีลไว้ในหนังสือ “สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค” ว่า ศีล คือ เจตนาที่จะงดเว้นจากความชั่วหรือทุจริต^๕

ทวี ผลสมภพ ได้กล่าวถึงศีลไว้ในหนังสือ “หลักพุทธศาสนา” ว่า ศีล หมายถึง เย็น ปกติ และระเบียบ มีลักษณะเป็นข้อห้าม^๖

สำลี รักสุทธี ได้กล่าวถึงศีลไว้ในหนังสือ “ศีล สุดยอดวินัยของพุทธศาสนา” ว่า ศีล แปลว่า ปกติ แปลว่า เย็น แปลว่า หนักแน่น มั่นคง ไม่หวั่นไหว แปลว่า ดึงาม เบาสบาย โล่ง ว่าง แปลว่า เรียบร้อย แปลว่า สงบ ระวัง เป็นต้น^๗

ประภาศรี สีหอำไพ ได้กล่าวถึงศีลไว้ในหนังสือ “พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม” ว่า ศีล ๕ คือ ความประพฤติดีทางกายวาจา ควบคุมควบคุมให้ตั้งอยู่ในความดีงามเรียบร้อย เป็นการรักษาปกติมารยาทตามระเบียบวินัยที่สะอาดปราศจากโทษ โดยละเว้นจากข้อห้าม^๘

ปัญญา ใช้บางยาง ได้กล่าวถึงศีลไว้ในหนังสือ “ความหมายธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก” ว่า ศีล ๕ หรือ เบญจศีล คือ ความประพฤติชอบทางกายและวาจา

^๕ วคิน อินทสระ, สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๗), หน้า ๒๙.

^๖ ทวี ผลสมภพ, รศ., หลักพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑), หน้า ๓๑.

^๗ สำลี รักสุทธี, ศีล สุดยอดวินัยของพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

^๘ ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๒.

การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน^๙

พระเมธีวราภรณ์ (ย้อย อุปสนโต) ได้กล่าวถึงศีลไว้ในหนังสือ “วิสุทธิมรรค” ว่า สิ่งที่ตั้งไว้เป็นอันดี มีตั้งไว้ซึ่งกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต หรือว่าบุคคลที่ยังกุศลธรรมมี กายกรรม วาจกรรม และมโนกรรม มิให้เรียกรายด้วยสามารถประมวลไว้เป็นอันดีนั้น หรือว่า อากาที่บุคคลทรงไว้ คือ สภาวะที่บุคคลทรงไว้ สามารถอาจยังกุศลธรรมทั้งหลายให้ตั้งอยู่ในตน^{๑๐}

พระศาสนโสภณ (พิจิตร จิตตฺตโน) ได้กล่าวถึงศีลไว้ในหนังสือ “รู้ไว้ไกลบาป” ว่า ศีล แปลว่า เกษมหรือปลอดภัย คือ คนมีศีลทำตนให้ปลอดภัยได้ คือ ปลอดจากเวรภัย แต่ คนที่ไม่มีศีลจัดว่าเป็นคนยังมีเวร มีภัยอยู่ คือ ยังก่อเวรภัยด้วยการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติ ผิดในกาม พุดเท็จ หรือดื่มน้ำเมาหรือของเสพติดให้โทษอยู่ จึงไม่มีความสุข ไม่ปลอดภัย ส่วน คนที่มีศีล ไม่ว่าจะไปที่ใดหรืออยู่ที่ใด ก็รู้สึกปลอดภัย เกษม เบิกบาน ไม่กลัว ไม่ตระหนก ไม่หวั่นใจว่าใครจะมาก่อเวรก่อกรรมให้แก่ตน เพราะตนเองไม่ทำผิด^{๑๑}

พระครูกล้วยานสิทธิวัฒน์ (สมาน กลฺยาณธมฺโม) ได้กล่าวถึงศีลไว้ในหนังสือ “ศีล ๕ ทางสู่ประตูสวรรค์” ว่า ศีล เป็นพุทธบัญญัติ ที่ทรงวางไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติกำจัด โทษอันจะเกิดจากทางกาย ทางวาจา และเป็นหลักปฏิบัติในการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ตั้งอยู่ในความดีงาม เพื่อนำตนเข้าถึงธรรมระดับสูง คือ สมานธิและปัญญา^{๑๒}

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช) ได้กล่าวถึงศีลไว้ในหนังสือ “ศีล ๕ รักษาโลก” ว่า ศีล แปลว่า ความปกติ ที่รองรับ ที่ตั้ง ที่แปลว่า ความปกติ หมายความว่า ความ เป็นผู้มีกิริยาทางกายเป็นต้นสุภาพ เรียบร้อยไม่เกะกะ ไม่พลุ่งพล่านผิดทาง กิริยาเช่นนี้ได้ชื่อว่า ศีล ที่แปลว่า ที่รองรับ หมายความว่า เป็นฐานรองรับกุศลธรรมทั้งหลาย คือทำให้บำเพ็ญกุศล ธรรมได้สะดวกและรองรับผลของกุศลธรรมนั้นไว้ได้ ที่แปลว่า ที่ตั้ง หมายความว่า เป็นที่ตั้งแห่ง อุดตริมนุสสรธรรมทั้งปวง คือเป็นฐานที่ตั้งของคุณธรรมที่สูงพิเศษ ที่มนุษย์ปกติทั่วไปไม่อาจถึงไม่ อาจมีได้ เช่น มรรค ผล นูทธิพิภย ตาทิพิภย^{๑๓}

เดือน คำดี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ศาสนศาสตร์” ว่า อปริครหะ หมายถึง การมก น้อย เพื่อจิตใจจะได้ใสสะอาด ปลอดโปร่ง ดำรงมั่นอยู่ในพระธรรม รู้เท่าทันความจริง มีใจเสมอ

^๙ ปัญญา ใช้บางยาง, ธรรมอธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒๒.

^{๑๐} พระเมธีวราภรณ์, (ย้อย อุปสนโต), วิสุทธิมรรค, (ม.ป.ท : โรงพิมพ์ หจก.สามลดา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔.

^{๑๑} พระศาสนโสภณ (พิจิตร จิตตฺตโน), รู้ไว้ไกลบาป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรีน ปัญญา ญาณ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙.

^{๑๒} พระครูกล้วยานสิทธิวัฒน์ (สมาน กลฺยาณธมฺโม), ศีล ๕ ทางสู่ประตูสวรรค์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๕.

^{๑๓} พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), ศีล ๕ รักษาโลก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ธรรมสภา ม.ป.ป.), หน้า ๑๗-๑๘.

กันในทุกสิ่ง ไม่ตกอยู่ในอำนาจอคติ ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม ไม่ให้รูป รส กลิ่น เสียง มาครอบงำจิตใจได้ ต้องไม่ละโมภโลภมาก อยากได้สิ่งต่าง ๆ เกินความจำเป็น ความอยาก ความดิ้นรน หรือค้นหาในวิญญาน ได้ตั้งดูวัตถุให้ไปสัมพันธ์กับวิญญาน จึงทำให้เกิดชีวิตขึ้นมา มนุษย์จะเกิดขึ้นมาได้อย่างไรก็สุดแล้วแต่กรรมที่ทำนั้น กรรมที่ทำในอดีตจะเป็นตัวกำหนดอนาคตให้เป็นไป (นิตยกรรมลิขิต) และกรรม เช่น โศตรกรรม กรรมกำหนดความสั้นยาวของชีวิต เป็นตัวปิดบังปัญญาปิดบังความเห็น แล้วผลดีโมหะขึ้นมาและความรู้สึกสุขทุกข์และอื่น ๆ ขึ้นมาในชีวิต^{๑๔}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ศาสนาเปรียบเทียบ” ว่า หลักคำสอนของศาสนาเข่นย่นลงเป็นข้อเดียว คือ อหิงสา ปรมม ธรรม ความไม่เบียดเบียนเป็นธรรมอย่างยิ่ง^{๑๕}

เสฐียร พันธงชัย ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ศาสนาเปรียบเทียบ” ว่า อหิงสา เป็นสำคัญที่สุดในบรรดาคำสอนของเราทั้งหมด ต้องไม่ทำร้ายสิ่งที่มีชีวิต ทางร่างกาย ทางวาจา ทางใจ อย่าล่าสัตว์ทั้งหลายเพื่ออาหารของตน อย่าล่าสัตว์ อย่ายิงนกตกปลา อย่าฆ่าลิงนุญ แม้ว่ามันจะกัดกินเลือดเนื้อ อย่าออกทำสงคราม อย่าต่อสู้อันตราย อย่าฆ่าเหยียบพืชผักใดๆ เพราะสิ่งทั้งหลายเหล่านี้มีวิญญานทั้งสิ้น^{๑๖}

๑.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย” พบว่า ศีล หมายถึง ความตั้งใจหรือการไม่คิดล่วงละเมิด หมายความว่า เจตยานั้นเป็นตัวนำและกระบวนการแห่งเจตจำนงที่ชักจูงปรุงแต่งคุณภาพของจิต มาประสมความคิด การกระทำทางกายและวาจา^{๑๗}

อมร อำไพรุ่งเรือง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชนกรุงเทพมหานคร” พบว่า ศีล หมายถึง ข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากทำชั่วโดยการรักษากายและวาจาให้เป็นปกติ เพื่อช่วยให้กิจกรรมของสังคมดำเนินไปได้อย่างปกติสุขทั้งส่วนปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม^{๑๘}

^{๑๔} เตือน คำดี, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๘๖.

^{๑๕} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๙๒.

^{๑๖} เสฐียร พันธงชัย, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๔.

^{๑๗} พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

^{๑๘} อมร อำไพรุ่งเรือง, “การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชนกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

วิไลพร อุ้นเจ้าบ้าน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัด พิจิตร” พบว่า ศีล ๕ คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ ข้องตเว้นจากบาปทั้งหลายทั้งปวง สำรวม อดทนอดกลั้นต่อโลกะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกาย หรือด้วยวาจา เพื่อให้เกิดความปกติ เรียบร้อย สงบสุขในสังคม ระวังความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นข้อ ฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม สงบ และเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป^{๑๙}

พระพิจิตร ธมมวิจิโต (ยอยอด) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบ หลักจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน” พบว่า จริยธรรม หมายถึง หลักแห่งการ ประพฤติปฏิบัติเพื่อละความชั่ว กระทำความดี เพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายที่สูงสุดของศาสนาทั้งสอง จุดหมายสูงสุดในการทำมาดี พระพุทธศาสนา คือ นิพพาน ศาสนาเซน คือ การบรรลุโมกษะ ความแตกต่างของจริยธรรมทั้งสองศาสนา สรุปได้ ๒ ประเด็น พระพุทธศาสนาเน้นในเรื่อง การกระทำดี ศาสนาเซนมุ่งสันติสุขแก่สรรพสัตว์เป็นสำคัญ^{๒๐}

Pha Naw Leang Tejanya ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบหลัก ศรัทธาในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน” พบว่า ศรัทธาทั้งสองศาสนามีทั้งลักษณะที่ คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันบางส่วนเท่านั้น ในด้าน ความหมาย องค์ประกอบ การแบ่ง ประเภท ความสำคัญ มูลเหตุให้เกิดศรัทธา และเป้าหมายสูงสุด มีลักษณะที่เหมือนกันเป็นไป ตามหลักศาสนาของตนๆ ในด้านความเชื่อเรื่องสิ่งสูงสุดมีลักษณะที่เป็นเป้าหมายเดียวกัน คือ หลุดพ้นจากกิเลส แต่ต่างกันที่พระพุทธศาสนาเถรวาทเรียกว่า นิพพาน ส่วนศาสนาเซน เรียกว่า ไกวัลย์ภพ สิ่งที่ต่างอีกประการ คือ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเน้นการมีศรัทธาต่อพระนิพพาน ส่วนศรัทธาในศาสนาเซนเน้นความเชื่อเรื่องการหลุดพ้น^{๒๑}

พระคำพันธ์ ยโสโร (เมืองนนท์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบ ตบะในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน” พบว่า ทั้งสองศาสนามีการบำเพ็ญตบะ เพื่อที่จะ ทำลายสังสารวัฏ พระพุทธศาสนานั้นเน้นการบำเพ็ญทางจิตใจ เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ผลแห่งการ บำเพ็ญตบะในระดับเบื้องต้นสามารถไปเกิดเป็นมนุษย์ อย่างกลางจะได้ไปเกิดในโลกสวรรค์ และสูงสุดคือการบรรลุพระนิพพาน ส่วนในศาสนาเซนเน้นการทรมานร่างกายเป็นหลัก เพื่อ

^{๑๙} วิไลพร อุ้นเจ้าบ้าน, “ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^{๒๐} พระพิจิตร ธมมวิจิโต (ยอยอด), “การศึกษาเปรียบเทียบหลักจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทกับ ศาสนาเซน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^{๒๑} Pha Naw Leang Tejanya, “การศึกษาเปรียบเทียบหลักศรัทธาในพุทธศาสนาเถรวาทกับ ศาสนาเซน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

ทำลายกรรมให้หมดไป และผลสูงสุดขณะบำเพ็ญตบะอยู่ กิเลสที่มีอยู่ในจิตใจก็จะเหือดแห้งหายไป วิญญาณก็จะบริสุทธิ์และเข้าถึงโมกษะ^{๒๒}

พระวิจิตร เขมจิตโต (หยิบยก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบความโลภในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน” พบว่า ความเหมือนและความแตกต่างกันในประเด็น นิยามและความหมาย ลักษณะและประเภท เกณฑ์ตัดสิน เป้าหมายของการกำจัดความโลภ ทั้ง พระพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาเซน ต่างมีหลักคำสอนว่า ความโลภเป็นกิเลสที่ก่อให้เกิดทุกข์ โดยพระพุทธศาสนาเถรวาท ชี้ไปที่ลักษณะอาการอยากได้ที่ผิด เป็นอกุศล ส่วนศาสนาเซน มิได้กล่าวไว้ตรง ๆ แต่เทียบเคียงได้จากหลักอปริคะหะ การไม่ละโมภ พระพุทธศาสนาเถรวาทใช้หลักตัดสินความโลภ ๒ ประการ คือ เจตนาและผลที่สะท้อนกลับ ส่วนศาสนาเซนมีอยู่ ๗ ประการ แต่พระพุทธศาสนาเถรวาทเน้นใจว่าสำคัญที่สุด ส่วนศาสนาเซนเน้นกายว่าสำคัญที่สุด ดังนั้น เป้าหมายของการกำจัดความโลภจึงคล้ายคลึงกัน พระพุทธศาสนาเถรวาท ชี้ไปที่พระนิพพาน ส่วนศาสนาเซน คือ โมกษะ^{๒๓}

พัชรภรณ์ คชสังข์สีห์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทรรศนะเรื่องการติดข้องและความหลุดพ้นในปรัชญาเซน” พบว่า ปรัชญาเซน ถือว่า ความจริงสูงสุด (Ultimate Reality) มี ๒ อย่าง คือ ชีวะ กับ อชีวะ ชีวะเดิมนั้นบริสุทธิ์ ความติดข้อง (Bondage) เกิดขึ้นเพราะมาผูกพันกับอชีวะนี้ ชีวะต้องมัวหมองเสียความบริสุทธิ์ไปเพราะอนุภาคของกรรม คืออวิชชา หมายถึง ความไม่รู้จริงในธรรมชาติของชีวะ ทำให้เกิดกิเลสขึ้น เรียกว่า กษายะ เป็นตัวดึงดูดอนุภาคของกรรมให้เข้าไปแทรกซึมติดอยู่กับชีวะทำให้ต้องมีสภาพติดข้อง ซึ่งเรียกว่า พันธะ (Bondage) สภาพของชีวะในลักษณะนี้จึงเรียกว่าตายเกิดในวัฏฏสงสาร เป็นสภาพแห่งความทุกข์^{๒๔}

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า หลักศีล ๕ ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และหลักกอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ทำให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ นั้น ยังขาดประเด็นในเชิงเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความต่างกันอย่างชัดเจน จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาในประเด็นดังกล่าวอันจะนำมาซึ่งความชัดเจนในเชิงวิชาการต่อไป

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักกอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

๑.๘.๒ ทำให้ทราบความเหมือนและความแตกต่างของหลักศีล ๕ ใน

พระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักกอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

^{๒๒} พระคำพันธ์ ยโสธโร (เมืองนนท์), “การศึกษาเปรียบเทียบตบะในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๒๓} พระวิจิตร เขมจิตโต (หยิบยก), “การศึกษาเปรียบเทียบความโลภในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

^{๒๔} พัชรภรณ์ คชสังข์สีห์, “ทรรศนะเรื่องการติดข้องและความหลุดพ้นในปรัชญาเซน”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๒๔.

บทที่ ๒

หลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนามีพระธรรมคำสั่งสอนอยู่ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี ศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานเบื้องต้น ซึ่งสามารถสร้างความสงบสุขเรียบร้อยให้แก่บุคคลและสังคม ย่อมส่งผลแก่บุคคลทั้งในปัจจุบันและเบื้องหน้าจนเข้าถึงพระนิพพานได้สูงสุด เป็นหลักเพื่อความมั่นคงในการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาได้ให้หลักประกันในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนที่ได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขความสามัคคี ความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นถ้าหากเราสามารถปฏิบัติตามหลักวินัยของพระพุทธศาสนาก็สามารถให้หลักประกันได้ว่า โลกของเราก็จะอยู่เย็นเป็นสุข

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเด็นดังต่อไปนี้

๒.๑ นิยามและความหมายของศีล ๕

๒.๒ วิธีปฏิบัติศีล ๕

๒.๓ องค์ประกอบของศีล ๕

๒.๓.๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์

๒.๓.๒ เว้นจากการลักทรัพย์

๒.๓.๓ เว้นจากการประพฤตินิโคตติในกาม

๒.๓.๔ เว้นจากการพูดเท็จ

๒.๓.๕ เว้นจากการดื่มสุรา

๒.๔ คุณค่าและความสำคัญของศีล ๕

๒.๔.๑ คุณค่าของศีล ๕

๒.๔.๒ ความสำคัญของศีล ๕

๒.๕ ศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพ

๒.๖ สรุป

๒.๑ นิยามและความหมายของศีล ๕

ความหมายของคำว่า “ศีล” ในพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอนคือ ในพระไตรปิฎก ในสุตตันตปิฎก ที่ขนิกาย ปาฎิกวรรค ศีล ๕ คือ การประพฤติปฏิบัติตามหลัก ๕ ประการ^๑

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของศีล ๕ ไว้ในหนังสือ “พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาคร ฉบับราชบัณฑิตยสถาน” ว่า “ศีล ๕ ใ้ว่า ศีล ๕ เป็นหลักธรรมประจำสังคมมนุษย์ มีมาก่อนพุทธกาล ในจกัถวัตติสูตร กล่าวถึงเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิตรัสสอนพสกนิกรว่า ท่านทั้งหลายต้องไม่สัถว์ (ปาณ น หนตพโพ) ต้องไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ (อทินนิน อาทาตพพ) ต้องไม่ประพฤติผิดในกาม (กาเมสุ มิจฉา น จริตพพา) ต้องไม่พูดเท็จ (มุสา น ภาสิตพพา) ต้องไม่ดื่มน้ำเมา (มชช น ปาตพพ) ต่อมา เมื่อมีผู้ประพฤติผิดจากที่พระเจ้าจักรพรรดิสอนจึงมีการลงโทษด้วยวิธีจับแขวนไพล่หลังแล้วเอาเชือกเหนี่ยวมัดอย่างมั่นคง โคนผมและประคอบ บัณเฑาะก์ เสียงกร้าว แห่งประจานไปตามถนนและตรอกซอกซอย พาออกไปทางประตูด้านทิศใต้แล้วตัดศีรษะ ต่อมาถึงพุทธอุปาทกาลเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระพุทธเจ้าก็ทรงยอมรับเอาธรรมะ ๕ ข้อนี้มาสอนอย่างแพร่หลาย เรียกว่า ศีล บ้าง ลิกขาบทบ้าง แต่ในทางปฏิบัติ หมายถึง เจตนางดเว้นจากการทำผิด ๕ ประการข้างต้น คือ เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ (ปาณาติปาตา เวรมณี) เจตนางดเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ (อทินนาทานา เวรมณี) เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม (กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี) เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ (มุสาวาธา เวรมณี) เจตนางดเว้นจากสุราเมรัยและของมึนเมาอันเป็นเหตุให้ประมาท (ชาตสติ) (สุราเมรัยมชชปมาทภูฐานา เวรมณี)”^๒

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศีล คือ สิ่งหรือกติกาที่บุคคลจะต้องระวังรักษาตามเพศและฐานะ”^๓

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ให้ความหมายของคำว่า “ศีล ความประพฤติทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน”^๔

พระภวานาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล) ให้ความหมายของคำว่า “ศีล คือ ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมความประพฤติทางกายและวาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม”^๕

^๑ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๙, ๑๐/๓๐๒ – ๓๐๓.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาคร ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทบอล พรินติ้ง, ๒๕๕๒), หน้า ๓๙๙

^๓ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, “อานิสงส์ของการรักษาศีล ๕”, ในวารสาร ธรรมลีลา, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑๖๕ (กันยายน ๒๕๕๓) : ๒๐.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๕.

^๕ พระภวานาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล), คู่มือปฏิบัติไตรสิกขา (ศีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา), (ราชบุรี : โรงพิมพ์กองงานสื่อสิ่งพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๗.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงให้ความหมายของศีลไว้ ดังนี้ “ศีลนั้นเป็นเหมือนบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติความดีให้คงที่ เปรียบเหมือนผู้แรกจะเขียนหนังสือต้องอาศัยเส้นบรรทัดเป็นหลักเขียนไปตามนั้น หนังสือที่เขียนจึงจะมีบรรทัดอันตรง ถ้าหาไม้ตัวก็จะคดขึ้นคดลงดังงูเลื้อย เมื่อชำนาญแล้ว ก็เขียนไปได้ไม่ต้องมีบรรทัดฉันใด คนแรกประพฤติความดี ไม่ได้ถืออะไรเป็นหลัก ใจไม่มั่นคงอาจเอนเอียงลงหาสุจริตแม้เพราะโมหะครอบงำเมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้ว จึงจะประพฤติคุณธรรมอย่างอื่น ก็มียั่งยืนไม่ผันแปร”^๖

พระเมธีวราภรณ์ (ย้อย อุปสนโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “เบญจศีล คือ คำว่า (บาลีว่า ปัญจ) แปลว่า ห้า ศีล แปลว่า ปกติ คือ ความปกติเรียบร้อยทางกายและวาจา แปลรวมว่า ปกติห้าอย่าง เป็นหลักปฏิบัติสำหรับขจัดความชั่วทางกายและวาจา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มนุษยธรรม” แปลว่า ธรรมสำหรับมนุษย์ (ผู้มีจิตสูง) หรือเป็นธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดเป็นมนุษย์ เพราะผู้จะเกิดเป็นมนุษย์ได้นั้น ต้องเป็นผู้รักษาศีล ๕ อย่างบริบูรณ์มาก่อน”^๗

ประเสริฐ บุญตา ได้กล่าวเกี่ยวกับศีล ๕ ไว้ว่า “ศีล ๕ เป็นนิจศีลของฆราวาส ไม่ว่าผู้นั้นจะตั้งใจรักษา (สมาทาน) หรือไม่ก็ดี ก็ต้องรักษาเป็นนิตย ถ้าไม่รักษาถือว่ามิใช่ศีล ๕ ถือเป็นศีลปกติของมนุษย์ ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยเป็นสังคมปกติ เพราะทำให้มีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว และมีความไว้วางใจกันและกัน สังคมที่ไม่ปกติ เพราะขาดศีลอย่างรุนแรง มีตัวอย่างที่ชัดเจนคือสังคมในสภาวะสงคราม ซึ่งมีทั้งการฆ่าฟัน ปล้น จี ฉุดคร่าลูกเมียผู้อื่น และผู้คนไม่อาจไว้วางใจกันได้ ศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติขั้นต่ำสำหรับคนที่ต้องการเป็นมนุษย์อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ปิดทางไปสู่หุคติหรืออบายภูมิ (คือทำให้ไม่ไปตกนรก เป็นเดรัจฉานเปรต หรืออสุรกาย)”^๘

วคิน อินทสระ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศีล คือ เจตนางดเว้นความชั่วทางกาย วาจา และใจด้วย เจตนางดเว้นทุจริตทางกาย วาจา ท่านเรียกว่า เจตนาศีล การงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ เรียกว่า เจตสิกศีล คือศีลที่เกี่ยวกับใจโดยตรง แม้ไม่ทำด้วยกาย วาจา ก็ทำให้ศีลทางใจขาดได้”^๙

อึ้งยศ วงศ์อำมาตย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศีล คือ ข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม มีความ

^๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลเบญจธรรม (หลักสูตรนักรธรรมชั้นตรี)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒.

^๗ พระเมธีวราภรณ์, (ย้อย อุปสนโต) **เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตของมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๔), หน้า ๓๐.

^๘ ประเสริฐ บุญตา, **ดีด้วยศีล**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

^๙ วคิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

ปกติสุข เพื่อให้เป็นกติกาข้อห้ามที่ใช้แก้ปัญหาขั้นพื้นฐาน ๕ ปัญหาหลัก ซึ่งความทำให้เกิดความสงบสุข และไม่มี การเบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม”^{๑๐}

จากคำนิยามและความหมายต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ สรุปความได้ว่า ศีล ๕ คือ ข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนาประจำสังคมของมนุษย์ เป็นหลักปฏิบัติขจัดความชั่วทางกายและวาจา ควบคุมให้ตั้งอยู่ในความดีงามเรียบร้อย การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน มีความปกติสุข ถือเป็นศีลปกติของมนุษย์ เป็นกติกาข้อห้ามที่ใช้แก้ ๕ ปัญหาหลัก ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยเป็นสังคมปกติ เพราะทำให้มีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวและมีความไว้วางใจกันและกัน ปิดทางไปสู่ทุกข์หรืออบายภูมิ

๒.๒ วิธีปฏิบัติศีล ๕

วิธีปฏิบัติในศีล ๕ นั้น มีวิธีการ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ปฏิบัติโดยการสมาทานวิริติ งดเว้นได้ด้วยการสมาทานคือตั้งใจไว้ เช่น ตั้งใจไว้ว่าจะไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินอกใจในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่ดื่มสุราเมรัย เป็นต้น แล้วเว้นได้ตามความตั้งใจนั้น อย่างที่รับศีลหรือสมาทานศีลกันอยู่ในปัจจุบัน

๒. ปฏิบัติโดยสัมปตตวิริติ งดเว้นได้เมื่อประจวบกับเหตุการณ์อันเป็นเหตุให้ล่วงละเมิดศีล ไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน เช่น เห็นกระเป๋าสตางค์ของคนอื่นลืมทิ้งไว้ในที่ ๆ ไม่มีใครเห็น นอกจากตน ทั้งเป็นเวลาที่เขาตกหล่นทรัพย์ด้วย แต่เพราะคิดเห็นใจผู้อื่น จึงเว้นเสียไม่เสียเอาทรัพย์นั้น ในเรื่องอื่น ๆ ก็ทำนองเดียวกัน คือเว้นความชู้วนั้น ๆ เสียได้แม้มีโอกาสจะทำ

๓. ปฏิบัติโดยสมุทเทวิริติ การงดเว้นได้อย่างเด็ดขาด ถอนรากถอนโคนข้อนี้ หมายถึงการเว้นความชั่วของพระอริยเจ้า ซึ่งท่านได้มาพร้อมกับการบรรลุอริยมรรคอริยผลสำหรับปุถุชน พออนุโลกความชั่วบางอย่างที่ตนเคยทำแล้วต่อมาละเว้นได้เด็ดขาด และไม่เคยจะทำอีกเลย เช่น เคยติดสุรา เห็นโทษของการติดสุราแล้วเลิกได้เด็ดขาดตลอดชีวิตไม่คิดจะดื่มอีกเลย^{๑๑}

ต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบให้เป็นการกล่าวคำขอและคำสาสมาทาน พร้อมทั้งคำสรุปกล่าวถึงอันสงฆ์ของศีลไว้ด้วย ตามข้อ ๑.^{๑๒} ดังนี้

คำอาราธนาหรือสมาทานศีล ๕

พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย นิยมกล่าวคำขอหรืออาราธนาศีลด้วยคำว่า

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะสีลานิ ยาจา มะ

^{๑๐} ยิ่งยศ วงศ์อำมาตย์, มหัทศจรีย์ ศีล ๕ ชนะกรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านสยาม, ม.ป.ป.), หน้า ๖.

^{๑๑} วคิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, หน้า ๓๙-๔๐.

^{๑๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๓๙๙.

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะสีลานิ
ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะสีลานิ
ยาจามะ

จากนั้นพระเถระผู้เป็นประธานสงฆ์ก็จะกล่าวคำว่า

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ)

แล้วกล่าวพระไตรสรณคมน์ว่า

พุทัง สะระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ พุทัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ พุทัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ในการกล่าวคำขอศีลทุกครั้ง ผู้ขอต้องกล่าวคำขอไตรสรณคมน์ ๓ ก่อนจึงค่อยรับศีล ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมสืบมา เพื่อให้ศีล ๕ ที่ปรุ้งแต่งด้วยสรณคมน์มีอานิสงส์มาก และทำให้ศีลกับสรณคมน์มีความสัมพันธ์กันด้วยคำที่ท่านกล่าวว่า เราถือสัจจะในพระพุทธเจ้า เพราะพระองค์ทรงเป็นพระบรมศาสดา เราถือสัจจะในพระธรรม เพราะพระธรรมเป็นเภสัชวิเศษสุด เราถือสัจจะในพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์เป็นกัลยาณมิตรอันประเสริฐของเรา^{๑๓}

ศีล ๕ ข้อนี้ ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต, เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน

๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้, เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน

๓. กาเมสุมิฉาจारा เวรมณี เว้นจากการประพฤติดีในกาม, เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน

๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง

^{๑๓} พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมฺโม), ศีล ๕ ทางสู่ประสูตสวรรค์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๔๓-๔๖.

๕. สุราเมรยมชชปมาทภูฏานา เวรมณี เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ

ศีล ๕ ข้อนี้ ในบาลีชั้นเดิมส่วนมาก เรียกว่า สิกขาบท ๕ ข้อปฏิบัติในการฝึกตนบ้าง ธรรม ๕ บ้าง เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ถือว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล คำว่า เบญจศีล ที่มาในพระไตรปิฎก ปรากฏในคัมภีร์ชั้นอุปทาน และพุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล ศีลที่คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นประจำบ้าง ว่าเป็น มนุษยธรรม ธรรมของมนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง^{๑๔}

สรุปความว่า วิธีปฏิบัติศีล ๕ มีวิธีการ ๓ ขั้นตอน ๑) ปฏิบัติโดยการสมาทานวิริติ งดเว้นได้ด้วยการสมาทานคือตั้งใจไว้ เช่น ตั้งใจไว้ว่า จะไม่ฆ่าสัตว์ เป็นต้น แล้วเว้นได้ตามความตั้งใจนั้น อย่างที่รับศีลหรือสมาทานศีลกันอยู่ในปัจจุบัน ๒) สัมปตตวิริติ งดเว้นได้เมื่อประจวบกับเหตุการณ์อันเป็นเหตุให้ล่วงละเมิดศีล เช่น เห็นกระเป๋าสตางค์ของคนอื่นลืมทิ้งไว้ในที่ ๆ ไม่มีใครเห็นนอกจากตน แต่เพราะคิดเห็นใจผู้อื่น จึงเว้นเสียไม่เสียเอาทรัพย์นั้น ๓) สมุทฺเทวิริติ การงดเว้นได้อย่างเด็ดขาด หมายถึงการเว้นความชั่วของพระอริยเจ้า สำหรับปุถุชน พออนุโลมความชั่วบางอย่างที่ตนเคยทำแล้วต่อมาละเว้นได้เด็ดขาด และไม่เคยจะทำอีกเลย เช่น เคยติดสุรา เห็นโทษของการติดสุราแล้วเลิกได้เด็ดขาดตลอดชีวิตไม่คิดจะดื่มอีกเลย ผู้ขอสมาทานศีลต้องกล่าวคำอาราธนาศีลและขอไตรสรณคมน์ ๓ ก่อนจึงค่อยรับศีล เพื่อให้ศีล ๕ ที่ปรุ้งแต่งด้วยสรณคมน์มีอานิสงส์มาก และทำให้ศีลกับสรณคมน์มีความสัมพันธ์กัน ข้อปฏิบัติศีล ๕ ข้อนี้ เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ใช้ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนและผู้อื่น เบญจศีล บางที เรียกว่า มนุษยธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข

๒.๓ องค์ประกอบของศีล ๕

แม้ว่าเราจะตั้งใจรักษาศีลอย่างดี แต่ก็มีบางครั้งที่อาจจะพลาดพลั้งเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น โดยที่เราเองก็มิได้ตั้งใจ ซึ่งก็อาจเป็นไปเพราะความจำเป็นบางอย่าง หรืออาจเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์แต่ละเหตุผลนั้นล้วนเป็นเหตุให้เราเกิดความไม่สบายใจ หรือเกิดความสงสัยขึ้นว่าการกระทำของเรา ผิดศีล หรือ ศีลขาดหรือไม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถรักษาศีลอย่างถูกต้อง จึงมีความจำเป็นที่เราต้องศึกษา ข้อวินัจฉัยของศีลแต่ละข้อ ว่าการกระทำอย่างไรจึงถือว่าศีลขาด ซึ่งข้อวินัจฉัย เรื่อง ศีล ๕ มีดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์

ในมังคลัตถทีปนี ได้แสดงองค์ประกอบของปาณาติบาตไว้ ๕ อย่าง คือ

๑. สัตว์มีชีวิต
๒. ความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๗๕.

๓. จิตคิดจะฆ่า
๔. ความพยายาม
๕. สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น^{๑๕}

อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบทั้ง ๕ นั้น ดูการกระทำที่เจตนา หากไม่มีเจตนาที่ไม่ถือ ว่าทำกรรมดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เจตนานั้นเอง เราเรียกว่า กรรม บุคคลจงใจแล้ว จึงกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ”^{๑๖} เมื่อบุคคลล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๑ ครบ ทั้งองค์ ๕ นี้ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบก็เป็นแต่เพียงความต่างพริ้วของศีลเท่านั้น

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช) ทรงอธิบายไว้ว่า ขอบเขตของศีลข้อที่ ๑ นี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องละเว้น คือ

๑. การฆ่า คือ การทำให้เสียชีวิต ว่าโดยโทษ ฆ่ามนุษย์มีโทษมากกว่าฆ่าสัตว์ ดิรัจฉาน เช่น ถ้าเป็นพระภิกษุ หากไปฆ่ามนุษย์ ย่อมมีโทษถึงขาดจากความเป็นพระภิกษุ พัน สภาวะความเป็นพระ พันสภาวะแล้ว ย่อมถูกลงโทษในทางโลกอีก ถ้าเป็นคฤหัสถ์ หากไปฆ่า มนุษย์ ก็มีโทษหนัก อาจถึงถูกประหารชีวิต หรือถูกจำคุกตลอดชีวิต แต่หากเป็นการฆ่าสัตว์ ดิรัจฉาน โทษก็เบากว่านั้นมาก ไม่ถึงกับติดคุก แต่เป็นเวรเป็นกรรมติดตัวไป

๒. การทำร้ายร่างกาย คือ ร่างกายในที่นี้หมายถึงร่างกายมนุษย์เป็นหลัก การทำ ร้ายร่างกายนั้นแม้มิได้เป็นการฆ่า แต่มีความรุนแรง สร้างความทุกข์ให้เกิดแก่ผู้ถูกทำร้ายพอ ๆ กับการฆ่าจึงนับเข้าในปาณาติบาตโดยอนุโลม หมายความว่าห้ามทำเช่นกัน การทำร้ายร่างกาย นั้น เช่น ทำให้พิการ ทำให้เสียโฉม ทำให้เกิดความลำบาก เป็นต้น

๓. การทำทรมาน คือ การทำให้ลำบาก การทรมานสัตว์โดยไร้ความปรานี เช่น ใช้การ กักขัง นำไป เล่นสนุก ผลงูสัตว์ เป็นต้น ในโลกนี้ ทั้งมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานต่างก็มีหัว ออกเดียวกัน คือรักสุขเกลียดทุกข์ ไม่ต้องการให้ใครมาทำให้ตัวเองเดือดร้อนล้มตาย มนุษย์และ สัตว์จึงพยายามหนีเมื่อมีผู้อื่นสัตว์อื่นจะมาทำร้าย จนเป็นสัญชาตญาณปกติไป อีกประการหนึ่ง เรารักชีวิต คนอื่นสัตว์อื่นก็รักชีวิตเช่นเรา เราไม่อยากตาย คนอื่นสัตว์อื่นก็ไม่อยากตายเช่นเรา เราอยากอยู่สบาย ไม่อยากอยู่ร้อนนอนทุกข์ คนอื่นสัตว์อื่นก็เป็นเช่นเรา^{๑๗} ดังพุทธดำรัสว่า “สพพาทิสสา อนุปริคम्म เจตสา เนวชฌคา ปิยตรมตตนา กวจิ เอวมปิ ปุถุ อตตทา ปเรสฺส ตสฺมา น หีเส ปรมตตกาโม มงฺคฺตุโปทฺททิสฺสแล้ว ไม่เห็นใครที่ไหนอันจะเป็นที่รักยิ่งกว่าตน ตนของผู้อื่น เป็นอันมากก็เป็นเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น”^{๑๘}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๑ ครบทั้งองค์ ๕ นี้ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ ครบก็เป็นแต่เพียงความต่างพริ้วของศีลเท่านั้น ซึ่งผู้รักษาศีลข้อที่ ๑ จะต้องละเว้น การฆ่า

^{๑๕} มหามกุฏราชวิทยาลัย, **มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๒**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๗.

^{๑๖} อง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๗.

^{๑๗} พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), **ศีล ๕ รักษาโลก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๗๖-๘๕.

^{๑๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๐๘/๓๔๘.

การทำร้ายร่างกาย การทำทรมาน ถ้าไม่ละเว้น การฆ่า ศีลขาด ถ้าไม่ละเว้น การทำร้ายร่างกาย การทำทรมาน ศีลต่างพร้อย

๒.๓.๒ เว้นจากการลักทรัพย์

ในมังคลัตถทีปนี ได้แสดงองค์ประกอบของอทินนาทานไว้ ๕ อย่าง คือ

๑. พัสตุอันผู้อื่นหวงแหน
๒. ความเป็นผู้มีมีความสำคัญว่า เป็นของอันผู้อื่นหวงแหน
๓. จิตคิดจะลัก
๔. ความพยายาม
๕. ลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น^{๑๙}

เมื่อบุคคลล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๒ ครบทั้งองค์ ๕ นี้ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบก็เป็นแต่เพียงความต่างพร้อยของศีลเท่านั้น

วคิน อินทสระ ได้อธิบายไว้ว่า ขอบเขตของศีลข้อที่ ๒ นี้ ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องละเว้น คือ มีข้อเพิ่มเติมคือ นอกจากลักหรือขโมยโดยตรงแล้ว ยังมีอาการแห่งการถือเอาโดยวิธีต่าง ๆ อีกหลายอย่าง เช่น

๑. ฉก คือ อาการถือเอาเมื่อเจ้าของพลอ ที่เรียกกันทั่วไปว่า ฉกชิงวิ่งราว บางทีตีเจ้าเสียก่อนเรียกว่า ตีชิงวิ่งราว
๒. กรรโชก ใช้อำนาจ หรือขู่ให้กลัวเพื่อให้เขายอมให้สิ่งนั้นแก่ตน
๓. ปล้น ถืออาวุธเข้าไปแย่งเอาของซึ่งหน้า
๔. ตู ของที่มีไซ้ของตนแต่กล่าวว่า เป็นของตน บางทีต้องฟ้องร้องกัน เพื่อสิทธิครอบครองเป็นเจ้าของ
๕. ฉ้อ เช่น ของที่เขาฝากไว้แล้วไม่ให้คืนเมื่อเจ้าของมารับคืน
๖. หลอก คือแสดงกิริยา วาจาลวงให้เจ้าทรัพย์เชื่อแล้วเอาทรัพย์ไป คนไปยืมของวัดแล้วอ้างว่า เพื่อนำไปใช้ในการเลี้ยงพระ นิมนต์พระไว้ด้วย บอกว่า วันรุ่งขึ้นจะมาคืนแล้วหายไปเลย
๗. ลวง ทำให้เข้าใจผิด เช่น ลวงในการชั่งของขาย บางที เรียกว่า โกงตาชั่ง
๘. ปลอม ของไม่แท้ ยืนยันว่าแท้ เช่น น้ำผึ้งปนน้ำตาล ของไม่ดีปนของดีแล้วขายอย่างของดี บางที เรียกว่า ปลอมปน
๙. ตระบัด มีตัวอย่างคือ ขอยืมของท่านแล้วไม่ส่งคืน กู้หนີไปแล้วไม่ยอมใช้หนี้ ทั้งดอกทั้งต้นหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง
๑๐. เบียดบัง มีตัวอย่างเช่น คนขายของในร้านได้เงินมาเบียดบังบางส่วนไว้เป็นของตน แม่บ้านหรือแม่ครัวไปจ่ายตลาดเบียดบังเอาเงินบางส่วนของท่านไว้ จ่ายเงินซื้อของไม่เต็มจำนวน

^{๑๙} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๒, หน้า ๙๙.

๑๑. ลักลอบ มีตัวอย่างเช่น ลักลอบนำของหนีภาษี ถ้าเป็นพระสงฆ์ในพุทธศาสนา ท่านปรับอาบัติหนักถึงปาราชิก ลักลอบทำสิ่งต้องห้าม เช่น ต้มกลั่นสุราผิดกฎหมาย เป็นต้น

อาการแห่งอทินนาทานหรือโจรกรรมทั้งหมดนี้ ในสมัยปัจจุบันที่รู้จักกันเป็นส่วนมากว่า คอร์รัปชัน (Corruption) ผู้หวังความสุขในการบริโภครทรัพย์สิน ควรเว้นคอร์รัปชันหรือโจรกรรมทุกรูปแบบ หากินในทางสุจริต แม้หากว่าจะได้ทรัพย์น้อย แต่ก็มีใจ อิ่มใจ ภาคภูมิใจ ในทรัพย์ที่ตนหาได้ ทรัพย์นั้นยั่งยืน มองหน้าผู้อื่นและลูกหลานได้สนิท

ยังมีอาการอื่นอีกอันเป็นการอนุโลมโจรกรรม คือ

๑. อดหนุนโจรกรรม มีตัวอย่างเช่น รับซื้อของโจร
๒. ปอกลอก คือ คบผู้อื่นด้วยหวังปอกลอกทรัพย์เขา พอเขาหมดตัวแล้วก็หนีห่างจากไป
๓. รับสินบน เช่น ผู้พิพากษาบ้าง ทนายความบ้าง รับสินบนของเขาแล้วทำให้ฝ่ายผิดเป็นฝ่ายถูก เจ้าหน้าที่อื่น เช่น ตำรวจ เป็นต้น ก็ทำนองเดียวกัน

นอกจากนี้ ยังมีฉวยโจรกรรมอีกบางอย่าง เช่น

๑. ผลาญทรัพย์ของท่าน ตัวอย่างเช่น ทำร้ายสัตว์พาหนะของท่านด้วยความโกรธแค้น ลอบวางเพลิงทำให้ทรัพย์สินท่านเสียหาย
๒. หยิบฉวย คือ หยิบฉวยทรัพย์ของผู้อื่นไปใช้ด้วยความมกง่าย เช่น ลูกหลานถือเอาของพ่อแม่ไปโดยที่ท่านยังไม่อนุญาต เพื่อนเอาของเพื่อน เป็นต้น โดยมีใช้ถือเอาโดยวิสาสะ เพราะวิสาสะต้องมีลักษณะของวิสาสะ เช่น เจ้าของอนุญาตไว้ หรือแน่ใจว่าเมื่อเราถือเอาไปแล้วเจ้าของจักพอใจ เป็นต้น^{๒๐}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๒ ครบทั้งองค์ ๕ นี้ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบก็เป็นแต่เพียงความต่างพร้อยของศีลเท่านั้น ซึ่งผู้รักษาศีลข้อที่ ๒ จะต้องละเว้น โจรกรรม การอนุโลมโจรกรรม ฉวยโจรกรรม ถ้าไม่ละเว้น โจรกรรม ศีลขาด ถ้าไม่ละเว้น การอนุโลมโจรกรรม ฉวยโจรกรรม ศีลต่างพร้อย

๒.๓.๓ เว้นจากการประพฤติดิถีในกาม

ในมังคลัตถทีปนี ได้แสดงองค์ประกอบของกามสุมิจนจารไว้ ๔ อย่าง คือ

๑. วัตถุอันไม่ควรถึง
๒. จิตคิดจะเสพในวัตถุอันไม่ควรถึงนั้น
๓. ความพยายามในอันเสพ
๔. ยังมรรคให้ถึงมรรคหยุดอยู่^{๒๑}

^{๒๐} วคิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, หน้า ๕๓-๕๕.

^{๒๑} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๒, หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

พระสาสนโสภณ (พิจิตร จิตตฺตโน) ทรงอธิบายไว้ว่า ขอบเขตของศีลข้อที่ ๓ ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องละเว้น คือ

หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชาย มี ๓ ประเภท คือ

๑. หญิงมีสามี หมายถึง หญิงที่อยู่กินกับชายฐานะสามีภรรยา กัน จะได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าเขาจะทำพิธีแต่งงานกันหรือไม่ก็ตาม ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า เขาได้อยู่กินกันฉันสามีภรรยาโดยเปิดเผยเท่านั้น หญิงประเภทนี้จะหมดภาวะเป็นหญิงที่ต้องห้ามต่อเมื่อสามีเสียชีวิตแล้ว หรือได้บอกขาดกับสามีแล้ว

การพุดจาเชิงจับกันแบบชู้สาวหรือแม้แต่การเล่นหูเล่นตาภิภรรยาของผู้อื่น แม้ไม่ถึงกับศีลขาด แต่ทำให้ศีลมัวหมองได้ ชายผู้รักษาศีลข้อนี้พึงเว้นการกระทำความเสียหายเช่นกัน

๒. หญิงมีญาติปกครอง คือ หญิงสาวที่อยู่ในการปกครองของพ่อ แม่ พี่ ป้า น้า อา หรือผู้อุปการะ หญิงประเภทนี้ ถ้าชายใดอยากได้มาเป็นภรรยา ก็ต้องติดต่อขอร้องจากผู้ใหญ่ ให้ขอด้วยประเพณี ชายใดลักลอบสมสู่หรือฉุดคร่าลักพาไป ย่อมผิดศีลข้อนี้ทั้งนี้ เว้นไว้แต่หญิงนั้นไม่ได้อยู่ในการปกครองดูแลของใคร ไม่มีสามี การรักชอบกับหญิงประเภทนี้ไม่ผิดศีล แต่ต้องได้รับการยินยอมด้วยกันทั้งสองฝ่าย ไม่ใช่ฉุดคร่ามาข่มขืนเอาตามอำเภอใจ

การผิดศีลในข้อนี้เกิดจากขัดขืนน้ำใจท่าน ทำให้ผู้มีพระคุณต้องขำใจ ผิดทั้งชายและหญิง

หญิงที่ผู้ใหญ่รับของหมั้นจากชายแล้ว ตกลงว่าจะแต่งงานด้วยนับแต่รับของหมั้นมา หญิงนั้นย่อมเป็นสิทธิ์ของคู่หมั้น จนกว่าจะคืนของหมั้นหรือบอกเลิกการหมั้นเสีย

๓. หญิงมีจารีตรักษา หมายถึง หญิงที่มีศีลธรรม กฎหมายหรือจารีตคุ้มครองรักษา เช่น หญิงที่ประพฤติพรหมจรรย์ คือ นางภิกษุณี นางสิกขมานา หรือสามเณรี หรืออุบาสิกา ที่รักษาศีลอุโบสถ เช่น แม่ชี หรือแม่ไม่ได้โกนหัวบวชเป็นชี แต่รักษาศีล ๘ เป็นประจำ ก็ต้องหญิงต้องห้ามของชาย หากล่วงละเมิดก็ผิดศีลข้อนี้ทั้งสิ้น

ชายที่ต้องห้าม คือ ชายที่หญิงสมสู่ไม่ได้มี ๒ ประเภท คือ

๑. ชายอื่นนอกจากสามีตน ข้อนี้สำหรับหญิงที่มีสามีแล้วและยังอยู่กินกับสามีก็ให้ถือว่า ผู้ชายนอกจากสามีตนจัดเป็นชายต้องห้ามทั้งสิ้น

๒. ชายที่จารีตห้าม ข้อนี้สำหรับหญิงทั่วไป คือทั้งที่มีสามีและไม่มีสามี ให้ถือว่าชายที่จารีตต้องห้าม เช่น พระภิกษุสามเณร หรือนักบวชในศาสนาที่ถือพรหมจรรย์ทั้งหมด เป็นชายต้องห้าม ถ้าประพฤติกว้างเข้าเป็นการผิดประเวณี และเป็นการผิดศีลข้อนี้ทั้งสิ้น

ในศีลข้อนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า หญิงที่มีสามีแล้ว ยังไม่ได้หย่าร้างกัน และสามีก็ยังคงอยู่ จะมีชายอื่นเป็นสามีที่สองไม่ได้ ถือว่าผิดประเวณี หรือผิดประเพณีอย่างมาก เพราะถ้ามีสามีหลายคนในขณะเดียวกัน ลูกที่เกิดมาก็ไม่รู้ว่าเป็นใคร จึงไม่แตกต่างอะไรกับหมูสัตว์เดรัจฉาน

ส่วนชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน ถ้าหากว่าหญิงที่ได้มาเป็นภรรยา นั้น ไม่ใช่หญิงต้องห้าม ๓ ประเภทดังกล่าวแล้ว และได้มาโดยชอบธรรม เช่น มีผู้ยกให้ หรือหญิงนั้นไม่ได้ อยู่ในการปกครองของพ่อแม่หรือผู้อุปการคุณ และพอใจมาเป็นภรรยาเขา เช่น พระเจ้าพิมพิสาร ก็ปรากฏว่า นอกจากพระนางวิเทหิ ซึ่งเป็นพระมเหสีแล้ว พระองค์ก็ยังมีพระชายาอีกหลายพระองค์ หรือท้าวสักกเทวราช จอมเทพในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ก็ปรากฏว่ามีพระมเหสีถึง ๔ พระองค์ คือ พระนางสุธรรมา นางสุนันทา นางสุจิตรา และนางสุชาดา ทั้ง ๆ ที่พระองค์ได้สำเร็จพระโสดาบันเช่นกัน ซึ่งพระอริยบุคคลตั้งแต่พระโสดาบันย่อมมีศีลบริสุทธิ์ที่สุด

ดังนั้น ชายจึงสามารถมีภรรยาได้หลายคน ถ้าต้องการและได้มาโดยชอบธรรม คือ ไม่เป็นหญิงต้องห้ามดังกล่าวแล้ว เพราะชายแม้จะมีภรรยาได้หลายคน ลูกที่เกิดมาก็ย่อมรู้แน่ชัดอยู่แล้วว่าใครเป็นพ่อ ใครเป็นแม่ตน จึงไม่ผิดประเวณี และไม่ถือว่าผิดศีลข้อนี้^{๒๒}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๓ ครบทั้งองค์ ๔ นี้ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบก็เป็นแต่เพียงความต่างพร้อยของศีลเท่านั้น ซึ่งผู้รักษาศีลข้อที่ ๓ จะต้องละเว้น หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชาย และ ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิง ถ้าไม่ละเว้น หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชาย และ ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิง ศีลขาด

๒.๓.๔ เว้นจากการพูดเท็จ

ในมังคลัตถทีปนี ได้แสดงองค์ประกอบของมุสาวาทไว้ ๔ อย่าง คือ

๑. เรื่องไม่จริง
๒. จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน
๓. ความพยายามเกิดจากจิตนั้น
๔. ผู้อื่นรู้เรื่องนั้น^{๒๓}

พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กุลยาณธมฺโม) ทรงอธิบายไว้ว่า ขอบเขตของศีลข้อที่ ๔ ดังนี้ ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องละเว้น คือ การกล่าวคำมุสา นั้น มี ๗ วิธี คือ

๑. พูดปิด คือ โกหกตรง ๆ เช่น ไขว่ไม่ใช่ ผิดว่าถูก รู้ว่าไม่รู้ เห็นว่าไม่เห็น จริงว่าไม่จริง เป็นต้น
๒. ทนกล่าวสาบาน คือ เปล่งคำสาบาน เพื่อให้คนอื่นเชื่อถือ
๓. ทำเล่ห์กระเท่ห์ คือ พูดอวดอ้างเกินความเป็นจริง
๔. มารยา คือ แสดงอาการหลอกให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น ไม่เจ็บแต่แสดงอาการทำเป็นเจ็บ เจ็บนิดหน่อยแต่แสดงทำเป็นเจ็บมาก
๕. ทำเลศ คือ ใจอยากจะพูดโกหก แต่ทำเป็นเล่นสำนวนพูดเฉไฉคลุมเครือ เพื่อให้ผู้ฟังเขว เข้าใจผิด

^{๒๒} พระศาสนโสภณ, (พิจิตร จิตตฺตมฺโม), *รู้ไว้ไกลบาป*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรีน ปัญญาญาณ ๒๕๕๕), หน้า ๒๘-๓๑.

^{๒๓} มหามกุฏราชวิทยาลัย, *มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๒*, หน้า ๑๐๗.

๖. เสริมความ คือ เรื่องจริงมีน้อยแต่เสริมให้มากขึ้น

๗. อำนาจ คือ การปิดบังเนื้อความบางส่วนไว้ เช่น เรื่องใหญ่แต่พูดว่าเล็กน้อย ถ้อยคำที่ไม่ถือว่าเป็นมุสาวาท

มีภาษาที่ใช้พูดกันโดยทั่วไป ซึ่งเป็นคำพูดที่ไม่จริง ผู้พูดไม่ประสงค์จะให้ผู้ฟังเชื่อ ผู้ฟังก็ไม่คิดว่าเป็นคำพูดโกหก คำพูดชนิดนี้ เรียกว่า ยถาสัญญา คือ พูดตามสำคัญ ไม่ถือว่าผิดศีล มี ๔ ประเภท คือ

๑. คำพูดประเภทโวหาร เป็นคำที่ใช้ตามธรรมเนียม ตามความนิยม เพื่อความสละสลวยทางภาษา เช่น คำลงท้ายจดหมายว่า “ด้วยความเคารพอย่างสูง” หรือคำปราศรัยที่มักใช้กันว่า “พ่อแม่พี่น้องที่เคารพ” ท่านประธานที่เคารพ” เป็นต้น ไม่ถือว่าเป็นมุสาวาท

๒. คำพูดที่ใช้ในการแสดงลิเก ละคร ซึ่งคำพูดที่ใช้ในการแสดงนั้นไม่เป็นเรื่องจริง ไม่ถือว่าเป็นมุสาวาท

๓. คำพูดที่พูดขึ้นด้วยสำคัญผิด เช่น จำวันผิด จำชื่อคนผิด จำสถานที่ผิด เป็นต้น เมื่อมีคนถามก็ตอบไปตามที่คิดว่าจำได้ ไม่ถือว่าเป็นมุสาวาทเช่นกัน

๔. คำพูดที่พลั้งออกไปโดยไม่เจตนา มักเกิดขึ้นกับคนจิตอ่อนตกใจง่ายแล้วเปล่งอุทานออกมา เช่น ว้าย พระตกน้ำ ความจริงไม่มีพระอยู่แถวนั้น อย่างนี้ไม่ถือว่าเป็นมุสาวาท

ในศีลข้อ ๔ นี้ สำคัญอยู่ที่เจตนา ต้องการพูดให้คนอื่นเข้าใจผิด ส่วนคนฟังจะเชื่อหรือไม่ก็ตาม เมื่อฟังแล้วเข้าใจตามที่ผู้พูดต้องการ ถือว่าสำเร็จประโยชน์ของผู้พูด เป็นมุสาวาททันที แต่ถ้าผู้ฟังไม่รู้เรื่อง ฟังไม่เข้าใจ เช่น พูดโกหกให้คนต่างชาติฟัง เมื่อเขาฟังไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจความหมาย ไม่ถือว่าเป็นมุสาวาท^{๒๔}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๔ ครบทั้งองค์ ๔ นี้ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบก็เป็นแต่เพียงความต่างพร้อยของศีลเท่านั้น ซึ่งผู้รักษาศีลข้อที่ ๔ จะต้องละเว้น มุสา ถ้าไม่ละเว้น มุสา ศีลขาด

๒.๓.๕ เว้นจากการดื่มสุรา

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช) ได้แสดงองค์ประกอบของสุราไว้ ๔ อย่าง คือ

๑. ของที่ดื่มกินเป็นของทำให้มีนเมาหรือทำให้เมา
๒. จงใจจะดื่มกิน
๓. ดื่มกินของนั้น
๔. ของที่ดื่มกินนั้นล่วงลำคอเข้าไป^{๒๕}

^{๒๔} พระครูกลุณยานลิตวิวัฒน์ (สมาน กลุณยานมโม), ศีล ๕ ทางสู่ประตูลิขิต, หน้า ๕๙-๖๐.

^{๒๕} พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), ศีล ๕ รักษาโลก, หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายไว้ว่า ขอบเขตของศีลข้อที่ ๕ นี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องละเว้น คือ ๑) น้ำเมา ๒) ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด มีอธิบายดังนี้

๑. น้ำเมา ได้แก่ ๑) สุรา น้ำเมาที่กลั่น ที่เรียกว่าเหล้า ๒) เมรัย น้ำเมาที่ยังไม่ได้กลั่น ได้แก่ เบียร์ สาโท น้ำตาล กระแช่

๒. ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด เช่น ฝิ่น กัญชา ไอระเหย ยาบ้า^{๒๖}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ครบทั้งองค์ ๔ นี้ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบก็เป็นแต่เพียงความต่างพริ้วของศีลเท่านั้น ซึ่งผู้รักษาศีลข้อที่ ๕ จะต้องละเว้น น้ำเมา ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด ถ้าไม่ละเว้น น้ำเมา ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด ศีลขาด

จากองค์ประกอบของศีล ๕ ในแต่ละข้อที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ สรุปว่าในองค์ประกอบของศีล ๕ ในแต่ละข้อนั้น มีองค์ประกอบตามที่กล่าวมาถ้าล่วงละเมิดครบทุกองค์ประกอบทำให้ศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบองค์ประกอบทำให้ศีลต่างพริ้วเท่านั้น ฉะนั้นต้องพยายามรักษาศีลให้เรียบร้อย จะทำให้ศีลไม่ขาดไม่ต่างพริ้ว

๒.๔ คุณค่าและความสำคัญของศีล ๕

๒.๔.๑ คุณค่าของศีล ๕

พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงจำแนกแยกแยะคุณค่าของศีลธรรมไว้โดยตรง เพราะทรงประสงค์เพียงที่จะให้ปัจเจกบุคคลปฏิบัติมุ่งความดีงามทางศาสนาเป็นหลัก แต่เมื่อศึกษาให้ละเอียดลงไปก็จะพบว่า สามารถจำแนกคุณค่าของศีลธรรมออกได้เป็น ๓ ระดับ^{๒๗}

๑. คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งข้อนี้มีพระพุทธวจนะยืนยัน ดังนี้ ผู้มีอายุทั้งหลาย คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมประสบกองแห่งโภคะใหญ่ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ เกียรติศัพท์ที่ดีงามของคนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมระบือไป คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล เข้าไปหาบริษัทใด ๆ คือ ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัทหรือสมณบริษัท เป็นผู้แก่ล้าก้าไม่เก้อเขินเข้าไปหา คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงทำกาลละ คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมเข้าถึง สุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก^{๒๘}

อนึ่ง ในอังกุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต สีสสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสเหตุหรืออานิสงส์แห่งความถึงพร้อมด้วยมรรยาท นำความสุข ความเจริญมาสู่ตนและหมู่คณะ ไว้ดังนี้ ภิคุชทั้งหลาย อานิสงส์ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็น

^{๒๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลเบญจธรรม**, หน้า ๒.

^{๒๗} อมร อำไพรุ่งเรือง, “การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชนกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๗.

^{๒๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๙๑/๒๒๘.

ไฉน คือ คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ในธรรมวินัยนี้ย่อมถึงกองโภคทรัพย์มากมาย อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๑ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อม ด้วยศีล อีกประการหนึ่ง กิตติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมฟังไป นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๒ ของคน มีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลจะเข้าสู่บริษัทใด ๆ คือ ชัตตยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมมองอาจไม่เก้อเขินเข้าไป นี้ เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๓ ของคนมีศีล เพราะความ ถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลง กระทำกาละ นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๔ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นี้เป็นอานิสงส์ ข้อที่ ๕ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของ คนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล ๕ ประการนี้แล^{๒๙} ดังจะเห็นได้ว่าอานิสงส์ของศีลที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการรักษาตนเอง (หมายถึงผู้ที่รักษาศีล) เป็นสำคัญ ผู้รักษาศีลย่อมได้รับคุณค่าจากศีล

๒. คุณค่าระดับสังคม การที่มนุษย์ในสังคมยังต้องเดือดร้อนวุ่นวายอยู่มากในสังคมปัจจุบัน ทั้งๆ ที่มนุษย์ได้พยายามที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถแล้วก็ตาม เพราะมนุษย์เป็นจำนวนมากขาดการพัฒนาภายในคือจิตใจโดยเฉพะอย่างยิ่งศีลธรรม ฉะนั้น บุคคลในสังคม ตั้งแต่ระดับเบื้องต้นคือระดับปัจเจกบุคคลไปถึงครอบครัว ถือว่าเป็นปัญหาต่อสังคมโดยส่วนรวมเป็นอย่างมาก เพราะการขาดคุณธรรมคือศีลที่เป็นพื้นฐานดังกล่าว ในการนำเอาศีลมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความผาสุกต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา ได้สอนเรื่องศีลไว้เพื่อจุดประสงค์หลักคือ ความเป็นคนดีในสังคม เป็นการลดปัญหาได้อย่างดี ที่สุดหากประพฤติตามโดยเคร่งครัด เมื่อศึกษาและพัฒนาตนเองแล้วย่อมนำบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติให้ถึงจุดหมายสูงสุด คือการขจัดกิเลส อันเป็นมูลฐานของความไม่ดีหรือที่เรียกว่าอกุศล คือความชั่ว

๓. คุณค่าระดับโลก ศีล ๕ หรือเบญจศีลในพระพุทธศาสนาหรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มนุษยธรรม” คือธรรมะสำหรับมนุษย์ เพราะทำจิตใจของผู้มีศีลให้สูงขึ้นและทำให้ต่างจากสัตว์เดรัจฉานทั่วไป ในทางตรงกันข้าม คนที่ไม่มีศีล ย่อมทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม ถ้าคนในโลกนี้มีศีล ๕ โดยทั่วกันแล้วโลกก็จะสงบยิ่งขึ้น ไม่มีการเบียดเบียน ขว้างขว้างผลาญ ไม่มีสงคราม ไม่มีการขโมยแย่งชิงโกงกินกัน ไม่มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม ไม่มีการโกหกใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่างๆ อันเป็นที่ตั้งของความประมาทและความฉิบหายต่างๆ โลกก็จะสงบร่มเย็น คนในสังคมจะมีความสุข มีความรักใคร่สามัคคีปองดองกันเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน ศีลนั้นถ้าใครรักษาย่อมนำความสุขมาให้แก่ผู้นั้นอย่างแน่นอน ผู้ประพฤติธรรมย่อมนำความสุขมาให้ ศีลเป็นเครื่องวัดคุณค่าของความเป็น

^{๒๙} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๑๓/๒๕๙.

มนุษย์ทำให้มนุษย์ต่างไปจากสัตว์เดรัจฉานในด้านคุณธรรมทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข^{๓๐}

สรุปความว่า คุณค่าของศีล ๕ นั้น จำแนกออกได้เป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ๑) คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมประสบกองแห่งโภคะใหญ่ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ ย่อมเป็นผู้ไม่หลงทำกาละ ย่อมเข้าถึง สุคติโลกสวรรค์ ๒) คุณค่าระดับสังคม เมื่อนำเอาศีลมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความผาสุกต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนาได้สอนเรื่องศีลไว้เพื่อจุดประสงค์หลักคือ ความเป็นคนดีในสังคม เป็นการลดปัญหาได้อย่างดีที่สุดหากประพฤติตามโดยเคร่งครัด ๓) คุณค่าระดับโลก ถ้าคนในโลกนี้มีศีล ๕ โดยทั่วกันแล้วโลกก็จะสงบยิ่งขึ้น ไม่มีการเบียดเบียน ขว้างผลาญ ไม่มีสงคราม ไม่มีการขโมยแย่งชิงโกงกินกัน ไม่มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม ไม่มีการโกหกใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่างๆ โลกก็จะสงบร่มเย็น คนในสังคมจะมีความสุขสงบสุข

๒.๔.๒ ความสำคัญของศีล ๕

ศีล ๕ นั้นเมื่อมนุษย์เราประพฤติปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายก็จะก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันโดยปรกติสุข ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับชีวิตทรัพย์สิน อาชญากรรมทางเพศ ตลอดจนการหลอกลวงใส่ร้ายกัน ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งล้วนแต่ป้องกันได้ด้วยศีล ๕

พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า โลกนี้จะสงบร่มเย็นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจาและใจ ทรงชี้ให้เห็นว่า สัตว์ทุกจำพวกรักสุขเกลียดความทุกข์ ต้องการได้ยินแต่คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานกันทั้งนั้น เมื่อมนุษย์ต้องการให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติที่อ่อนน้อมแก่เรา เราก็ควรประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นแก่เขา ก่อน การประพฤติปฏิบัติ เพื่อมิให้ผิดศีลหรือทำให้ศีลขาด ต้องมีการสำรวมกาย วาจา โดยมีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาสิ่งทีนับว่าเป็นตัวทำลายสติตัวฉกาจก็คือสิ่งเสพติดและของมีนเมาทุกชนิด นอกจาก จะไม่มีประโยชน์แล้ว ยังนำไปสู่ความประมาทอันเป็นเหตุให้เสียทรัพย์สินหรือเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงบางครั้งอาจทำให้ตนเองและผู้อื่นต้องได้รับอันตรายถึงชีวิตดังนั้น การประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมจึงเป็นการประพฤติปฏิบัติเพื่อลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมลงได้และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับคนรอบข้างตลอดถึงสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยศีลชั้นสูงคือ สัมมาวาจา สัมมาภังคะและสัมมาอาชีวะซึ่งเป็นองค์ของมรรค ได้แก่ การพูด การกระทำ การประกอบอาชีพที่มีเจตนาปราศจากความทุจริต หรือความคิดที่เบียดเบียนฉะนั้น เพื่อควบคุมบุคคลในสังคมให้อยู่ในกฎระเบียบที่สังคมได้กำหนดขึ้น พระพุทธศาสนาจึงมุ่งสอนไปเพื่อให้มนุษย์ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติและสงบสุข ตามหลักของสาราณียธรรม คือ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น ทำให้ผู้ประพฤติเป็นที่รักเป็นที่เคารพของผู้อื่น

^{๓๐} อมร อำไพรุ่งเรือง, “การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชน กรุงเทพมหานคร”, หน้า ๒๘-๒๙.

เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ให้วิวาทกับใคร เพราะความเห็นที่ขัดแย้งกัน พอสรุปเป็นข้อได้ ดังนี้^{๓๑}

ก. เป็นรากฐานแห่งความสงบ คนที่มีศีลนอกจากจะไม่ทำตนเองและสังคมให้เดือดร้อนแล้วนำแต่ความสุขความเจริญมาให้แก่ตนเองและคนอื่น ๆ อีกทั้งคนมีศีลธรรมยังมีส่วนช่วยตนเองและสังคมให้อยู่อย่างสงบสุขด้วย เพราะศีลธรรมนั้นทุกคนสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติได้ ทำให้ผู้ที่นำมาประพฤติปฏิบัติเป็นที่รักของคนทั้งหลาย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า ขอเราพึงเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพและเป็นผู้ควรยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายดังนี้ ภิกษุนั้นพึงกระทำให้บริบูรณ์ในศีล”^{๓๒} ซึ่งการเคารพและยกย่องผู้อื่นในสังคมนั้นเป็นวิธีการหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกันอันส่งผลต่อการเบียดเบียนผู้อื่นเป็นลูกโซ่

ข. เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน ถ้าทุกคนในสังคม เพียงแต่มีศีลธรรมกันแล้วสังคมหรือชุมชนก็จะสงบอย่างยิ่ง จะไม่มีสงคราม ไม่มีการฆ่าล้างผลาญกัน ไม่มีการขโมยแย่งชิงโกงกินกัน ไม่มีการประพฤติดินทางกามที่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายแตกแยกขึ้นในสังคม หรือชุมชน ไม่มีการโกหกหลอกลวงใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่างๆ อันเป็นบ่อเกิดแห่งความประมาทและความหายนะต่างๆ ทุกคนในสังคมหรือชุมชนก็จะพบกับความสุขร่มเย็นอยู่ด้วยกันด้วยความรักใคร่ปรองดองกัน ไม่ต้องเดือดร้อนวุ่นวายกันเหมือนในสังคมปัจจุบันศีลธรรมจึงมีความสำคัญมากสำหรับทุกคน ทั้งนี้ก็เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของตนเองและสังคมโดยรวม อันเป็นรากฐานแห่งการอยู่ร่วมกันซึ่งจะก่อให้เกิดสันติภาพที่มั่นคงถาวรขึ้นในโลก

ค. เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ ถ้ามนุษย์ทุกคนเข้าใจความมุ่งหมายที่แท้ของศีลและประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลสนองต่อความมุ่งหมายของศีลอย่างแท้จริงแล้ว สังคมมนุษย์จะอยู่ในภาวะปกติสุข ฉะนั้นศีลว่าโดยเนื้อแท้ก็คือความดีงามของมนุษย์ที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต ปัจจุบันมนุษย์เรารบราฆ่าฟันกันด้วยการแบ่งแยกเผ่า เผิพวรรณ ลัทธิทางศาสนา เป็นต้น^{๓๓}

สรุปความว่า ความสำคัญของศีล ๕ นั้น แบ่งเป็น ๓ ข้อ ๑) เป็นรากฐานแห่งความสงบ คนที่มีศีลนอกจากจะไม่ทำตนเองและสังคมให้เดือดร้อนแล้วนำแต่ความสุขความเจริญมาให้แก่ตนเองและคนอื่น ๆ อีกทั้งคนมีศีลธรรมยังมีส่วนช่วยตนเองและสังคมให้อยู่อย่างสงบสุขด้วย ๒) เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน ถ้าทุกคนในสังคม เพียงแต่มีศีลธรรมกันแล้วสังคมหรือชุมชนก็จะสงบอย่างยิ่ง จะไม่มีสงคราม ไม่มีการฆ่าล้างผลาญกัน ไม่มีการขโมยแย่งชิงโกงกินกัน ไม่มีการประพฤติดินทางกามที่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายแตกแยกขึ้นในสังคม ไม่มี

^{๓๑} อมร อำไพรุ่งเรือง, “การศึกษาพฤติกรรมกรรมการรักษาและการล่องละเมิดศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชนกรุงเทพมหานคร”, หน้า ๒๕-๒๖

^{๓๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๔/๔๓.

^{๓๓} อมร อำไพรุ่งเรือง, “การศึกษาพฤติกรรมกรรมการรักษาและการล่องละเมิดศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชนกรุงเทพมหานคร”, หน้า ๒๗.

การโกหกหลอกลวงใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่างๆ ทุกคนในสังคมหรือชุมชนก็จะพบกับความสุขร่มเย็น ไม่ต้องเดือดร้อนวุ่นวายกันเหมือนในสังคมปัจจุบันศีลธรรมจึงมีความสำคัญมากสำหรับทุกคน ๓) เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ ถ้ามนุษย์ทุกคนเข้าใจความมุ่งหมายที่แท้ของศีลและประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลสนองต่อความมุ่งหมายของศีลอย่างแท้จริงแล้ว สังคมมนุษย์จะอยู่ในภาวะปกติสุข

๒.๕ ศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาส่งเสริม สันติภาพ ทุกรูปแบบ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นประจักษ์พยานชี้ชัดว่า พระพุทธศาสนาเป็น ศาสนาแห่งสันติภาพ อย่างแท้จริง คำสอนเรื่อง ปญจศีล คือ ศีล ๕ ซึ่งเป็นคำสอนเบื้องต้น แสดงให้เห็นชัดว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนารักสันติภาพ ส่งเสริมสันติภาพ เพื่อความสงบสุขของมนุษยชาติ หากพิจารณาถึงศีล ๕ จะเห็นชัดว่า

ศีลข้อที่ ๑ สอนให้เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ทำร้าย ฆาตกรรม และเบียดเบียนกัน อีกทั้งสอนให้มีเมตตา ต่อสรรพสัตว์ทุกชนิด ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า สันติภาพ ในพระพุทธศาสนามีขอบเขตกว้างไกล คือ ไม่เฉพาะแต่มนุษย์เท่านั้น หากส่งเสริมสันติภาพของสัตว์โลกทั้งปวง สันติภาพในพระพุทธศาสนา เป็นสันติภาพสากล^{๓๔}

ศีลข้อที่ ๒ สอนให้เว้นจากการลักทรัพย์ รวมทั้งการหลอกลวง ฉ้อฉล ยกยอก และกลวิธีการเอาทรัพย์สินของผู้อื่น โดยเจ้าของไม่ยินยอม นอกจากนี้ พระพุทธศาสนาสอนให้มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันและกัน ความเสียสละ การช่วยเหลือ เป็นธรรมเสริมสร้าง ความรัก และภราดรภาพ บนพื้นฐานแห่งความเสียสละ สันติภาพ ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย^{๓๕}

ศีลข้อที่ ๓ สอนให้งดเว้นจากการประพฤติดิตประเวณี โดยที่แท้ ศีลข้อนี้สอนให้เคารพในสิทธิและให้เกียรติแก่กันและกัน โดยเฉพาะสิทธิในบุตรและภรรยาของผู้อื่น การเคารพในสิทธิของกันและกันเป็นรากฐานแห่งสันติภาพ^{๓๖}

ศีลข้อที่ ๔ สอนให้เว้นจากการพูดเท็จ (มุสาวาท) และให้ตั้งอยู่ใน สัจจะ เกียรติของมนุษย์อยู่ที่ความจริง หรือสัจจะ ในสังคมที่ไม่มีสัจจะ ย่อมไม่มีความเชื่อถือ และความไว้วางใจ เมื่อไม่มีความเชื่อถือและไว้วางใจ เราจะหาความสุขและสันติภาพได้อย่างไร อนึ่ง สัจจะ ในข้อนี้หมายถึง สัจจะที่เป็นธรรมและมีประโยชน์ ศีลข้อ ๔ นี้เป็นรากฐานแห่งความเชื่อถือ ซึ่งนำไปสู่สันติภาพในสังคมมนุษย์^{๓๗}

^{๓๔} เอื้อน เล่งเจริญ (ธรรมรักชีวิต), *โลกพระพุทธศาสนา*, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๔๕), หน้า ๘๗.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗-๘๘.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

ศีลข้อที่ ๕ สอนให้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ความประมาทนำไปสู่การทะเลาะวิวาท แตกสามัคคีและความตายในที่สุด เหตุร้ายต่าง ๆ เกิดจากการดื่มสุราเมรัย ซึ่งทำให้ผู้ดื่มขาดสติ ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ผู้ขาดสติ ย่อมทำความชั่วได้ นานาประการ การเว้นจากการดื่มสุรา เป็นการตัดต้นเหตุแห่งการทะเลาะวิวาท และเป็นการส่งเสริมสันติภาพโดยทางอ้อม^{๓๘}

จะเห็นได้ชัดว่า ศีล ๕ ข้อ ซึ่งเป็นคำสอนพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ส่งเสริมสันติภาพอย่างแท้จริง พระพุทธศาสนา นอกจากส่งเสริมสันติภาพภายนอกแล้ว ยังส่งเสริมสันติภาพภายใน อีกด้วย สันติภาพภายใน คือ ความสงบใจ ซึ่งเกิดได้โดยการฝึกและอบรมจิตใจ เมื่อบุคคลมีสันติคือความสงบภายในสันติภายนอกก็เกิด กล่าวคือ เมื่อบุคคลสงบ สังคมก็สงบ เมื่อสังคมสงบ ประเทศก็สงบ เมื่อประเทศสงบ สังคมโลกก็สงบ มันสัมพันธ์กันอย่างนี้ อนึ่ง คำสอนที่แสดงถึงการส่งเสริมสันติภาพในพระพุทธศาสนา คือ อหิงสา และ เมตตา ซึ่งหมายถึงการไม่เบียดเบียนและมีเมตตาธรรมต่อกัน เราสามารถกล่าวได้อย่างมั่นใจว่า อหิงสาและเมตตาธรรม เป็นสมุฏฐานแห่งสันติภาพของโลก อย่างแท้จริง มีพุทธศาสนาสุภาชิตบทหนึ่งว่า โลโกปตถมภิกขา เมตตยา หมายความว่า เมตตา เป็นธรรมค้ำจุนโลก ช่วยให้โลกสงบสุข จากตัวอย่างที่กล่าวมา ย่อมชี้ชัดได้ว่า พระพุทธศาสนาสอนให้สร้าง สันติภาพให้แก่ตนเอง และแก่โลก โดยปฏิบัติตามหลัก เมตตาและอหิงสา สันติภาพ จะเกิดขึ้นโดยมิต้องสงสัย หากมวลมนุษยชาติตั้งอยู่ใน เมตตาและอหิงสา^{๓๙}

สรุปความว่า ศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ส่งเสริมสันติภาพทุกรูปแบบ เพื่อความสงบสุขของมนุษยชาติ หากพิจารณาถึงศีล ๕ จะเห็นชัดว่า ศีลข้อที่ ๑ สอนให้เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตและเบียดเบียนกัน อีกทั้งสอนให้มีเมตตา ต่อสรรพสัตว์ทุกชนิด ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า สันติภาพ ในพระพุทธศาสนามีขอบเขตกว้างไกล คือ ไม่เฉพาะแต่มนุษยชนเท่านั้น หากส่งเสริมสันติภาพของสัตว์โลกทั้งปวง ศีลข้อที่ ๒ สอนให้เว้นจากการลักทรัพย์ และกลวิธีการเอาทรัพย์ของผู้อื่น โดยเจ้าของไม่ยินยอม นอกจากนี้ พระพุทธศาสนาสอนให้มีความเสียสละช่วยเหลือกันและกัน เป็นธรรมเสริมสร้าง ความรัก และ ภารตภาพ บนพื้นฐานแห่งความเสียสละ สันติภาพ ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย ศีลข้อที่ ๓ สอนให้งดเว้นจากการประพฤตินิโคตติประเวณี ศีลข้อนี้สอนให้เคารพในสิทธิและให้เกียรติแก่กันและกัน การเคารพในสิทธิของกันและกันเป็นรากฐานแห่งสันติภาพ ศีลข้อที่ ๔ สอนให้เว้นจากการพูดเท็จ และให้ตั้งอยู่ใน สัจจะ เกียรติของมนุษย์อยู่ที่ความจริง หรือสัจจะ ในสังคมที่ไม่มีสัจจะ ย่อมไม่มีความเชื่อถือและความไว้วางใจ สัจจะเป็นรากฐานแห่งความเชื่อถือ ซึ่งนำไปสู่สันติภาพในสังคมมนุษย์ ศีลข้อที่ ๕ สอนให้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เหตุร้ายต่าง ๆ เกิดจากการดื่มสุราเมรัย ซึ่งทำให้ผู้ดื่มขาดสติ การเว้นจากการดื่มสุรา เป็นการตัดต้นเหตุแห่ง การทะเลาะวิวาท และเป็นการส่งเสริมสันติภาพโดยทางอ้อม จะเห็นได้ชัดว่า ศีล ๕ ข้อ ซึ่งเป็นคำสอนพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ส่งเสริมสันติภาพอย่างแท้จริง นอกจากส่งเสริม

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘-๘๙.

สันติภาพภายนอกแล้ว ยังส่งเสริมสันติภาพภายในอีกด้วย สันติภาพภายใน คือ ความสงบใจ ซึ่งเกิดได้โดยการฝึกและอบรมจิตใจ เมื่อบุคคลมีสันติคือความสงบภายในสันติภายนอกก็เกิด กล่าวคือ เมื่อบุคคลสงบ สังคมก็สงบ เมื่อสังคมสงบ ประเทศก็สงบ เมื่อประเทศสงบ สังคมโลกก็สงบ มันสัมพันธ์กันแบบนี้ อนึ่ง คำสอนที่แสดงถึงการส่งเสริมสันติภาพในพระพุทธศาสนา คือ อหิงสาและเมตตาธรรม เป็นสมุฏฐานแห่งสันติภาพของโลก อย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาสอนให้สร้าง สันติภาพให้แก่ตนเอง และแก่โลก โดยปฏิบัติตามหลัก เมตตาและอหิงสา สันติภาพ จะเกิดขึ้นโดยมีต้องสงสัย หากมวลมนุษยย์ตั้งอยู่ใน เมตตาและอหิงสา

๒.๖ สรูป

จากการศึกษาหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในประเด็นที่สำคัญคือ นิยาม และความหมายของศีล ๕ วิธีปฏิบัติศีล ๕ องค์กรประกอบของศีล ๕ คุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น สรูปได้ดังนี้

ศีล ๕ เป็นนิจศีลของฆราวาส ไม่ว่าผู้นั้นจะตั้งใจรักษาหรือไม่ก็ดี ก็ต้องรักษาเป็นนิത്യ ถือเป็นศีลปกติของมนุษย์ ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยเป็นสังคมปกติ เพราะทำให้มีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว และมีความไว้วางใจกันและกัน สังคมที่ไม่ปกติ เพราะขาดศีลอย่างรุนแรง มีตัวอย่างที่ชัดเจนคือสังคมในสภาวะสงคราม ซึ่งมีทั้งการฆ่าฟัน ปล้น ใจ ทุจริต ลักขโมยผู้อื่น และผู้คนไม่อาจไว้วางใจกันได้ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับคนที่ต้องการเป็นมนุษย์อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ปิดทางไปสู่ทุคติหรืออบายภูมิ เป็นกติกาคำห้ามที่ใช้แก่ ๕ ปัญหาหลัก

วิธีปฏิบัติศีล ๕ มีวิธีการ ๓ ขั้นตอน ๑) ปฏิบัติโดยการสมาทานวิริติ งดเว้นได้ด้วยการสมาทานคือตั้งใจไว้ เช่น ตั้งใจไว้ว่า จะไม่ฆ่าสัตว์ เป็นต้น แล้วเว้นได้ตามความตั้งใจนั้นอย่างที่ยับยั้งหรือสมาทานศีลกันอยู่ในปัจจุบัน ๒) สัมปัตตวิริติ งดเว้นได้เมื่อประจวบกับเหตุการณ์อันเป็นเหตุให้ล่วงละเมิดศีล เช่น เห็นกระเป๋าสตางค์ของคนอื่นลืมหิ้งไว้ในที่ ๆ ไม่มีใครเห็นนอกจากตน แต่เพราะคิดเห็นใจผู้อื่น จึงเว้นเสียไม่เสียเอาทรัพย์สินนั้น ๓) สมุทเฉทวิริติ การงดเว้นได้อย่างเด็ดขาด สำหรับปุถุชน พออนุโลกความชั่วบางอย่างที่ตนเคยทำแล้วต่อมาละเว้นได้เด็ดขาด และไม่เคยจะทำอีกเลย เช่น เคยติดสุรา เห็นโทษของการติดสุราแล้วเลิกได้เด็ดขาดตลอดชีวิตไม่คิดจะดื่มอีกเลย ผู้ขอสมาทานศีลต้องกล่าวคำอาราธนาศีลและขอไตรสรณคมน์ ๓ ก่อนจึงค่อยรับศีล เพื่อให้ศีล ๕ ที่ปรุ้งแต่งด้วยสรณคมน์มีอานิสงส์มาก และทำให้ศีลกับสรณคมน์มีความสัมพันธ์กัน ข้อปฏิบัติศีล ๕ ข้อนี้ ๑) เว้นจากการปลงชีวิต ๒) เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ๓) เว้นจากการประพฤติดินในกาม ๔) เว้นจากการพูดเท็จ ๕) เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

องค์กรประกอบของศีล ๕ ศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๑ จะต้องละเว้น การฆ่า การทำร้ายร่างกาย การทำทรมาน ถ้าไม่ละเว้น การฆ่า ศีลขาด ถ้าไม่ละเว้น การทำร้ายร่างกาย การทำทรมาน ศีลต่างพร้อย ศีลข้อที่ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๒ จะต้องละเว้น โจรกรรม การอนุโลม

โจรกรรม ฉายาโจรกรรม ถ้าไม่ละเว้น โจรกรรม ศีลขาด ถ้าไม่ละเว้น การอนุโลมโจรกรรม ฉายาโจรกรรม ศีลต่างพร้อย ศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤติดัดในกาม ถ้าล่วงละเมิดครบทั้ง องค์ ๔ ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๓ จะต้องละเว้น หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชาย และ ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิง ถ้าไม่ละเว้น หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชาย และ ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิง ศีลขาด ศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการพูดเท็จ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้ง องค์ ๔ ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๔ จะต้องละเว้น มุสา ถ้าไม่ละเว้น มุสา ศีลขาด ศีลข้อที่ ๕ เว้นจากการดื่มสุรา ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๔ นี้ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๕ จะต้องละเว้น น้ำเมา ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด ถ้าไม่ละเว้น น้ำเมา ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด ศีลขาด

คุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

คุณค่าของศีล ๕ นั้นสามารถจำแนกได้เป็น ๓ ระดับ ๑) คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล ๒) คุณค่าระดับสังคม ๓) คุณค่าระดับโลก

ส่วนความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น นั้นสามารถจำแนกได้เป็น ๓ ระดับ ๑) เป็นรากฐานแห่งความสงบ ๒) เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน ๓) เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ

ศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาส่งเสริมสันติภาพทุกรูปแบบ เพื่อความสงบสุขของมนุษยชาติ หากพิจารณาถึงศีล ๕ จะเห็นชัดว่า ศีลข้อที่ ๑ ส่งเสริมสันติภาพของสัตว์โลกทั้งปวง ศีลข้อที่ ๒ ส่งเสริมสร้าง ความรัก และ ปรารถนาดี บนพื้นฐานแห่งความเสียสละ สันติภาพย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย ศีลข้อที่ ๓ ศีลข้อนี้สอนให้เคารพในสิทธิและให้เกียรติแก่กันและกัน การเคารพในสิทธิของกันและกันเป็นรากฐานแห่งสันติภาพ ศีลข้อที่ ๔ สัจจะเป็นรากฐานแห่งความเชื่อถือ ซึ่งนำไปสู่สันติภาพในสังคมมนุษย์ ศีลข้อที่ ๕ การเว้นจากการดื่มสุรา เป็นการตัดต้นเหตุแห่ง การทะเลาะวิวาท และเป็นการส่งเสริมสันติภาพโดยทางอ้อม จะเห็นได้ชัดว่า ศีล ๕ ข้อ ซึ่งเป็นคำสอนพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ส่งเสริมสันติภาพอย่างแท้จริง นอกจากส่งเสริมสันติภาพภายนอกแล้ว ยังส่งเสริมสันติภาพภายในอีกด้วย สันติภาพภายใน คือ ความสงบใจ ซึ่งเกิดได้โดยการฝึกและอบรมจิตใจ เมื่อบุคคลมีสันติคือความสงบภายในสันติภายนอกก็เกิด กล่าวคือ เมื่อบุคคลสงบ สังคมก็สงบ เมื่อสังคมสงบ ประเทศก็สงบ เมื่อประเทศสงบ สังคมโลกก็สงบ มันสัมพันธ์กันเช่นนี้ อนึ่ง คำสอนที่แสดงถึงการส่งเสริมสันติภาพในพระพุทธศาสนา คือ อหิงสาและเมตตาธรรม เป็นสมุฏฐานแห่งสันติภาพของโลก อย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาสอนให้สร้าง สันติภาพให้แก่ตนเอง และแก่โลก โดยปฏิบัติตามหลัก เมตตาและอหิงสา สันติภาพ จะเกิดขึ้นโดยมิต้องสงสัย หากมวลมนุษยย์ตั้งอยู่ใน เมตตาและอหิงสา

บทที่ ๓

หลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

ศาสนาเซน เป็นศาสนาแห่งการยอมสละ โดยยึดหลักอหิงสธรรม หมายถึง การไม่เบียดเบียน ไม่แก่งแย่ง ขณะเดียวกัน ก็ต้องมีเมตตากรุณาต่อทุกสิ่ง^๑ ศาสนาเซนเห็นว่า ชีวิตเป็นทุกข์ เพราะความเกิด ความเจ็บและความตายเป็นทุกข์ สาเหตุของความทุกข์คือ ความอยากที่เกินขอบเขต เช่น อยากมากเกินไปในโภชนาหาร ในทรัพย์สิน เงิน ทอง อยากมากเกินไปในชื่อเสียง เกียรติยศ ความอยากจึงเป็นต้นตอหรือสาเหตุแห่งความทุกข์ หากมนุษย์สามารถเอาชนะความอยากหรือความสามารถเกินขอบเขตเหล่านี้ได้ จึงจะหลุดพ้นจากความทุกข์ ความสุข จะเกิดขึ้นในวิญญานของพวกเขา ในทางตรงกันข้าม ถ้ามนุษย์ตกเป็นทาสของความอยากหรือความปรารถนาเกินขอบเขต และกระทำไปตามความอยากโดยปราศจากความรู้แจ้งและความเข้าใจ ย่อมประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อนที่ทุกคนไม่ปรารถนาถือว่าเป็นความชั่วร้าย เพราะฉะนั้น มนุษย์จึงไม่ควรปรารถนาสิ่งใดเกินความจำเป็นต่อชีวิต การดำเนินชีวิตต้องไม่ยอมให้สิ่งใด ๆ มาเป็นเครื่องรังรัดหรือผูกมัดตัวเอง ศาสนาเซนเห็นว่า ร่างกายเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความอยากหรือความปรารถนาของจิตใฝ่มนุษย์อันเป็นสาเหตุให้วิญญานเศร้าหมองและติดข้องอยู่ในสังสารวัฏไม่รู้จักจบสิ้น การทำลายหรือกำจัดความอยากให้หมดไป จำเป็นต้องทรมาณร่างกายมิให้เกิดความอยาก เพราะกิเลสตัณหาเป็นตัวทำให้เกิดกรรม การกระทำยอมเป็นไปตามอำนาจของกิเลส ตัณหา ผลที่เกิดตามมาคือทุกข์^๒ หลักการอันเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อบรรลุความดีสูงสุดในศาสนาเซน มี ๓ ประการ คือ

๑. ความเห็นชอบ (Right conviction) ความเห็นว่า ตีรธังกร (ศาสตา) ทั้งหลายเป็นปฏุชนเหมือนคนทั่วไป แต่เพราะท่านอาศัยความพากเพียรอย่างแรงกล้ายิ่งกว่าสามัญชนจึงสามารถบรรลุความหลุดพ้น

๒. ความรู้ชอบ (Right knowledge) รู้หลักการที่ตีรธังการสั่งสอนไว้แต่เดิม เช่น สอนเรื่องโลกอันวิจิตรพิสดาร เป็นต้น

๓. ความประพฤติชอบ (Right conduct) ประพฤติตามวินัยผู้ครองเรือน และนักพรต ๕ ประการ คือ

- ๑) ไม่เบียดเบียน คือไม่ทำลายชีวิตด้วยกาย วาจา และใจ
- ๒) ไม่พูดเท็จ
- ๓) ไม่ลักทรัพย์
- ๔) เป็นอย่างอยู่บริสุทธิ์

^๑ ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, จริยศาสตร์ : มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๗๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๒.

๕) ไม่มีความอยากเกินขอบเขต^๓

อนุพรต ๕ เป็นหนึ่งในหลักการอันเป็นแนวปฏิบัติของศาสนาเซน เพื่อบรรลุความดีสูงสุดและส่งผลแก่บุคคลให้พ้นทุกข์ได้ในปัจจุบันและเบื้องหน้าจนเข้าถึงนิรวาณะหรือไกวัลได้ในบพที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซนในประเด็นดังต่อไปนี้

- ๓.๑ นิยามและความหมายของอนุพรต ๕
- ๓.๒ วิธีปฏิบัติอนุพรต ๕
- ๓.๓ องค์ประกอบของอนุพรต ๕
  - ๓.๓.๑ เว้นจากการเบียดเบียน
  - ๓.๓.๒ เว้นจากการพูดเท็จ
  - ๓.๓.๓ เว้นจากการลักทรัพย์
  - ๓.๓.๔ เว้นจากการเสพงาม
  - ๓.๓.๕ เว้นจากความอยากได้
- ๓.๔ คุณค่าและความสำคัญของอนุพรต ๕
  - ๓.๔.๑ คุณค่าของอนุพรต ๕
  - ๓.๔.๒ ความสำคัญของอนุพรต ๕
- ๓.๕ อนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพ
- ๓.๖ สรุป

๓.๑ นิยามและความหมายของอนุพรต ๕

สุชีพ ปุญญานุภาพ ให้ความหมายของคำว่า “อนุพรต คือ ข้อวัตรขนาดเล็กน้อยคู่กับมหาพรต ข้อวัตรอันยิ่งใหญ่”^๔

दनัย ไชโยธา ให้ความหมายของคำว่า “อนุพรต เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐาน ๕ ประการ”^๕

ธีรยุทธ สุนทรา ให้ความหมายของคำว่า “อนุพรต คือ ข้อปฏิบัติของผู้ใช้ชีวิตครองเรือน”^๖

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

^๔ สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

^๕ ดนัย ไชโยธา, กระบวนการเกิดนานาศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอเดียเนสต์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔๒.

^๖ ธีรยุทธ สุนทรา, ศาสโนปมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๒.

คุณ โทซันท์ ให้ความหมายของคำว่า “อนุพรต คือ ข้อปฏิบัติพื้นฐาน หรือบางที่เรียกว่า ปฏิญญา ๕ ประการ ที่สอนให้งดเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม”^๗

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา ให้ความหมายของคำว่า “อนุพรต คือ ข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับคฤหัสถ์”^๘

วิรัตน์ กางทอง ให้ความหมายของคำว่า “อนุพรต คือ หลักการปฏิบัติสำหรับฆราวาส”^๙

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศาสนาเซนมีหลักคำสอนทางจริยธรรม คล้ายพุทธศาสนา มีข้อปฏิบัติ ๕ ข้อ ในการเว้นสิ่งที่ไม่ดีงาม คือ อหิงสา (การไม่เบียดเบียน) สัตยะ (ความสัตย์) อัศตยะ (การไม่ลักขโมย) พรหมจริยะ (การประพฤติพรหมจรรย์) อปริครหะ (การไม่ละโมภ) ข้อปฏิบัติทั้ง ๕ นี้ เรียกว่า อนุพรต”^{๑๐}

คุณ โทซันท์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ยอดแห่งศีลธรรมในศาสนา คือ อหิงสา ปรมิธรรม ธรรมใดยิ่งไปกว่าการไม่เบียดเบียนย่อมไม่มี”^{๑๑}

เสฐียร พันธงชัย ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การยอมเสียสละ มีหลักแห่งอหิงสธรรม ไม่เบียดเบียนใคร ไม่แค้น ทดแทนความทุกข์ให้แก่ใครโดยแท้ และถือว่าสิ่งสูงสุดของศาสนาเซน คือความเป็นผู้มีชีวิตสันโดษ ชีวิตนั้นเนื่องด้วยผู้อื่น”^{๑๒}

จากคำนิยามและความหมายต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ สรุปความได้ว่า อนุพรต ๕ คือ ข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาส การไม่เบียดเบียน เป็นยอดแห่งศีลธรรมในศาสนาเซน ข้อวัตรขนาดเล็กน้อยคู่กับมหาพรต ๕ ข้อเป็นวัตรอันยิ่งใหญ่ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ๕ ประการ หรือบางที่เรียกว่า ปฏิญญา ๕ ประการ ที่สอนให้งดเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม ประกอบด้วย

๑. อหิงสา การไม่เบียดเบียน
๒. สัตยะ การรักษาความสัตย์
๓. อัศตยะ การงดเว้นจากการขโมย
๔. พรหมจรรย์ การงดเว้นจากการเกี่ยวข้องในทางเพศ
๕. อปริครหะ การไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง

^๗ คุณ โทซันท์, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒๕.

^๘ ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, ปรัชญาอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๓๔.

^๙ วิรัตน์ กางทอง, ปรัชญาอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธนาเพรส, ๒๕๕๒), หน้า ๙๔.

^{๑๐} ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, จริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘๑.

^{๑๑} คุณ โทซันท์, ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า ๑๒๖.

^{๑๒} เสฐียร พันธงชัย, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๒.

๓.๒ วิธีปฏิบัติอนุพรต ๕

วิธีการปฏิบัติอนุพรต ๕ นั้นฆราวาสต้องปฏิบัติตามวิธีการ ๒ ขั้นตอน ดังนี้

๑. วิธีสำรวม ๕ อย่าง การต้องสำรวม คือ การเคลื่อนไหว การพูด การบริโภคอาหาร การยกและการวางสิ่งของและการโยนสิ่งต่าง ๆ การเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวเดินหน้าถอยหลังต้องสำรวมระวังไม่ให้เบียดเบียน หรือทำลายสรรพสัตว์ที่มองเห็น มีมด แมลงต่าง ๆ อาจจะได้ตายได้ จึงต้องระวังและมีไม้กวาดขณะจะเดินทาง การสำรวมในการบริโภค และอาหารที่จะต้องงด คือ พวกเนย นมสด นมข้น น้ำตาล เกลือ น้ำมัน อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย^{๑๓}

๒. วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ นั้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย การควบคุมอายตนะทั้ง ๕ นั้นการเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวในการที่จะมองสิ่งใด ในการที่ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่มากระทบจิตใจไม่ให้หลุ่มหลงในสิ่งที่ได้ยินนั้น ต้องควบคุมตนเองในการดมกลิ่น อันมากระทบจมูกนั้นไม่ให้หลงไหลในกลิ่นที่ได้สัมผัสนั้น ต้องสำรวมลิ้นในการบริโภค ถึงแม้จะมีรสดี มีรสไม่ดี และอาหารที่ต้องงด คือ พวกเนย นมสด นมข้น น้ำตาล เกลือ น้ำมัน อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย^{๑๔}

อนุพรต ๕ ข้อนี้ ได้แก่

๑. อหิงสา การไม่เบียดเบียนให้คนอื่น สัตว์อื่น สิ่งอื่น ได้รับความยากลำบากหรือการทรมานต่าง ๆ ตลอดจนไม่ทำลายชีวิต จะทำเองก็ดี หรือใช้ให้ผู้อื่นทำก็ดี ไม่ว่าจะเป็ทางกาย วาจา หรือใจ ข้อนี้นับว่าเป็นยอดของศีลธรรมในศาสนานี้ดังที่ว่า อหิงสา ปรมิ ธรรมะ (ธรรมะใดยิ่งไปกว่าการไม่เบียดเบียนไม่มี) ข้อปฏิบัติข้อนี้สำหรับนักบวชแล้วถือว่าเคร่งครัดมาก ต้องระมัดระวังทุกอิริยาบถทุกอย่างก้าวในการกิน ดื่ม พูด ยืน เดิน นั่ง นอน มีเครื่องปิดปากป้องกันแมลงจะพลัดเข้าไป มีไม้กวาด แผ่นผ้า ผ้าเช็ดหน้า และผ้ากรองน้ำ ติดตัวไปด้วยสำหรับกวาดทางตลอดระยะทางที่จะเดินไป ดื่มน้ำที่กรองแล้ว หรือนั่งอยู่จะหาหวาย จะไอ จะจาม ก็ต้องใช้ผ้าปกปิดปากหรือใส่แมลงต่าง ๆ ไปเสีย จะไม่เที่ยวจาริกไปในฤดูฝน เพราะเป็นฤดูกาลที่มีตัวแมลงมากและไม่เดินทางไกลที่ต้องนั่งเครื่องบินหรือนั่งรถนั่งเร็ว เพราะเกรงว่าพาหนะที่ใช้จะวิ่งไปชนหรือปะทะสิ่งที่มีชีวิต มีวิญญานให้ได้รับความลำบากหรือถึงแก่ชีวิตโดยไม่รู้สึกรู้ตัว กับทั้งระวังไม่ทำร้ายต่อปวงสัตว์ในพืชคาม (เมล็ดพันธุ์ไม้) และภูตคาม (หน่อไม้) จะต้องไม่ใช่เครื่องใช้ที่ทำด้วยหนังสัตว์ ไม่กินเนื้อสัตว์ สุรา หรืออาหาร อันได้มาโดยทำให้สัตว์ได้รับทุกข์ทรมาน เช่น น้ำผึ้ง เนยสด จะไม่ทำงานที่ต้องขุดไถหรือพรวนดินตายหญ้า เพราะจะเป็นอันตรายแก่สัตว์ดินสัตว์หญ้า เพราะฉะนั้น ศาสนิกชนชนส่วนมากแล้วจึงเป็นผู้มีอาชีพทางการค้าขาย ทางการเงิน (ธนาคาร) หรือครูอาจารย์ กล่าวโดยสรุปแล้วข้อนี้ก็คือ ให้ละ

^{๑๓} อริยพุทธ สุนทรธา, ศาสโนปมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๕.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

ปาณาติบาตในสรรพชน สรรพสัตว์ ติดนชาติ และรุกขชาติ ทั้งปวง เพราะทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ใบหญ้า น้ำ ไฟ ลม ดิน และพันธุ์ผักต่าง ๆ เป็นต้น ต่างก็มีวิญญาณสิงอยู่ทั้งสิ้น

๒. สัตยะ การไม่พูดเท็จ ไม่ทำ ไม่คิดให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริง จะต้องมีความซื่อสัตย์ทั้งทางกาย วาจา และใจ มีความเที่ยงตรง ไม่พูดโดยไม่คิดก่อน มีความจริงใจต่อทุก ๆ คน

๓. อัสตียะ การไม่ถือเอาสิ่งของใด ๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของด้วยอาการลักขโมย ไม่หลบของหนีภาษี ไม่ใช่หรือทำเงินปลอม และไม่ซังดวงวัดโกง

๔. พรหมจริยะ การประพฤติสิ่งที่ตั้งงามโดยเว้นจากการประพฤติชั่วทางกาย เช่น การประพฤติผิดทางกาม และการอยู่ร่วมกับโสเภณี หรือการดื่มน้ำเมา เสพยาเสพติดต่าง ๆ สำหรับนักบวชก็คือว่าเคร่งครัดยิ่งขึ้น คือ จะต้องเว้นจากการเสพกาม และสละค้นหาในเรื่องของกามทุกชนิดทุกระดับโดยเด็ดขาด

๕. อปริครหะ ความไม่ละโมภโลภมาก ไม่โลภอยากได้ของของคนอื่น ๆ เป็นผู้รู้จักประมาณ พอใจในสิ่งของของตน สำหรับนักบวชก็คือเคร่งครัดมากยิ่งขึ้น คือ จะต้องเป็นคนมักน้อย สันโดษ ไม่สะสมข้าวของใด ๆ เทียบไปผู้เดียว อาหารอะไรก็รับประทานได้ไม่ต้องเลือกอาหารผสมกันหลายชนิดที่ไม่มีรสชาติอะไรก็รับประทานได้ แม้แต่น้ำล้างถ้วยจานหรือเศษอาหารที่เหลือมาตามท่อน้ำเสียก็รับประทานได้ ไม่ต้องเป็นห่วงหรือกังวลใจเรื่องเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มหรือสมบัติใด ๆ ขอให้ได้ปฏิบัติธรรมด้วยร่างกายอันเปลือยเปล่าก็ยอม และเปลือยกายได้ไม่มีความละอายใด ๆ ก็ยังนับว่าเป็นผู้ไม่มีกิเลสใด ๆ ก็ยอมเข้าใกล้ต่อการบรรลุธรรมะอันสูงในศาสนาได้ จึงเกิดมานิกายที่นุ่งห่มเสื้อผ้า เรียกว่า นิกายทิคัมพร (นุ่งลมห่มผ้า) เป็นการแสดงออกซึ่งอปริครหะวิธีหนึ่ง^{๑๔}

สรุปความว่า วิธีปฏิบัติอนุพรต ๕ มีวิธีการ ๒ ขั้นตอน ๑) วิธีสำรวม ๕ อย่าง การต้องสำรวม คือ การเคลื่อนไหว การพูด การบริโภคอาหาร การยกและการวางสิ่งของและการโยนสิ่งต่าง ๆ การเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวเดินหน้าถอยหลังต้องสำรวมระวังไม่ให้เปียดเปียน อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย ๒) วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ นั้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย การควบคุมอายตนะทั้ง ๕ นั้นการเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวในการที่จะมองสิ่งใด ในการที่ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่มากระทบจิตใจไม่ให้ลุ่มหลงในสิ่งที่ได้ยินนั้น ต้องควบคุมตนเองในการดมกลิ่น อันมากระทบจมูกนั้นไม่ให้หลงไหลในกลิ่นที่ได้สัมผัสนั้น ต้องสำรวมลิ้นในการบริโภค ถึงแม้จะมีรสดี มีรสไม่ดี อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย ข้อปฏิบัติอนุพรต ๕ ข้อนี้เป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ใช้ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม การไม่เปียดเปียนให้คนอื่น สัตว์อื่น สิ่งอื่น ได้รับความยากลำบากหรือการทรมานต่าง ๆ การไม่พูดเท็จ ไม่ทำ ไม่คิดให้ผิดเพี้ยนไปจากความจริง จะต้องมีความซื่อสัตย์ทั้งทางกาย วาจา และใจ การไม่ถือเอาสิ่งของใด ๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของด้วยอาการลักขโมย การประพฤติสิ่งที่ตั้งงาม

^{๑๔} คุณ โทซันธ, ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า ๑๒๖.

โดยเว้นจากการประพฤติชั่วทางกาย เช่น การประพฤติผิดทางกาม ความไม่ละโมภโลกมาก ไม่โลภอยากได้ของของคนอื่น ๆ เป็นผู้รู้จักประมาณ พอใจในสิ่งของของตน

๓.๓ องค์ประกอบของอนุพรต ๕

ข้อวินิจฉัยของอนุพรตแต่ละข้อ ว่าการกระทำอย่างไรใดจึงถือว่าเป็นอนุพรตขาด ซึ่งข้อวินิจฉัย เรื่องอนุพรต ๕ มีดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ เว้นจากการเบียดเบียน

องค์ประกอบของอหิงสามี ๕ อย่าง คือ

๑. ผูกหรือมัดสิ่งมีชีวิตอย่างแน่นหนา
๒. ทำร้ายชีวิต
๓. ประหารชีวิต
๔. บรทุกหนักเกินไป
๕. ไม่ได้ให้อาหารและน้ำ

องค์ประกอบทั้ง ๕ นี้ ถ้าทำด้วยแรงผลักดันของอารมณ์ถือว่าเป็นการกระทำผิด แต่การกระทำทั้ง ๕ ดังกล่าว ถ้ากระทำต่อเด็กหรือคนรับใช้โดยมีเจตนาจะสั่งสอนให้กระทำถูก เช่น การตีเด็กเพื่อสั่งสอนเมื่อเขาทำผิด ก็ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเบียดเบียนเด็ก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เชนพิจารณาเจตนาของการกระทำเป็นหลักสำคัญ^{๑๖}

ขอบเขตของหลักอหิงสาสำหรับคฤหัสถ์ขึ้นอยู่กับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

๑. ผู้ปฏิบัติต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวในการดำรงชีวิตและการหาสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต

๒. ผู้ปฏิบัติต้องรักษาชีวิตของตนเองและประเทศชาติให้พ้นจากการรุกรานของข้าศึกศัตรูในข้อแรกนั้นคฤหัสถ์พึงต้องมีความระมัดระวังที่จะเลือกอาชีพซึ่งจะทำให้เกิดการเบียดเบียนน้อยที่สุด การเบียดเบียนซึ่งทำลงไปภายใต้สิ่งแวดล้อมทางอาชีพเรา เรียกว่า อหุยมิหิงสา ซึ่งสามารถจะหลีกเลี่ยงได้ ส่วนการเบียดเบียนด้วยความไม่ตั้งใจที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น การปรุงอาหารและอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะยกเลิกการเบียดเบียนนี้ได้ในขั้นแรก ๆ การเบียดเบียนแบบนี้ เรียกว่า อารัมภมิหิงสา ส่วนในข้อ ๒ นั้น เมื่อคนใดคนหนึ่งถูกสิ่งแวดล้อมบังคับให้ต้องทำสงครามเรียกว่าเป็นความชั่วที่จำเป็นการเบียดเบียนแบบนี้ เรียกว่า วิโรหิมิงสา ถ้าเป็นการเบียดเบียนโดยความตั้งใจ เรียกว่า สังกัลป์มิหิงสา เป็นการเบียดเบียนที่ชาวบ้านต้องหลีกเลี่ยงโดยเด็ดขาด การเบียดเบียนโดยความตั้งใจนี้รวมถึงการเบียดเบียนที่เกิดจากความขบขันหรือการกระทำซึ่งเกิดจากอารมณ์ แต่อย่างไรก็ตามหิงสาทั้ง ๓ แบบแรกก็ต้อง

^{๑๖} พุทธธรรม คชสังขสิทธิ์, “พรรณานะเรื่องการดิ้นรนและความหลุดพ้นในปรัชญาเซน”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๖๕.

เลิกโดยเด็ดขาดในขั้นสุดท้าย เพราะใครก็ตามที่จะบรรลุโมกษะย่อมต้องมีการพัฒนาจิตโดยการ
ประพาศชอบและปราศจากการเบียดเบียนโดยสิ้นเชิง^{๑๗}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดอนุพทธข้อที่ ๑ ครบทั้งองค์ ๕ นี้ถือว่าอนุพทธ
ขาด

๓.๓.๒ เว้นจากการพูดเท็จ

องค์ประกอบของสัตยะมี ๕ อย่าง คือ

๑. กล่าวให้ร้าย
๒. เปิดเผยความลับของผู้อื่น
๓. เปิดเผยความไวใจของภรรยาคนอื่น
๔. แนะนำผิด ๆ
๕. การเขียนข้อความผิด ๆ^{๑๘}

ขอบเขตของหลักสัตยะสำหรับคฤหัสถ์ขึ้นอยู่กับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

คำว่า สัตยะ ตามความหมายของเซนคือเป็นหลักจริยศาสตร์ข้อหนึ่งซึ่งกล่าวถึงการ
รักษาความสัตย์และต้องเป็นหลักการที่สนับสนุนหลักอหิงสาด้วย การรักษาความสัตย์คือ การ
พูดแต่ความจริง ต้องงดเว้นการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงทั้งปวง นอกจากนั้นยังต้องงดเว้นการพูด
เกินความจริง การพูดหยาบคาย การพูดที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น การ
พูดโดยปราศจากความคิด การพูดด้วยความโกรธ การพูดจากความหึงหยาไส ความกลัว และ
การพูดที่ก่อให้เกิดทารุณกรรม

การแบ่งประเภทของความจริง

โสมทเวะ แบ่งประเภทของความจริงออกตามการผสมระหว่างความจริงกับความเท็จ
ดังนี้คือ ๑) สัตยสัตยะ ความจริงทั้งหมด ๒) อสัตยสัตยะ มีทั้งความจริงและความเท็จ โดยที่มี
ความเท็จมากกว่า ๓) สัตยาสัตยะ มีทั้งความจริงและความเท็จ โดยที่มีความจริงมากกว่า
๔) อสัตยาสัตยะ ความเท็จทั้งหมด

การแบ่งประเภทของความเท็จ

อมฤตจันตรา แบ่งความเท็จออกเป็น ๔ แบบ คือ

๑) การปฏิเสธความมีอยู่ของสิ่งหนึ่งโดยการอ้างถึงตำแหน่ง เวลา และธรรมชาติ
ของมัน

๒) การยืนยันความมีอยู่ของสิ่งที่ไม่มีอยู่ โดยการอ้างถึงตำแหน่ง เวลา และ
ธรรมชาติของมัน

- ๓) ถือเอาสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง
- ๔) รวมทั้ง

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓-๖๔.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

๔.๑) การกล่าววาจาที่สมควรจะถูกติเตียน ครหิตะ เช่น การนินทา การพูดตลก การพูดในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ การพูดในสิ่งไร้สาระ และพูดต่อต้านศาสนา

๔.๒) การกล่าววาจาที่เป็นบาป สาวทยะ เช่น การพูดที่ก่อให้เกิดการตัด การตี การไล่ การค้า และการขโมย

๔.๓) การกล่าววาจาที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด อปริยะ เช่น การพูดที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ ความกลัว ความเจ็บปวด ความโกรธ ความเศร้า การทะเลาะ ความเจ็บปวดในจิตใจของผู้อื่น^{๑๙}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดอนุพรตข้อที่ ๒ ครบทั้งองค์ ๕ นี้ถือว่าอนุพรตขาด

๓.๓.๓ เว้นจากการลักทรัพย์

องค์ประกอบของอัสเตยะมี ๕ อย่าง คือ

- ๑) การส่งเสริมการโจรกรรม
- ๒) การได้รับสิ่งของที่ถูกลักขโมยมา
- ๓) การละเมิดกฎหมายของประเทศ
- ๔) การโกงด้วยการตวง การชั่ง ในการค้าขายเพื่อได้กำไร
- ๕) การเจือปนของไม่ดีลงในของดี เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า^{๒๐}

ขอบเขตของหลักอัสเตยะสำหรับคฤหัสถ์ขึ้นอยู่กับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

อัสเตยะ คือ การงดเว้นจากการขโมยหรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังมีได้ ยกให้ ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมข้อนี้ จะต้องงดเว้นจากการขโมยทั้งทางกาย วาจา และใจ นอกจากนั้น คุณธรรมข้อนี้ยังรวมถึงการหลีกเลี่ยงที่จะดำเนินชีวิตด้วยความไม่ซื่อสัตย์สุจริตด้วย และก็เช่นกับสัจยะ คือหลักอัสเตยะนี้ก็ต้องเป็นไปเพื่อการสนับสนุนหลักอหิงสา การขโมยเกิดขึ้นจากความโลภหรือความอยากได้ เพื่อหวังผลประโยชน์ในด้านความมั่งคั่งร่ำรวย ซึ่งความอยากได้นี้ อาจะบันดาลให้เกิดความเห็นผิด และพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการมาโดยมิได้คำนึงถึงศีลธรรม เช่น การขโมย การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นโดยตรง ผู้ใดที่ปฏิบัติตามหลักอัสเตยะได้ก็เท่ากับปฏิบัติหลักอหิงสาได้ด้วย^{๒๑}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดอนุพรตข้อที่ ๓ ครบทั้งองค์ ๕ นี้ถือว่าอนุพรตขาด

๓.๓.๔ เว้นจากการเสพกาม

องค์ประกอบของพรหมจริยะมี ๕ อย่าง คือ

- ๑) ไม่เสพเมถุนกับหญิงโสเภณี
- ๒) หญิงหม้าย

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖-๖๘.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

- ๓) ไม่ใช่เครื่องมือกระตุ้นให้เกิดความกำหนัด
- ๔) ไม่หมกมุ่นในเมถุนมากเกินไป
- ๕) ไม่กล่าวถึงการเตรียมการจัดงานสมรสโดยไม่จำเป็น เพราะจะทำให้เกิดความสนใจในเมถุนธรรมอย่างเปิดเผย^{๒๒}

ขอบเขตของหลักพรหมจรรย์สำหรับคฤหัสถ์ขึ้นอยู่กับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

พรหมจรรย์ คือ การรักษาพรหมจรรย์ ในกรณีของนักบวชผู้ปฏิบัติพรตนี้ อย่างเข้มงวดจะต้องงดเว้นเกี่ยวข้องกับทางเพศตรงข้ามโดยสิ้นเชิงทั้งทางกาย วาจา ใจ ส่วนในกรณีของคฤหัสถ์เราจะเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะปฏิบัติพรตข้อนี้ อย่างเข้มงวดแบบนักบวช เพราะว่าการมีครอบครัวย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นในการเกี่ยวข้องกับเพศกับเพศตรงข้าม ซึ่งนักปราชญ์เซนก็เห็นปัญหาอันนี้จึงได้กล่าวว่าหลักพรหมจรรย์สำหรับนักบวชนั้น ก็คือการเน้นที่การมีสามีหรือภรรยาเดียว ทั้งทางกาย วาจา ใจ การมีใจฝักใฝ่กับชายหรือหญิงอื่นในขณะที่ตนมีคู่ครองแล้วถือว่าเป็นการผิดคุณธรรมข้อนี้ การดำเนินชีวิตอย่างมีสามี-ภรรยาเดียว ย่อมจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความปลอดภัย รวมทั้งจะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุขด้วย^{๒๓}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดอนุพรตข้อที่ ๔ ครบทั้งองค์ ๕ นี้ถือว่าอนุพรตขาด

๓.๓.๕ เว้นจากความอยากได้

องค์ประกอบของอปริคคะหะ มี ๕ อย่าง คือ

- ๑) การแสวงหาบ้านและที่ดินเพิ่มเติมจากที่มีอยู่แล้วนำไปรวมกับที่มีอยู่เพื่อให้ปริมาณคงที่จะได้ไม่มากเกินไปจนเกินจำนวนที่ตั้งสัถย์ไว้
- ๒) การให้สิ่งของมีค่าแก่ผู้ที่คุ้นเคยหรือรู้จัก โดยมีจุดประสงค์เพื่อหวังผลตอบแทนแบบเดียวกัน
- ๓) การไปเก็บเกี่ยวพืชผลจากที่ใดที่หนึ่งเพื่อนำกลับมาใช้บริโภคกันกรณีที่ใช้พืชผลที่มีอยู่หมดไปแล้ว
- ๔) การตระเตรียมเพื่อรับลูกสัตว์ที่จะเกิดใหม่นอกฤดูปฏิบัติพรต
- ๕) การนำเครื่องประดับมาเชื่อมให้ติดกันเพื่อให้ดูว่ามีน้อยชิ้น ไม่เกินจำนวนที่จำกัดไว้ในการรักษาพรต^{๒๔}

ขอบเขตของหลักอปริคคะหะสำหรับคฤหัสถ์ขึ้นอยู่กับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

อปริคคะหะ คือ ความไม่เป็นเจ้าของหรือการไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง หมายถึง การทำใจไม่ให้เพลิดเพลินยินดีในกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะหรือสิ่งที่สัมผัสได้ทางกาม สำหรับพรตข้อนี้จะเห็นได้ชัดในกรณีของนักบวช ซึ่งจะสละทรัพย์สินสมบัติและสิ่งของทุกชิ้นของตนเองก่อนออกบิณฑูพรต แต่การสละเพียงสมบัติทางกายนั้นไม่เพียงพอ ถ้าใจยังมี

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑-๗๒.

ความรู้สึกเป็นเจ้าของอยู่ การที่ยังตัดจากทรัพย์สินสมบัติสิ่งของไม่ได้นั้นอาจจะทำให้กลับเป็นเจ้าของมันใหม่ ดังนั้นการไม่เป็นเจ้าของต้องปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา ใจ นักพรตที่แท้จริงจะปฏิบัติพรตข้อนี้ได้อย่างเข้มงวด การไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวงจะรวมถึงการไม่ติดข้องในร่างกายและจิตใจของตนเองอีกด้วย ซึ่งจะเป็นวิถีทางนำไปสู่การบรรลุโมกษะได้ แต่ในกรณีของผู้ครองเรือนพรตข้อนี้ก็หย่อนความเข้มงวดไป เพราะถือว่าชีวิตการครองเรือนกับการเป็นเจ้าของในสิ่งต่าง ๆ ยังแยกจากกันไม่ได้ ดังนั้นผู้ครองเรือนที่ปฏิบัติพรตข้อนี้นั้น เน้นที่ความพอใจสิ่งที่ตนมีอยู่ เพราะนักปราชญ์ของเซนเห็นว่า ถ้าผู้ครองเรือนทุกคนต้องปฏิบัติพรตข้ออปริครหะด้วยความเข้มงวดสังคัมก็จะคงอยู่ไม่ได้ การไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง เริ่มจากการจำกัดความปรารถนาของตนในขณะที่ยังเป็นผู้ครองเรือนและพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งสามารถละทิ้งความปรารถนาทั้งปวงได้ก็ถือว่าชีวิตได้บรรลุความบริสุทธิ์แล้ว การติดข้องหรือความเป็นเจ้าของ (ปริครหะ) เกิดจากโมหกรรม โมหะ แบ่งเป็น ๒ ชนิด คือ ความพอใจและความไม่พอใจ ความพอใจก่อให้เกิดการติดข้อง(ปริครหะ) ส่วนความไม่พอใจก่อให้เกิดการเบียดเบียน (หิงสา) ดังนั้นโมหะจึงทำให้ทั้งการติดข้องหรือความเป็นเจ้าของและการเบียดเบียน คุณธรรมข้ออปริครหะ จึงมีความสำคัญเท่า ๆ กับหลักอหิงสา^{๒๕}

สรุปความว่า เมื่อบุคคลล่วงละเมิดอนุพรตข้อที่ ๕ ครบทั้งองค์ ๕ นี้ถือว่าอนุพรตขาด

จากองค์ประกอบของอนุพรต ๕ ในแต่ละข้อที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ สรุปว่าในองค์ประกอบของอนุพรต ๕ ในแต่ละข้อนั้น มีองค์ประกอบตามที่กล่าวมาถ้าล่วงละเมิดครบทุกองค์ประกอบทำให้อนุพรตขาด ฉะนั้น ต้องพยายามรักษาอนุพรตให้เรียบร้อย จะทำให้อนุพรตไม่ขาด

๓.๔ คุณค่าและความสำคัญของอนุพรต ๕

๓.๔.๑ คุณค่าของอนุพรต ๕

เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่าปรัชญาเซนนั้นเน้นหนักในเรื่องความไม่เบียดเบียนกันเป็นหลักใหญ่ โดยกล่าวว่าหลักอหิงสานั้นเป็นหลักที่สำคัญที่สุดในจริยศาสตร์ของปรัชญาเซน ดังที่ปรากฏเสมอว่าหลักจริยศาสตร์ในปรัชญาเซนนั้นโดยสรุปแล้วคือความไม่เบียดเบียนกัน อหิงสา ปรมิ ธรรม คุณค่าทางจริยศาสตร์ในปรัชญาเซนจึงพอสรุปได้ ๒ ประเด็นคือ

๑. สามารถจะหยุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคัมได้เป็นอย่างดียิ่ง
๒. ก่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคัมได้อย่างดีที่สุดในไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ด้วยกันเองรวมทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วย

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐-๗๑.

กล่าวโดยสรุปแล้ว คุณค่าทางจริยศาสตร์ของปรัชญาเซนนั้นแบ่งเป็นสองระดับ คือ คุณค่าในปัจจุบันที่ผู้ปฏิบัติได้รับจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนทางจริยศาสตร์ แต่ประโยชน์อย่างสูงสุดคือการบรรลุโมกษะนั้นย่อมมีหลักการประพฤติเหล่านั้นเป็นพื้นฐาน^{๒๖}

สรุปความว่า คุณค่าของอนุพต ๕ ในปรัชญาเซน สามารถจะหยุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคมได้อย่างดีที่สุด ไม่ว่าจะป็นมนุษย์ด้วยกันเองรวมทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วย

๓.๔.๒ ความสำคัญของอนุพต ๕

ความสำคัญในปรัชญาเซนส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของแต่ละศาสนา ซึ่งจะส่งผลแก่ผู้ปฏิบัติทั้งปัจจุบันและอนาคต หากไม่ได้รับในปัจจุบัน คุณค่าที่ได้ประพฤติปฏิบัติจะส่งผลต่อไปในภพเบื้องหน้าจนกว่าจะเข้าถึงโมกษะ คุณค่าของจริยศาสตร์ในปรัชญาเซน สามารถสรุปได้ ๒ ประการ ได้แก่

- ๑) ส่งเสริมให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้ได้รับความสงบสุขในปัจจุบันได้
- ๒) แม้ไม่ได้รับผลในชาติปัจจุบันเมื่อเกิดในภพนั้น ๆ ก็จะได้รับผลที่เป็นคุณค่าของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น^{๒๗}

สรุปความว่าความสำคัญของอนุพต ๕ สามารถสรุปได้ ๒ ประการ ได้แก่

- ๑) ส่งเสริมให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้ได้รับความสงบสุขในปัจจุบันได้ ๒) แม้ไม่ได้รับผลในชาติปัจจุบันเมื่อเกิดในภพนั้น ๆ ก็จะได้รับผลที่เป็นคุณค่าของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น

๓.๕ อนุพต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพ

อนุพต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น สร้างมูลฐานแห่งความประพฤติที่ถูกต้องขึ้น เพื่อบรรลุสันติสุข ความบริสุทธิ์ ความหมดสิ้นจากความอยากทั้งหลาย และความประพฤติที่สมบูรณ์

๑. อหิงสา คือ การงดเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ทั้งมวล ว่าชีวิตนั้นไม่ใช่ว่ามีอยู่ในจำพวกสัตว์ที่เคลื่อนไหวไปมาได้เท่านั้น แต่ชีวิตยังอาศัยอยู่ในสิ่งที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวไปมาได้อีกด้วย เช่น พืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่บนพื้นดินโดยทั่วไป เพราะฉะนั้นอุดมคติของพวกเซนคือ ประพฤติงดเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ ไม่เพียงแต่สัตว์ที่เคลื่อนไหวไปมาได้เท่านั้น แต่ยังงดเว้นจากการเบียดเบียนสัตว์ที่มีชีวิตไม่สามารถเคลื่อนไหวไปมาได้อีกด้วย พวกนักบุญในลัทธิเซนพยายามดำเนินตามคติธรรมอันนี้ ฉะนั้นการประพฤติของเขาจึงเป็นไปอย่างเข้มงวดจนเกินไป เช่นตัวอย่างที่เราเคยพบเห็นกันก็คือว่าเขาเอาผ้าขาว ๆ ปิดจมูกปิดปาก เพื่อป้องกันสัตว์มีชีวิตเข้าไปในร่างกาย ซึ่งอาจจะเสียชีวิตขณะที่เข้าไปพร้อมกับลมหายใจนั้นได้ สำหรับ

^{๒๖} พระมหาอาทิตย์ อนุญชิต (แสนรัตน์), “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางจริยศาสตร์ของพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาเซน”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๔.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐.

ฆราวาสธรรมดาก็รู้สึกว่าการปฏิบัติธรรมอันนี้สูงเกินไปไม่สามารถจะประพฤติปฏิบัติได้ เพราะฉะนั้น พวกเขนาจึงได้ให้คำแนะนำแก่เขาเพื่อให้เริ่มต้นประพฤติอหิงสกรรมลดหลั่นลงมา คือ ให้งดเว้นจากการเบียดเบียนสัตว์ที่เคลื่อนไหวและมีความรู้สึกทางอินทรีย์ได้สองทางเป็นอย่างน้อย เช่น พวกหนอน เป็นต้น ท่าทีของพวกเขานี้ในเรื่องอหิงสกรรมนี้ เป็นผลทางทฤษฎีที่เกี่ยวกับ อภิปรายในเรื่องความเสมอภาคหรือความทัดเทียมกันของวิญญาณ ทุก ๆ ดวง ซึ่งมีอำนาจสืบ ต่อภายใน และเป็นผลแห่งรับรองหลักความพึ่งพาอาศัยกันและกัน หมายความว่า เราจะ ประพฤติกับผู้อื่นเช่นเดียวกับผู้อื่นประพฤติต่อเรา จึงไม่เป็นการยุติธรรมเลยในการที่คิดไปว่า อหิงสา คือ คติธรรมของคนป่าที่กลัวอันตรายต่อชีวิตในสมัยป่าเถื่อน ดังที่นักวิจารณ์บางท่านคิด เช่นนั้น ถ้าวิญญาณทุกดวงที่ต่ำต้อยสามารถกลับมาเป็นวิญญาณที่ยิ่งใหญ่ได้เช่นเดียวกับ วิญญาณอื่น ๆ เราควรรับรองความมีค่าและการเรียกร้องของชีวิตทุกชีวิตประดุจดังชีวิตของเราเอง ดังนั้น คำว่า จงให้เคารพต่อชีวิตทุกชีวิตในที่ที่เราพบเห็น คำกล่าวนี้จึงกลับมาเป็นหน้าที่ ประจำตนของคนเราทุกคน พวกเขานี้ได้พยายามประพฤติปฏิบัติหน้าที่อันนี้ แม้ในทุก ๆ อิริยาบถในชีวิตประจำวัน เพราะว่าเขาต้องการที่จะยึดหลักอันนี้ที่เขายอมรับแล้วอย่างมั่นคง เพราะฉะนั้นเขาจึงคิดว่า การไม่ทำการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ด้วยกายยังไม่พอ คนเราจะต้องไม่คิด เบียดเบียนและไม่พูดเบียดเบียนชีวิตสัตว์อีกด้วย ทั้งไม่เห็นชอบและส่งเสริมให้คนอื่นเบียดเบียน ชีวิตสัตว์ด้วยเหมือนกัน มิฉะนั้นแล้วคุณธรรมข้อนี้ก็จะเป็นไปไม่ได้ดังที่^{๒๘}

๒. สัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จ ธรรมข้อนี้พวกเราได้ประพฤติอย่าง เข้มงวดเหมือนกัน สัตย์ คือ การพูดจริงไม่เพียงแต่สิ่งที่เป็นจริงเท่านั้น แต่จะต้องพูดสิ่งที่เป็นจริงทั้งดีและเป็นไปเพื่อความสุขด้วย ถ้าปราศจากคุณสมบัติทั้งสามประการนี้แล้ว การประพฤติ สัตย์ก็มีประโยชน์น้อย ในฐานะที่สัตย์เป็นธรรมซึ่งช่วยเหลือความก้าวหน้าทางศีลธรรม เพียง การพูดสิ่งที่เป็นจริงในบางครั้งอาจจะนำไปสู่การพูดเหลวไหลไร้สาระและนำไปสู่การล้อเลียนให้ เขาเกลียดชังกัน และหยาบคายได้อีกด้วย และทั้งนำไปสู่การคิด การพูด และการกระทำที่ม งาย และนำไปสู่การกระทบกระทั่งคนอื่นตลอดทั้งการสูญเสียชื่อเสียงของผู้อื่นเป็นต้น ความ สัตย์ที่ถือเป็นคติธรรมของพรตข้อนี้ บางครั้งเราเรียกว่า สุนฤตะ (สุนฤต) คือ แนะนำชี้ให้เห็น ความหมายที่สมบูรณ์กว่าของสัตย์ ซึ่งมีความบริสุทธิ์และความสุขด้วย ในข้อนี้พอจะชี้ให้เห็นได้ ว่า การที่เราจะมีคุณธรรมข้อนี้ได้เป็นอย่างดีนั้นเราจะต้องขจัดความอยาก ความกลัว ความ โกรธ และจะต้องควบคุมนิสัยพูดสัพยอกตลกไปกฮาด้วย^{๒๙}

๓. อสเตยยะ คือ การงดเว้นจากการขโมย ธรรมข้อนี้ ประกอบด้วย การไม่ถือเอา สิ่งของของผู้อื่นที่ยังไม่ได้ให้ การให้ความเคารพนับถือในทรัพย์สินสมบัติของคนอื่นก็เหมือนกับการ เคารพนับถือชีวิตของคนอื่นนั่นเอง พวกเขานี้ได้รับรองว่าชีวิตกับทรัพย์สินมีลักษณะเหมือนกัน นักเขียนเขานี้ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้อย่างฉลาดว่า ทรัพย์สินเป็นเหมือนชีวิตภายนอกของคนเรา เพราะฉะนั้นการลักเอาทรัพย์สินของเขา ก็คือการลักเอาชีวิตของเขานั่นเอง ถ้าชีวิตของบางคน

^{๒๘} สนั่น ไชยานุกุล, **ปรัชญาอินเดีย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๑๙), หน้า ๒๐๐-๒๐๒.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๒-๒๐๓.

ปราศจากทรัพย์สมบัติ ชีวิตของเขาก็ไม่สามารถจะเป็นไปได้โดยดี ข้อนี้ย่อมสมกับที่ว่า การขจัดคนออกจากทรัพย์สมบัติ คือการขจัดมนุษย์ออกจากสิ่งที่จำเป็นในชีวิตที่เขาจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัย เพราะฉะนั้น หลักธรรมอันนี้ย่อมเป็นที่กล่าวกันว่าไม่สามารถจะแยกออกจากหลักธรรมอหิงสาได้ ถ้าว่าตามหลักเหตุผลแล้ว การเคารพในสิทธิแห่งความมีทรัพย์ของคนอื่น ก็เป็นผลทางตรรกศาสตร์ในการเคารพต่อชีวิตของคนอื่นเช่นกัน^{๓๐}

๔. พรหมจรรย์ คือ การงดเว้นจากการตามใจตนเอง หลักธรรมข้อนี้ย่อมเป็นที่ทราบกันโดยทั่ว ๆ ไปว่า คือการงดเว้นจากเมถุนธรรม แต่พวกเขาจึงเพิ่มความหมายสูงไปกว่าการผิดในกามธรรมดา แต่หมายไปในแง่ที่ว่างดเว้นจากกามทุกชนิด พวกเขาเห็นว่าการงดเว้นจากกามภายนอกนั้นอาจจะมีได้ แต่ว่ากามวิตถลยังคงทรงตัวอยู่ในรูปอันละเอียดสืบไปอีกเช่นในการพูด ในการคิดในการหวังที่จะหาความสุขความเพลิดเพลินในทางกาม หลังจากได้ละโลกนี้ไปแล้ว และแม้การขอร้อง หรืออนุญาตให้คนอื่นประพฤติผิดในเมถุนธรรม เพราะว่าการรักษาคุณธรรมข้อนี้ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้นั้น จะต้องงดเว้นจากความใคร่ในกามทั้งปวง ทั้งภายในและภายนอก ทั้งละเอียดและหยาบ ทั้งที่เป็นโลกีย์ และโลกุตตระ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม^{๓๑}

๕. อปริหะ คือ การงดเว้นจากการยินดียินดีร้ายในอารมณ์ ๕ ประการ ข้อนี้จะอธิบายความหมายให้เห็นว่า เป็นปฏิญาณที่ส่งแสดงให้เห็นการงดเว้นจากความยินดียินดีร้ายที่เป็นไปในทางอินทร์ห้าอย่าง คือ เสียงที่ไพเราะ สัมผัสที่นุ่มนวล วรรณะที่สวยงาม รสที่อร่อย และกลิ่นที่หอม ความพอใจในวัตถุกามหมายถึงการติดพันอยู่ในโลก และอำนาจของความยินดียินดีร้ายนี้จะเป็สาเหตุให้เวียนว่ายตายเกิด เมื่อเป็นเช่นนั้น การหลุดพ้นจากโลกก็เป็นไปไม่ได้ หากไม่ถอนตนออกจากความยินดียินดีร้ายในวัตถุกามเสียก่อน^{๓๒}

สรุปความว่า อนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น ๑) อหิงสา การงดเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ทั้งมวล จงให้เคารพต่อชีวิตทุกชีวิตในที่ที่เราพบเห็น ๒) สัตย์ คือการงดเว้นจากการพูดเท็จ การพูดจริงไม่เพียงแต่สิ่งที่เป็จริงเท่านั้น แต่จะต้องพูดสิ่งที่เป็จริงทั้งดีและเป็นไปเพื่อความสุขด้วย ในข้อนี้พอจะชี้ให้เห็นได้ว่า การที่เราจะมีคุณธรรมข้อนี้ได้ อย่างบริบูรณ์นั้นเราจะต้องขจัดความอยาก ความกลัว ความโกรธ ๓) อสเตยะ คือ การงดเว้นจากการขโมย ธรรมข้อนี้ ประกอบด้วยการไม่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่ยังไม่ได้ให้ การให้ความเคารพนับถือในทรัพย์สมบัติของคนอื่นก็เหมือนกับการเคารพนับถือชีวิตของคนอื่นนั่นเอง การเคารพในสิทธิแห่งความมีทรัพย์ของคนอื่น ก็เป็ผลทางตรรกศาสตร์ในการเคารพต่อชีวิตของคนอื่น เช่นกัน ๔) พรหมจรรย์ คือ การงดเว้นจากการตามใจตนเอง เพราะว่าการรักษาคุณธรรมข้อนี้ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้นั้น จะต้องงดเว้นจากความใคร่ในกามทั้งปวง ทั้งภายในและภายนอก ทั้งละเอียดและหยาบ ทั้งที่เป็นโลกีย์ และโลกุตตระ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ๕) อปริหะ คือ การงดเว้นจากการยินดียินดีร้ายในอารมณ์ ๕ ประการ เป็นปฏิญาณที่ส่งแสดง

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๓.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๓-๒๐๔.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๔.

ให้เห็นการงดเว้นจากความยินดียินดีร้ายที่เป็นไปในทางอินทร์ห้าอย่าง เมื่อเป็นเช่นนั้น การหลุดพ้นจากโลกก็เป็นไปไม่ได้ หากไม่ถอนตนออกจากความยินดียินดีร้ายในวัฏฏคามเสียก่อน

๓.๖ สรุป

จากการศึกษาหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน ในประเด็นที่สำคัญคือ นิยามและความหมายของอนุพรต ๕ วิธีปฏิบัติอนุพรต ๕ องค์ประกอบของอนุพรต ๕ คุณค่าและความสำคัญของอนุพรต ๕ อนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น สรุปได้ดังนี้

อนุพรต ๕ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาส การไม่เบียดเบียน เป็นยอดแห่งศีลธรรมในศาสนาเซน การยอมเสียสละ มีหลักแห่งอหิงสธรรม ไม่เบียดเบียนใคร ไม่แก้แค้นทดแทนความทุกข์ให้แก่ใครโดยแท้ และถือว่าสิ่งสูงสุดของศาสนาเซนคือความเป็นผู้มีชีวิตสันโดษ ชีวิตนั้นเนื่องด้วยผู้อื่น ข้อวัตรขนาดเล็กน้อยคู่กับมหาพรต ๕ ข้อเป็นวัตรอันยิ่งใหญ่ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ๕ ประการ หรือบางที่เรียกว่า ปฏิญญา ๕ ประการ ที่สอนให้งดเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม

วิธีปฏิบัติอนุพรต ๕ มีวิธีการ ๒ ขั้นตอน ๑) วิธีสำรวม ๕ อย่าง การต้องสำรวม คือ การเคลื่อนไหว การพูด การบริโภคอาหาร การยกและการวางสิ่งของและการโยนสิ่งต่าง ๆ การเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวเดินหน้าถอยหลังต้องสำรวมระวังไม่ให้เบียดเบียน อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย ๒) วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ นั้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย การควบคุมอายตนะทั้ง ๕ นั้นการเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวในการที่จะมองสิ่งใด ในการที่ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่มากระทบจิตใจไม่ให้ลุ่มหลงในสิ่งที่ได้ยินนั้น ต้องควบคุมตนเองในการดมกลิ่นอันมากระทบจมูกนั้นไม่ให้หลงไหลในกลิ่นที่ได้สัมผัสนั้น ต้องสำรวมลิ้นในการบริโภค ถึงแม้จะมีรสดี มีรสไม่ดี อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย ข้อปฏิบัติอนุพรต ๕ ข้อนี้ ๑) การไม่เบียดเบียน ๒) การไม่พูดเท็จ ๓) การไม่ลักขโมย ๔) การไม่ประพฤติดิตทางกาม ๕) ความไม่ละโมภโลภมาก

องค์ประกอบของอนุพรต ๕ อนุพรตข้อที่ ๑ เว้นจากการเบียดเบียน ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าอนุพรตขาด อนุพรตข้อที่ ๒ เว้นจากการพูดเท็จ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าอนุพรตขาด อนุพรตข้อที่ ๓ เว้นจากการลักขโมย ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าอนุพรตขาด อนุพรตข้อที่ ๔ เว้นจากการเสพกาม ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าอนุพรตขาด อนุพรตข้อที่ ๕ เว้นจากอยากได้ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าอนุพรตขาด

คุณค่าและความสำคัญของอนุพรต ๕ คุณค่าของอนุพรต ๕ นั้น แบ่งเป็นสองระดับ คือคุณค่าในปัจจุบันที่ผู้ปฏิบัติได้รับจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนทางจริยศาสตร์ แต่ประโยชน์อย่างสูงสุดคือการบรรลุโมกษะนั้นย่อมมีหลักการประพฤติเหล่านี้เป็นพื้นฐาน ส่วนคุณค่าของอนุพรต ๕ นั้น ๑) ส่งเสริมให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้ได้รับความสงบสุขในปัจจุบันได้ ๒) แม้ไม่ได้รับผลในชาติปัจจุบันเมื่อเกิดในภพนั้น ๆ ก็จะได้รับผลที่เป็นคุณค่าของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น

อนุพจน์ ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น คือ ๑) อหิงสา การงดเว้นจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ทั้งมวล จงให้เคารพต่อชีวิตทุกชีวิตในที่ที่เราพบเห็น ๒) สัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จ การพูดจริงไม่เพียงแต่สิ่งที่เป็นจริงเท่านั้น แต่จะต้องพูดสิ่งที่เป็นจริงทั้งดีและเป็นไปเพื่อความสุขด้วย ในข้อนี้พอจะชี้ให้เห็นได้ว่า การที่เราจะมีคุณธรรมข้อนี้ได้เป็นอย่างดี บริบูรณ์นั้นเราจะต้องขจัดความอยาก ความกลัว ความโกรธ ๓) อสเตยะ คือ การงดเว้นจากการขโมย ธรรมข้อนี้ ประกอบด้วยการไม่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่ยังไม่ได้ให้ การให้ความเคารพนับถือในทรัพย์สินสมบัติของคนอื่นก็เหมือนกับการเคารพนับถือชีวิตของคนอื่นนั่นเอง การเคารพในสิทธิแห่งความมีทรัพย์สินของคนอื่น ก็เป็นผลทางตรรกศาสตร์ในการเคารพต่อชีวิตของคนอื่นเช่นกัน ๔) พรหมจรรย์ คือ การงดเว้นจากการตามใจตนเอง เพราะว่าในการรักษาคุณธรรมข้อนี้ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้นั้น จะต้องงดเว้นจากความใคร่ในกามทั้งปวง ทั้งภายในและภายนอก ทั้งละเอียดและหยาบ ทั้งที่เป็นโลกีย์ และโลกุตตระ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ๕) อปริศหะ คือ การงดเว้นจากการยินดีในร้ายในอาภรณ์ ๕ ประการ เป็นปฏิกุณฺโณที่ส่งแสดงให้เห็นการงดเว้นจากความยินดีในร้ายที่เป็นไปในทางอินทร์ห้าอย่าง เมื่อเป็นเช่นนั้น การหลุดพ้นจากโลกก็เป็นไปไม่ได้ หากไม่ถอนตนออกจากความยินดีในร้ายในวัตถุกามเสียก่อน

บทที่ ๔

เปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

การศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน จะเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างกันในทัศนะทั้งสองศาสนาในประเด็นดังต่อไปนี้

๔.๑ เปรียบเทียบนิยามและความหมายของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

๔.๒ เปรียบเทียบวิธีปฏิบัติศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

๔.๓ เปรียบเทียบองค์ประกอบของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

๔.๔ เปรียบเทียบคุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

๔.๕ เปรียบเทียบศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

๔.๖ สรุป

๔.๑ เปรียบเทียบนิยามและความหมายของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับอนุปุรต ๕ ในศาสนาเซน

ในตารางที่ ๑ นี้ได้เปรียบเทียบนิยามและความหมายของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุปุรต ๕ ในศาสนาเซน มีประเด็นที่เหมือนกันและแตกต่างกันดังแสดงตารางประกอบดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ เปรียบเทียบนิยามและความหมายของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุปุรต ๕ ในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
ศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา ที่บุคคลจะต้องระวังรักษาตามเพศและฐานะ เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม เป็นกติกาคือข้อห้ามที่ใช้แก้ ๕ ปัญหาหลัก เป็นนิจศีลของฆราวาส ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยเป็นสังคมปกติ เพราะทำให้มีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวและมีความไว้วางใจกันและกัน สำหรับคนที่ต้องการเป็นมนุษย์อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ปิดทางไปสู่ทุกข์หรืออบายภูมิ	ข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาส การไม่เบียดเบียน เป็นยอดแห่งศีลธรรมในศาสนาเซน ข้อวัตรขนาดเล็กน้อยคู่กับมหาพรต ๕ ข้อเป็นวัตรอันยิ่งใหญ่ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ๕ ประการ หรือบางที่เรียกว่า ปฎิญา ๕ ประการ ที่สอนให้งดเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม

จากตารางที่ ๑ แสดงการเปรียบเทียบนิยามและความหมายของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุปุรต ๕ ในศาสนาเซน สามารถสรุปความเหมือนและความแตกต่างกัน ได้ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

ศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาสผู้ใช้ชีวิตครองเรือนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ส่วนอนุปุรต ๕ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาสผู้ใช้ชีวิตครองเรือน ที่สอนให้งดเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งามในทางศาสนาเซน

๒) ความแตกต่างกัน

ศีล ๕ เป็นกติกาคือข้อห้ามที่ใช้แก้ ๕ ปัญหาหลัก ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยเป็นสังคมปกติ เพราะทำให้มีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวและมีความไว้วางใจกันและกัน ปิดทางไปสู่ทุกข์หรืออบายภูมิ ส่วนอนุปุรต ๕ มีอหิงสา การไม่เบียดเบียน เป็นยอดแห่งศีลธรรมในศาสนาเซน อนุปุรต ๕ บางที่เรียกว่า ปฎิญา ๕ ประการ ข้อวัตรขนาดเล็กน้อยคู่กับมหาพรต ข้อวัตรอันยิ่งใหญ่ ประกอบด้วย ๑) อหิงสา การไม่เบียดเบียน ๒) สัตยะ การรักษา

ความสัตย์ ๓) อัสติยะ การงดเว้นจากการขโมย ๔) พรหมจรรย์ การงดเว้นจากการเกี่ยวข้องกับทางเพศ ๕) อปริครหะ การไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง

๔.๒ เปรียบเทียบวิธีปฏิบัติศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

ในตารางที่ ๒ นี้ได้เปรียบเทียบวิธีปฏิบัติศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน พร้อมทั้งแสดงตารางประกอบดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบวิธีปฏิบัติศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
๑. สมาทานวิริติ ๒. สัมปัตตวิริติ ๓. สมุทเฉทวิริติ ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการปลงชีวิตเว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน ๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้, เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน ๓) กาเมสุมิฉจจาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤตินิดในกาม, เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่มีผู้อื่นรักใคร่หวงแหน ๔) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ โทหก หลอกลวง ๕) สุราเมรยมชชพมาทภูฏานา เวรมณี เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ	๑. วิธีสำรวม ๕ อย่าง ๒. วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง ๑) อหิงสา การไม่เบียดเบียนให้คนอื่น สัตว์อื่น สิ่งอื่น ได้รับความยากลำบากหรือการทรมานต่าง ๆ ตลอดจนไม่ทำลายชีวิต ๒) สัตยะ การไม่พูดเท็จ ๓) อัสติยะ การไม่ถือเอาสิ่งของใด ๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของด้วยอาการลักขโมย ๔) พรหมจรรย์ การประพฤตินิดที่ดั่งาม โดยเว้นจากการประพฤตินิดชั่วทางกาย เช่น การประพฤตินิดทางกาม ๕) อปริครหะ ความไม่ละโมภโลภมาก ไม่โลภอยากได้ของของคนอื่น ๆ เป็นผู้รู้จักประมาณ พอใจในสิ่งของของตน

จากตารางที่ ๒ แสดงการเปรียบเทียบวิธีปฏิบัติศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน สามารถสรุปวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

ทั้งสองศาสนามีความเหมือนกัน ๓) ปฏิบัติโดยสมุจเฉทวิริติ การงดเว้นได้อย่างเด็ดขาด ถอนรากถอนโคนข้อนี้ สำหรับปุถุชน พออนุโลกความชั่วบางอย่างที่ตนเคยทำแล้ว ต่อมาละเว้นได้เด็ดขาด และไม่เคยจะทำอีกเลย เช่น เคยติดสุรา เห็นโทษของการติดสุราแล้ว เลิกได้เด็ดขาดตลอดชีวิตไม่คิดจะดื่มอีกเลย เหมือนกันกับ ๑) วิธีสำรวม ๕ อย่าง การต้องสำรวม คือ การเคลื่อนไหว การพูด การบริโภคอาหาร การยกและการวางสิ่งของและการโยนสิ่งต่าง ๆ การเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวเดินหน้าถอยหลังต้องสำรวมระวังไม่ให้เบียดเบียน หรือทำลายสรรพสัตว์ที่มองไม่เห็น มีมด แมลงต่าง ๆ อาจจะได้ จึง

ต้องระวังและมีไม้กวาดขณะจะเดินทาง การสำรวมในการบริโภค และอาหารที่จะต้องงด คือ พวกเนย นมสด นมข้น น้ำตาล เกลือ น้ำมัน อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย ๒) วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ นั้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย การควบคุมอายตนะทั้ง ๕ นั้นการเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่าง ก้าวในการที่จะมองสิ่งใด ในการที่ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่มากระทบจิตใจไม่ให้ลุ่มหลงในสิ่งที่ได้ยิน นั้น ต้องควบคุมตนเองในการดมกลิ่น อันมากระทบจมูกนั้นไม่ให้หลงไหลในกลิ่นที่ได้สัมผัสนั้น ต้องสำรวมลิ้นในการบริโภค ถึงแม้จะมีรสดี มีรสไม่ดี และอาหารที่ต้องงด คือ พวกเนย นมสด นมข้น น้ำตาล เกลือ น้ำมัน อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย

๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต, เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน เหมือนกันกับ ๑) อหิงสา การไม่เบียดเบียนให้คนอื่น สัตว์อื่น สิ่งอื่นได้รับความยากลำบากหรือ การทรมานต่าง ๆ ตลอดจนไม่ทำลายชีวิต ๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่ เขามีได้ให้, เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน เหมือนกันกับ ๓) อัสติยะ การไม่ถือเอาสิ่งของใด ๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของด้วยการลักขโมย และ ๕) อปริครหะ ความไม่ ละโมบโลภมาก ไม่โลภอยากได้ของของคนอื่น ๆ เป็นผู้รู้จักประมาณ พอใจในสิ่งของของตน ๓) กามะสุมิจฉา จารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติผิดในกาม, เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่น รักใคร่หวงแหน เหมือนกันกับ ๔) พรหมจริยะ การประพฤติสิ่งที่ตั้งงามโดยเว้นจากการประพฤติ ชั่วทางกาย เช่น การประพฤติผิดทางกาม ๔) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ โทก หลอกลวง เหมือนกันกับ ๒) สัตยะ การไม่พูดเท็จ

๒) ความแตกต่างกัน

ทั้งสองศาสนามีความแตกต่างกัน ๑) ปฏิบัติโดยการสมาทานวิริติ งดเว้นได้ด้วยการ สมาทานคือตั้งใจไว้ เช่น ตั้งใจไว้ว่า จะไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่ดื่มสุราเมรัย เป็นต้น แล้วเว้นได้ตามความตั้งใจนั้น อย่างที่รับศีลหรือสมาทานศีลกันอยู่ใน ปัจจุบัน ๒) ปฏิบัติโดยสัมปตตวิริติ งดเว้นได้เมื่อประจวบกับเหตุการณ์อันเป็นเหตุให้ล่วงละเมิด ศีล ไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน เช่น เห็นกระเป๋าสตางค์ของคนอื่นลืมทิ้งไว้ในที่ ๆ ไม่มีใครเห็นนอกจากตน ทั้งเป็นเวลาที่เขาตกแคลนทรัพย์ด้วย แต่เพราะคิดเห็นใจผู้อื่น จึงเว้นเสียไม่เสียเอาทรัพย์นั้น ใน เรื่องอื่น ๆ ก็ทำนองเดียวกัน คือเว้นความชั่วนั้น ๆ เสียได้แม้มีโอกาสจะทำ มีความแตกต่างกัน กับ ๑) วิธีสำรวม ๕ อย่าง การต้องสำรวม คือ การเคลื่อนไหว การพูด การบริโภคอาหาร การ ยกและการวางสิ่งของและการโยนสิ่งต่าง ๆ การเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุก อย่างก้าวเดินหน้าถอยหลังต้องสำรวมระวังไม่ให้เบียดเบียน หรือทำลายสรรพสัตว์ที่มองไม่เห็น มี มด แมลงต่าง ๆ อาจจะทำลายได้ จึงต้องระวังและมีไม้กวาดขณะจะเดินทาง การสำรวมในการ บริโภค และอาหารที่จะต้องงด คือ พวกเนย นมสด นมข้น น้ำตาล เกลือ น้ำมัน อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย ๒) วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง วิธีการควบคุมอายตนะภายใน ทั้ง ๕ นั้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย การควบคุมอายตนะทั้ง ๕ นั้นการเคลื่อนไหวทุก อิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวในการที่จะมองสิ่งใด ในการที่ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่มา กระทบจิตใจไม่ให้ลุ่มหลงในสิ่งที่ได้ยินนั้น ต้องควบคุมตนเองในการดมกลิ่น อันมากระทบจมูก

นั้นไม่ให้หลงใหลในกลิ่นที่ได้สัมผัสนั้น ต้องสำรวมลิ้นในการบริโภค ถึงแม้จะมีรสดี มีรสไม่ดี และอาหารที่ต้องงด คือ พวคนม เนย นมสด นมข้น น้ำตาล เกลือ น้ำมัน อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย ๕) สุราเมรยมชฺชุปมาทภูฏานา เวรมณี เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ มีความแตกต่างกันกับ ๕) อปริครหะ ความไม่ละโมภโลภมาก ไม่โลภอยากได้ของของคนอื่น ๆ เป็นผู้รู้จักประมาณ พอใจในสิ่งของของตน

๔.๓ เปรียบเทียบองค์ประกอบของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุปุรต ๕ ในศาสนาเซน

ในตารางที่ ๓ นี้ได้เปรียบเทียบองค์ประกอบของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ อนุปุรต ๕ ในศาสนาเซน พร้อมทั้งแสดงตารางประกอบดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการฆ่าสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ องค์ประกอบการเว้นจากการเบียดเบียนในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
๑. สัตว์มีชีวิต	๑. ผู้กหรือมัดสิ่งมีชีวิตอย่างแน่นหนา
๒. ความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต	๒. ทำร้ายชีวิต
๓. จิตคิดจะฆ่า	๓. ประหารชีวิต
๔. ความพยายาม	๔. บรรทุกหนักเกินไป
๕. สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น	๕. ไม่ได้ให้อาหารและน้ำ

จากตารางที่ ๓ แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการฆ่าสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากการเบียดเบียนในศาสนาเซน สามารถสรุปวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

ทั้งสองศาสนามีความเหมือนกัน เป็นองค์ประกอบข้อ ๑ ในศีล ๕ และอนุปุรต ๕ เพราะองค์ประกอบของศีล ๕ ข้อ ๑ คือ การเว้นจากการฆ่าสัตว์ ส่วนองค์ประกอบของอนุปุรต ๕ ข้อ ๑ คือ การเว้นจากการเบียดเบียน เช่นเดียวกัน

๒) ความแตกต่างกัน

ทั้งสองศาสนามีความแตกต่างกัน ๒) ความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต ๓) จิตคิดจะฆ่า ๔) ความพยายาม ๕) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น มีความแตกต่างกันกับ ๒) ทำร้ายชีวิต ๓) ประหารชีวิต ๔) บรรทุกหนักเกินไป ๕) ไม่ได้ให้อาหารและน้ำ

ในตารางที่ ๔ นี้ได้การเปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ในศาสนาเซน พร้อมทั้งแสดงตารางประกอบดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔ เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ
องค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
๑. พัสตุอันผู้อื่นหวงแหน ๒. ความเป็นผู้มีมีความสำคัญว่า เป็นของอัน ผู้อื่นหวงแหน ๓. จิตคิดจะลัก ๔. ความพยายาม ๕. ลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น	๑. การส่งเสริมการโจรกรรม ๒. การได้รับสิ่งของที่ถูกลักขโมยมา ๓. การละเมิดกฎหมายของประเทศ ๔. การโกงด้วยการตวง การชั่ง ในการ ค้าขายเพื่อได้กำไร ๕. การเจือปนของไม่ดีลงในของดี เพื่อ ผลประโยชน์ทางการค้า

จากตารางที่ ๔ แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ใน
พระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ในศาสนาเซน สามารถสรุป
วิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

ทั้งสองศาสนามีความเหมือนกัน ลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น เหมือนกันกับ การ
ส่งเสริมการโจรกรรม

๒) ความแตกต่างกัน

ทั้งสองศาสนามีความแตกต่างกัน ๑) พัสตุอันผู้อื่นหวงแหน ๒) ความเป็นผู้มี
ความสำคัญว่า เป็นของอันผู้อื่นหวงแหน ๓) จิตคิดจะลัก ๔) ความพยายาม มีความแตกต่างกัน
กับ ๒) การได้รับสิ่งของที่ถูกลักขโมยมา ๓) การละเมิดกฎหมายของประเทศ ๔) การโกงด้วยการ
ตวง การชั่ง ในการค้าขายเพื่อได้กำไร ๕) การเจือปนของไม่ดีลงในของดี เพื่อผลประโยชน์ทาง
การค้า

ในตารางที่ ๕ นี้ได้เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการประพฤติดิถีในกามของ
ศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากการเสพกามของอนุพรต ๕ ใน
ศาสนาเซน พร้อมทั้งแสดงตารางประกอบดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๕ เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการประพฤติดิถีในกามในพระพุทธศาสนา
เถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากการเสพกามในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
๑. วัตถุอันไม่ควรถึง ๒. จิตคิดจะเสพในวัตถุอันไม่ควรถึงนั้น ๓. ความพยายามในอันเสพ ๔. ยังมรรคให้ถึงมรรคหยุดอยู่	๑. ไม่เสพเมถุนกับหญิงโสเภณี ๒. หลีกเลี่ยง ๓. ไม่ใช่เครื่องมือกระตุ้นให้เกิดความกำหนัด ๔. ไม่หมกมุ่นในเมถุนมากเกินไป ๕. ไม่กล่าวถึงการเตรียมการจัดงานสมรส โดยไม่จำเป็น เพราะจะทำให้เกิดความ สนใจในเมถุนธรรมอย่างเปิดเผย

จากตารางที่ ๕ แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการประพฤตินิโคตใน
กามในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากการเสพกามในศาสนาเซน สามารถ
สรุปวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

ทั้งสองศาสนามีความเหมือนกัน เป็นองค์ประกอบข้อ ๓ ในศีล ๕ และองค์ประกอบ
ข้อ ๔ ในอนุพรต ๕ เพราะองค์ประกอบของศีล ๕ ข้อ ๓ คือ การเว้นจากการประพฤตินิโคตใน
กาม ส่วนองค์ประกอบของ อนุพรต ๕ ข้อ ๔ คือ การเว้นจากการเสพกาม เช่นเดียวกัน

๒) ความแตกต่างกัน

ทั้งสองศาสนามีความแตกต่างกัน ๑) วัตถุอันไม่ควรถึง ๒) จิตคิดจะเสพในวัตถุอัน
ไม่ควรถึงนั้น ๓) ความพยายามในอันเสพ มีความแตกต่างกันกับ ๑) ไม่เสพเมถุนกับหญิงโสเภณี
๒) หญิงหม้าย ๔) ไม่หมกมุ่นในเมถุนมากเกินไป ๕) ไม่กล่าวถึงการเตรียมการจัดงานสมรสโดย
ไม่จำเป็น เพราะจะทำให้เกิดความสนใจในเมถุนธรรมอย่างเปิดเผย

ในตารางที่ ๖ นี้ได้เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จของศีล ๕ ใน
พระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน
พร้อมทั้งแสดงตารางประกอบดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๖ เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จในพระพุทธศาสนาเถรวาท
กับองค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
๑. เรื่องไม่จริง	๑. กล่าวให้ร้าย
๒. จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน	๒. เปิดเผยความลับของผู้อื่น
๓. ความพยายามเกิดจากจิตนั้น	๓. เปิดเผยความไว้วางใจของภรรยาคนอื่น
๔. ผู้อื่นรู้เรื่องนั้น	๔. แนะนำผิด ๆ
	๕. การเขียนข้อความผิด ๆ

จากตารางที่ ๖ แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จใน
พระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จในศาสนาเซน สามารถสรุป
วิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

ทั้งสองศาสนามีความเหมือนกัน ผู้อื่นรู้เรื่องนั้น เหมือนกันกับ เปิดเผยความลับของ
ผู้อื่น

๒) ความแตกต่างกัน

ทั้งสองศาสนามีความแตกต่างกัน ๑) เรื่องไม่จริง ๒) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน ๓) ความพยายามเกิดจากจิตนั้น มีความแตกต่างกันกับ ๑) กล่าวให้ร้าย ๓) เปิดเผยความไว้วางใจของภรรยาคนอื่น ๔) แนะนำผิด ๆ ๕) การเขียนข้อความผิด ๆ

ในตารางที่ ๗ นี้ได้เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการดื่มสุราของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากความอยากได้ในศาสนาเซน พร้อมทั้งแสดงตารางประกอบดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๗ เปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการดื่มสุราในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากความอยากได้ในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
๑. ของที่ดื่มกินเป็นของทำให้มีเมามาหรือทำให้เมา ๒. จงใจจะดื่มกิน ๓. ดื่มกินของนั้น ๔. ของที่ดื่มกินนั้นล่วงลำคอเข้าไป	๑. การแสวงหาบ้านและที่ดินเพิ่มเติมจากที่มีอยู่แล้วนำไปรวมกับที่มีอยู่เพื่อให้ปริมาณคงที่จะได้ไม่มากเกินไปจนที่ตั้งสัถย์ไว้ ๒. การให้สิ่งของมีค่าแก่ผู้ที่คุ้นเคยหรือรู้จัก โดยมีจุดประสงค์เพื่อหวังผลตอบแทนแบบเดียวกัน ๓. การไปเก็บเกี่ยวพืชผลจากที่ใดที่หนึ่งเพื่อนำกลับมาใช้บริโภคกันภรรยาที่ใช้พืชผลที่มีอยู่หมดไปแล้ว ๔. การเตรียมพร้อมเพื่อรับลูกสัตว์ที่จะเกิดใหม่นอกฤดูปฏิบัติพรต ๕. การนำเครื่องประดับมาเชื่อมให้ติดกันเพื่อให้ดูว่ามีน้อยชิ้น ไม่เกินจำนวนที่จำกัดไว้ในการรักษาพรต

จากตารางที่ ๗ แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบการเว้นจากการดื่มสุราในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับองค์ประกอบการเว้นจากความอยากได้ในศาสนาเซน สามารถสรุปวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

เป็นองค์ประกอบข้อ ๕ ในศีล ๕ และอนุพรต ๕ เพราะองค์ประกอบของศีล ๕ ข้อ ๕ คือ เว้นจากการดื่มสุรา ส่วนองค์ประกอบของอนุพรต ๕ ข้อ ๕ คือ เว้นจากความอยากได้เช่นเดียวกัน

๒) ความแตกต่างกัน

เป็นองค์ประกอบข้อ ๕ ในศีล ๕ และอนุพรต ๕ แต่ว่าต่างกันตรงองค์ประกอบข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุราในศีล ๕ คือ ๑) ของที่ดื่มกินเป็นของทำให้มีเมามาหรือทำให้เมา ๒) จงใจจะดื่มกิน ๓) ดื่มกินของนั้น ๔) ของที่ดื่มกินนั้นล่องลำคอเข้าไป ส่วนองค์ประกอบข้อ ๕ ของศาสนาเซน คือ เว้นจากความอยากได้ ในอนุพรต ๕ คือ ๑) การแสวงหาบ้านและที่ดินเพิ่มเติมจากที่มีอยู่แล้วนำไปรวมกับที่มีอยู่เพื่อให้ปริมาณคงที่จะได้ไม่มากเกินไปจนเกินจำนวนที่ตั้งสัจไว้ ๒) การให้สิ่งของมีค่าแก่ผู้ที่คุ้นเคยหรือรู้จัก โดยมีจุดประสงค์เพื่อหวังผลตอบแทนแบบเดียวกัน ๓) การไปเก็บเกี่ยวพืชผลจากที่ใดที่หนึ่งเพื่อนำกลับมาใช้บริโภคกันกรณีที่ใช้พืชผลที่มรอยู่หมดไปแล้ว ๔) การตระเตรียมเพื่อรับลูกสัตว์ที่จะเกิดใหม่ นอกฤดูปฏิบัติพรต ๕) การนำเครื่องประดับมาเชื่อมให้ติดกันเพื่อให้ดูว่ามีน้อยชิ้น ไม่เกินจำนวนที่จำกัดไว้ในการรักษาพรต ซึ่งนับแตกต่างกันมากทั้งเนื้อหารายละเอียดและวัตถุประสงค์ของสิกขาบท

๔.๔ เปรียบเทียบคุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

ในตารางที่ ๘ นี้ได้เปรียบเทียบคุณค่าของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับคุณค่าของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน พร้อมทั้งแสดงตารางประกอบดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๘ เปรียบเทียบคุณค่าของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับคุณค่าของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
๑. คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล	๑. ควบคุมกาย, วาจา, ใจ, ให้เรียบร้อย
๒. คุณค่าระดับสังคม	๒. สามารถจะหยุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี
๓. คุณค่าระดับโลก	๓. ก่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคมได้อย่างดีที่สุดในไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ด้วยกันเองรวมทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วย

จากตารางที่ ๘ แสดงการเปรียบเทียบคุณค่าของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับคุณค่าของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน สามารถสรุปวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

ทั้งสองศาสนามีความเหมือนกัน ๑) คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมประสบความสำเร็จในภพสุขซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ ย่อมเป็นผู้ไม่หลงทำกาละ ย่อมเข้าถึง สุคติโลกสวรรค์ เหมือนกันกับคุณค่าของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน ๑) ควบคุมกาย, วาจา, ใจ, ให้เรียบร้อย ๒) คุณค่าระดับสังคม เมื่อนำเอาศีลมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความผาสุกต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนาได้สอนเรื่องศีลไว้เพื่อ

จุดประสงค์หลักคือ ความเป็นคนดีในสังคม เป็นการลดปัญหาได้อย่างดีที่สุดหากประพฤติตาม โดยเคร่งครัด เหมือนกันกับ คุณค่าของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน ๒) สามารถจะหยุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี ๓) คุณค่าระดับโลก ถ้าคนในโลกนี้มีศีล ๕ โดยทั่วกันแล้ว โลกก็จะสงบยิ่งขึ้น ไม่มีการเบียดเบียน ชำล้างผลาญ ไม่มีสงคราม ไม่มีการขโมยแย่งชิงโกงกินกัน ไม่มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม ไม่มีการโกหกใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่าง ๆ โลกก็จะสงบร่มเย็น คนในสังคมจะมีความสุข เหมือนกันกับ คุณค่าของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน ๓) ก่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคมได้อย่างดีที่สุด ไม่ว่าจะป็นมนุษย์ด้วยกันเองรวมทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วย

๒) ความแตกต่างกัน

ทั้งสองศาสนามีความแตกต่างกัน ๑) คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล คนมีศีลถึงพร้อมแล้ว ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมประสบกองแห่งโศกะใหญ่ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ ย่อมเป็นผู้ไม่หลงทำกาละ ย่อมเข้าถึง สุคติโลกสวรรค์ มีความต่างกันกับ คุณค่าของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน ๒) สามารถจะหยุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี

ในตารางที่ ๙ นี้ได้เปรียบเทียบความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับความสำคัญของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน พร้อมทั้งแสดงตารางประกอบเปรียบเทียบดังต่อไปนี้ ตารางที่ ๙ เปรียบเทียบความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับความสำคัญของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
๑. เป็นรากฐานแห่งความสงบ	๑. ส่งเสริมให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้ได้รับความสงบสุขในปัจจุบันได้
๒. เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน	๒. แม้ไม่ได้รับผลในชาติปัจจุบันเมื่อเกิดในภพนั้น ๆ ก็จะได้รับผลที่เป็นคุณค่าของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น
๓. เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ	

จากตารางที่ ๙ แสดงการเปรียบเทียบความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับความสำคัญของอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน สามารถสรุปวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

ทั้งสองศาสนามีความเหมือนกัน ๑) เป็นรากฐานแห่งความสงบ คนที่มีศีลนอกจากจะไม่ทำตนเองและสังคมให้เดือดร้อนแล้วนำแต่ความสุขความเจริญมาให้แก่ตนเองและคนอื่น ๆ อีกทั้งคนมีศีลธรรมยังมีส่วนช่วยตนเองและสังคมให้อยู่อย่างสงบสุขด้วย ๒) เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน ถ้าทุกคนในสังคม เพียงแต่มีศีลธรรมกันแล้วสังคมหรือชุมชนก็จะสงบอย่างยิ่ง จะไม่มีสงคราม ไม่มีการฆ่าล้างผลาญกัน ไม่มีการขโมยแย่งชิงโกงกินกัน ไม่มีการประพฤติผิดทางกามที่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายแตกแยกขึ้นในสังคม ไม่มีการโกหกหลอกลวงใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่าง ๆ ทุกคนในสังคมหรือชุมชนก็จะพบกับความสุขร่มเย็น ๓) เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ ถ้ามนุษย์ทุกคนเข้าใจความมุ่งหมายที่แท้ของศีลและประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลสนองต่อความมุ่งหมายของศีลอย่างแท้จริงแล้ว สังคมมนุษย์จะ

อยู่ในภาวะปกติสุข เหมือนกันกับความสำคัญของอนุพุด ๕ ในศาสนาเซน ๑) ส่งเสริมให้ ผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้ได้รับความสงบสุขในปัจจุบันได้

๒) ความแตกต่างกัน

ทั้งสองศาสนามีความแตกต่างกัน ๑) เป็นรากฐานแห่งความสงบ ๒) เป็นมาตรฐาน แห่งการอยู่ร่วมกัน ๓) เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ มีความต่างกับกับสำคัญของอนุพุด ๕ ในศาสนาเซน ๒) แม้ไม่ได้รับผลในชาติปัจจุบันเมื่อเกิดในภพนั้น ๆ ก็จะได้รับผลที่เป็นคุณค่า ของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น

๔.๕ เปรียบเทียบศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับอนุพุด ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพของศาสนาเซน

ในตารางที่ ๑๐ นี้ได้เปรียบเทียบศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพของ พระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพุด ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพในศาสนาเซน ทั้งแสดง ตารางประกอบเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐ เปรียบเทียบศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพของพระพุทธศาสนาเถรวาท กับอนุพุด ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพในศาสนาเซน

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
<p>ศีลข้อที่ ๑ สอนให้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต ส่งเสริมสันติภาพของสัตว์โลกทั้ง ปวง</p> <p>ศีลข้อที่ ๒ สอนให้เว้นจากการลัก ทรัพย์ เป็นธรรมเสริมสร้าง ความรัก และ ปรารถนาภาพ สันติภาพ ย่อมเกิดขึ้น โดยไม่ต้องสงสัย</p> <p>ศีลข้อที่ ๓ สอนให้งดเว้นจากการ ประพฤติผิดประเวณี การเคารพในสิทธิ ของกันและกันเป็นรากฐานแห่งสันติภาพ</p> <p>ศีลข้อที่ ๔ สอนให้เว้นจากการพูดเท็จ สัจจะเป็นรากฐานแห่งความเชื่อถือ ซึ่ง นำไปสู่สันติภาพในสังคมมนุษย์</p> <p>ศีลข้อที่ ๕ สอนให้งดเว้นจากการดื่ม น้ำเมา เป็นการตัดต้นเหตุแห่ง การ ทะเลาะวิวาท เป็นการส่งเสริมสันติภาพ โดยทางอ้อม</p>	<p>๑. อหิงสา การงดเว้นจากการเบียดเบียนชีวิต สัตว์ทั้งมวล จงให้เคารพต่อชีวิตทุกชีวิตในที่พบเห็น</p> <p>๒. สัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จ การพูด จริงไม่เพียงแต่สิ่งที่เป็นจริงเท่านั้น แต่จะต้องพูดสิ่ง ที่เป็นจริงทั้งดีและเป็นไปเพื่อความสุด้วย ในข้อนี้ พอลจะชี้ให้เห็นได้ว่า การที่เราจะมีคุณธรรมข้อนี้ได้ อย่างบริบูรณ์นั้นเราจะต้องขจัดความอยาก ความ กลัว ความโกรธ</p> <p>๓. อสเทยะ คือ การงดเว้นจากการขโมย ธรรม ข้อนี้ ประกอบด้วย การไม่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่ ยังไม่ได้ให้ การให้ความเคารพนับถือในทรัพย์ สมบัติของคนอื่นก็เหมือนกับการเคารพนับถือชีวิต ของคนอื่นนั่นเอง การเคารพในสิทธิแห่งความมี ทรัพย์ของคนอื่นก็เป็นผลทางตรรกศาสตร์ในการ เคารพต่อชีวิตของคนอื่นเช่นกัน</p> <p>๔. พรหมจรรย์ คือ การงดเว้นจากการตามใจ ตนเอง เพราะว่าในการรักษาคุณธรรมข้อนี้ให้ บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้นั้น จะต้องงดเว้นจากความใคร่ใน กามทั้งปวง ทั้งภายในและภายนอก ทั้งละเอียดและ หยาบ ทั้งที่เป็นโลกีย์ และโลกุตตระ ทั้งโดยตรงและ โดยอ้อม</p>

ตารางที่ ๑๐ เปรียบเทียบศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพของพระพุทธศาสนาเถรวาท
กับอนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพในศาสนาเซน (ต่อ)

พระพุทธศาสนาเถรวาท	ศาสนาเซน
	๕. อปริครหะ คือ การงดเว้นจากการยินดียินร้าย ในอารมณ์ ๕ ประการ เป็นปฏิกุณฺณที่ส่งแสดงให้ เห็นการงดเว้นจากความยินดียินร้ายที่เป็นไปในทาง อินทรีย์ห้าอย่าง เมื่อเป็นเช่นนั้น การหลุดพ้นจากโลก ก็เป็นไปไม่ได้ หากไม่ถอนตนออกจากความยินดี ร้ายในวัตถุสามเสียดก่อน

จากตารางที่ ๑๐ แสดงการเปรียบเทียบศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพของ
พระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพในศาสนาเซน สามารถ
สรุปวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ความเหมือนกัน

ทั้งสองศาสนามีความเหมือนกัน ศีลข้อที่ ๑ สอนให้เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
ส่งเสริมสันติภาพของสัตว์โลกทั้งปวง เหมือนกันกับ ๑) อหิงสา การงดเว้นจากการเบียดเบียน
ชีวิตสัตว์ทั้งมวล จงให้เคารพต่อชีวิตทุกชีวิตในที่ที่เราพบเห็น ศีลข้อที่ ๒ สอนให้เว้นจากการลัก
ทรัพย์ เป็นธรรมเสริมสร้าง ความรัก และ ภาวดรภาพ สันติภาพ ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย
เหมือนกัน ๓) อสเดยยะ คือ การงดเว้นจากการขโมย ธรรมข้อนี้ ประกอบด้วย การไม่ถือเอา
สิ่งของของผู้อื่นที่ยังไม่ได้ให้ การให้ความเคารพนับถือในทรัพย์สมบัติของผู้อื่นก็เหมือนกับ
การเคารพนับถือชีวิตของคนอื่นนั่นเอง การเคารพในสิทธิแห่งความมีทรัพย์ของคนอื่น ก็เป็นผล
ทางตรรกศาสตร์ในการเคารพต่อชีวิตของคนอื่น เช่นกัน ศีลข้อที่ ๓ สอนให้งดเว้นจากการ
ประพฤตินิดประเวณี การเคารพในสิทธิของกันและกันเป็นรากฐานแห่งสันติภาพ เหมือนกันกับ
๔) พรหมจรรย์ คือ การงดเว้นจากการตามใจตนเอง เพราะว่าการรักษาคุณธรรมข้อนี้ให้
บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้นั้น จะต้องงดเว้นจากความใคร่ในกามทั้งปวง ทั้งภายในและภายนอก ทั้ง
ละเอียดและหยาบ ทั้งที่เป็นโลกีย์ และโลกุตระ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ศีลข้อที่ ๔ สอนให้
เว้นจากการพูดเท็จ สัจจะเป็นรากฐานแห่งความเชื่อถือ ซึ่งนำไปสู่สันติภาพในสังคมมนุษย์
เหมือนกันกับ ๒) สัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จ การพูดจริงไม่เพียงแต่สิ่งที่เป็นจริงเท่านั้น
แต่จะต้องพูดสิ่งที่เป็นจริงทั้งดีและเป็นไปเพื่อความสุขด้วย ในข้อนี้พอจะชี้ให้เห็นได้ว่า การที่เรา
จะมีคุณธรรมข้อนี้ได้อย่างบริบูรณ์นั้นเราจะต้องขจัดความอยาก ความกลัว ความโกรธ

๒) ความแตกต่างกัน

ทั้งสองศาสนามีความแตกต่างกัน ศีลข้อที่ ๕ สอนให้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา เป็น
การตัดต้นเหตุแห่ง การทะเลาะวิวาท เป็นการส่งเสริมสันติภาพโดยทางอ้อม มีความต่างกับ
๕) อปริครหะ คือ การงดเว้นจากการยินดียินร้ายในอารมณ์ ๕ ประการ เป็นปฏิกุณฺณที่ส่งแสดง
ให้เห็นการงดเว้นจากความยินดียินร้ายที่เป็นไปในทางอินทรีย์ห้าอย่าง เมื่อเป็นเช่นนั้น การหลุด
พ้นจากโลกก็เป็นไปไม่ได้ หากไม่ถอนตนออกจากความยินดียินร้ายในวัตถุสามเสียดก่อน

๔.๖ สรุป

ความเหมือนและความแตกต่างกันของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน ในประเด็น นิยามและความหมาย วิธีปฏิบัติ องค์ประกอบ คุณค่าและความสำคัญ หลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น มีดังนี้

นิยามและความหมาย มีนัยยะที่เหมือนกัน คือ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาส เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน คือ ศีล ๕ เป็นกติกาคือข้อห้ามที่ใช้แก่ ๕ ปัญหาหลัก ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยเป็นสังคมปกติ เพราะทำให้มีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวและมีความไว้วางใจกันและกัน ปิดทางไปสู่หุคหิหรืออบายภูมิ ส่วนอนุพรต ๕ มีอหิงสธรรม การไม่เบียดเบียน เป็นยอดแห่งศีลธรรมในศาสนาเซน อนุพรต ๕ บางที่เรียกว่า ปฏิญญา ๕ ประการ ข้อวัตรขนาดเล็กน้อยคู่กับมหาพรต ข้อวัตรอันยิ่งใหญ่

วิธีปฏิบัติ มีนัยยะที่เหมือนกัน ปฏิบัติโดยสมุทฺตเจตวิริตี สอดคล้องกันกับ วิธีสำรวม ๕ อย่าง และ วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง และ ๑) เว้นจากการปลงชีวิตเหมือนกันกับ ๑) การไม่เบียดเบียน ๒) เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เหมือนกันกับ ๓) การลักขโมย และ ๕) อปริครหะ ความไม่ละโมภโลภมาก ๓) เว้นจากการประพฤตินอกในกามเหมือนกันกับ ๔) พรหมจริยะ การประพฤตินอกทางกาม ๔) เว้นจากการพูดเท็จ เหมือนกันกับ ๒) การไม่พูดเท็จ ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ปฏิบัติโดยการสมาทานวิริตี และ ปฏิบัติโดยสัมปตตวิริตี แตกต่างกันกับ วิธีสำรวม ๕ อย่าง และ วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง และเว้นจากน้ำเมาสุราเมรัย มีความแตกต่างกันกับ ความไม่ละโมภโลภมาก

องค์ประกอบการเว้นจากการฆ่าสัตว์กับการเว้นจากการเบียดเบียน มีนัยยะที่เหมือนกัน เป็นองค์ประกอบข้อ ๑ ในศีล ๕ และอนุพรต ๕ เพราะองค์ประกอบของศีล ๕ ข้อ ๑ คือ การเว้นจากการฆ่าสัตว์ ส่วนองค์ประกอบของอนุพรต ๕ ข้อ ๑ คือ การเว้นจากการเบียดเบียน เช่นเดียวกัน ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๒) ความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต ๓) จิตคิดจะฆ่า ๔) ความพยายาม ๕) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น มีความแตกต่างกันกับ ๒) ทำร้ายชีวิต ๓) ประหารชีวิต ๔) บรรทุกหนักเกินไป ๕) ไม่ได้ให้อาหารและน้ำ

องค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ มีนัยยะที่เหมือนกัน ลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น เหมือนกันกับ การส่งเสริมการโจรกรรม ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๑) พัสดอันผู้อื่นหวงแหน ๒) ความเป็นผู้มีความสำคัญว่า เป็นของอันผู้อื่นหวงแหน ๓) จิตคิดจะลัก ๔) ความพยายาม มีความแตกต่างกันกับ ๒) การได้รับสิ่งของที่ถูกลักขโมยมา ๓) การละเมิดกฎหมายของประเทศ ๔) การโกงด้วยการตวง การชั่ง ในการค้าขายเพื่อได้กำไร ๕) การเจือปนของไม่ดีลงในของดี เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า

องค์ประกอบการเว้นจากการประพฤตินอกในกาม มีนัยยะที่เหมือนกัน เป็นองค์ประกอบข้อ ๓ ในศีล ๕ และองค์ประกอบข้อ ๔ ในอนุพรต ๕ เพราะองค์ประกอบของศีล

๕ ข้อ ๓ คือ การเว้นจากการประพาศติผิดในกาม ส่วนองค์ประกอบของ อนุพรต ๕ ข้อ ๔ คือ การเว้นจากการเสพกาม เช่นเดียวกัน

ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๑) วัตถุอันไม่ควรถึง ๒) จิตคิดจะเสพในวัตถุอันไม่ควรถึงนั้น ๓) ความพยายามในอันเสพ มีความแตกต่างกันกับ ๑) ไม่เสพเมถุนกับหญิงโสเภณี ๒) หญิงหม้าย ๔) ไม่หมกมุ่นในเมถุนมากเกินไป ๕) ไม่กล่าวถึงการเตรียมการจัดงานสมรสโดยไม่จำเป็น เพราะจะทำให้เกิดความสนใจในเมถุนธรรมอย่างเปิดเผย

องค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จ มีนัยยะที่เหมือนกัน ผู้อื่นรู้เรื่องนั้น เหมือนกัน กับเปิดเผยความลับของผู้อื่น ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๑) เรื่องไม่จริง ๒) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน ๓) ความพยายามเกิดจากจิตนั้น มีความแตกต่างกันกับ ๑) กล่าวให้ร้าย ๓) เปิดเผยความไว้วางใจของภรรยาคนอื่น ๔) แนะนำผิด ๆ ๕) การเขียนข้อความผิด ๆ

องค์ประกอบการเว้นจากการดื่มสุราการเว้นจากความอยากได้ มีนัยยะที่เหมือนกัน เป็นองค์ประกอบข้อ ๕ ในศีล ๕ และอนุพรต ๕ เพราะองค์ประกอบของศีล ๕ ข้อ ๕ คือ เว้นจากการดื่มสุรา ส่วนองค์ประกอบของอนุพรต ๕ ข้อ ๕ คือ เว้นจากความอยากได้ เช่นเดียวกัน ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๑) ของที่ดื่มกินเป็นของทำให้มีเมมาหรือทำให้เมา ๒) จงใจจะดื่มกิน ๓) ดื่มกินของนั้น ๔) ของที่ดื่มกินนั้นล่วงลำคอเข้าไป ส่วนองค์ประกอบข้อ ๕ ของศาสนาเซน คือ เว้นจากความอยากได้ ในอนุพรต ๕ คือ ๑) การแสวงหาบ้านและที่ดินเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ แล้วนำไปรวมกับที่มีอยู่เพื่อให้ปริมาณคงที่จะได้ไม่มากเกินไปจนเกินจำนวนที่ตั้งสัจไว้ ๒) การให้สิ่งของมีค่าแก่ผู้ที่คุ้นเคยหรือรู้จัก โดยมีจุดประสงค์เพื่อหวังผลตอบแทนแบบเดียวกัน ๓) การไปเก็บเกี่ยวพืชผลจากที่ใดที่หนึ่งเพื่อนำกลับมาใช้บริโภคกันกรณีที่ใช้พืชผลที่มรอยู่หมดไปแล้ว ๔) การเตรียมเพื่อรับลูกสัตว์ที่จะเกิดใหม่ นอกฤดูปฏิบัติพรต ๕) การนำเครื่องประดับมาเชื่อมให้ติดกันเพื่อให้ดูว่ามีน้อยชิ้น ไม่เกินจำนวนที่จำกัดไว้ในการรักษาพรต ซึ่งนับแตกต่างกันมากทั้งเนื้อหารายละเอียดและวัตถุประสงค์ของสิกขาบท

คุณค่าของศีล ๕ กับคุณค่าของอนุพรต ๕ มีนัยยะที่เหมือนกัน คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล เหมือนกันกับ ควบคุมกาย, วาจา, ใจ, ให้เรียบร้อย คุณค่าระดับสังคม เหมือนกันกับ สามารถจะหยุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี คุณค่าระดับโลก เหมือนกันกับ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคมได้อย่างดีที่สุด ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล มีความต่างกันกับ สามารถจะหยุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี

ความสำคัญของศีล ๕ กับ อนุพรต ๕ มีนัยยะที่เหมือนกัน เป็นรากฐานแห่งความสงบ เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ เหมือนกันกับ ส่งเสริมให้ผู้ประพฤติกปฏิบัติตามให้ได้รับความสงบสุขในปัจจุบันได้ ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน เป็นรากฐานแห่งความสงบ เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ มีความต่างกันกับ แม้ไม่ได้รับผลในชาติปัจจุบันเมื่อเกิดในภพนั้น ๆ ก็จะได้รับผลที่เป็นคุณค่าของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น

ศีล ๕ กับ อนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพ มีนัยยะที่เหมือนกัน ศีลข้อที่ ๑ ส่งเสริมสันติภาพของสัตว์โลกทั้งปวง เหมือนกันกับ ๑) อหิงสา จงให้เคารพต่อชีวิตทุกชีวิตในที่ที่เราพบเห็น ศีลข้อที่ ๒ เป็นธรรมเสริมสร้างความรัก และภราดรภาพ สันติภาพ ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย เหมือนกัน ๓) อสเตยยะ การไม่ลักทรัพย์ การเคารพในสิทธิแห่งความมีทรัพย์สินของคนอื่น ศีลข้อที่ ๓ การเคารพในสิทธิของกันและกันเป็นรากฐานแห่งสันติภาพ เหมือนกันกับ ๔) พรหมจรรย์ คือ การงดเว้นจากการตามใจตนเอง จะต้องงดเว้นจากความใคร่ในกามทั้งปวง ศีลข้อที่ ๔ สัจจะเป็นรากฐานแห่งความเชื่อถือ ซึ่งนำไปสู่สันติภาพในสังคมมนุษย์ เหมือนกันกับ ๒) สัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จ การที่เราจะมีคุณธรรมข้อนี้ได้อย่างบริบูรณ์นั้นเราจะต้องขจัดความอยาก ความกลัว ความโกรธ ส่วนนัยยะที่ต่างกัน ศีลข้อที่ ๕ เป็นการส่งเสริมสันติภาพโดยทางอ้อม มีความต่างกับ ๕) อปริครหะ คือ การงดเว้นจากการยินดียินร้ายในอารมณ์ ๕ ประการ การหลุดพ้นจากโลกก็เป็นไปไม่ได้ หากไม่ถอนตนออกจากความยินดียินร้ายในวัฏฏกามเสียก่อน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน” ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำเสนอในบทนี้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ อย่าง คือ ๑) หลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) หลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน และ ๓) เปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน

วัตถุประสงค์ที่ ๑ จากการศึกษาหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ศีล ๕ เป็นนิจศีลของฆราวาส ไม่ว่าผู้ใดจะตั้งใจรักษาหรือไม่ก็ดี ก็ต้องรักษาเป็นนิยัตย ถือเป็นศีลปกติของมนุษย์ ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยเป็นสังคมปกติ เพราะทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ครอบครัว และมีความไว้วางใจกันและกัน สังคมที่ไม่ปกติ เพราะขาดศีลอย่างรุนแรง มีตัวอย่างที่ชัดเจนคือสังคมในสภาวะสงคราม ซึ่งมีทั้งการฆ่าฟัน ปล้น ใจ ฉุดคร่าลูกเมียผู้อื่น และผู้คนไม่อาจไว้วางใจกันได้ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับคนที่ต้องการเป็นมนุษย์อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ปิดทางไปสู่ทุคติหรืออบายภูมิ เป็นกติกาคำห้ามที่ใช้แก้ ๕ ปัญหาหลัก

วิธีปฏิบัติศีล ๕ มีวิธีการ ๓ ขั้นตอน ๑) สมาทานวิริติ งดเว้นได้ด้วยการสมาทานคือตั้งใจไว้ เช่น ตั้งใจไว้ว่า จะไม่ฆ่าสัตว์ เป็นต้น แล้วเว้นได้ตามความตั้งใจนั้น อย่างที่รับศีลหรือสมาทานศีลกันอยู่ในปัจจุบัน ๒) สัมปัตตวิริติ งดเว้นได้เมื่อประจวบกับเหตุการณ์อันเป็นเหตุให้ล่วงละเมิดศีล เช่น เห็นกระเป๋าสตางค์ของคนอื่นลืมหิ้งไว้ในที่ ๆ ไม่มีใครเห็นนอกจากตน แต่เพราะคิดเห็นใจผู้อื่น จึงเว้นเสียไม่เสียเอาทรัพย์สินนั้น ๓) สมุทเฉทวิริติ การงดเว้นได้อย่างเด็ดขาดสำหรับปณฺฑชน พออนุโลกความชั่วบางอย่างที่ตนเคยทำแล้วต่อมาละเว้นได้เด็ดขาด และไม่เคยจะทำอีกเลย เช่น เคยติดสุรา เห็นโทษของการติดสุราแล้วเลิกได้เด็ดขาดตลอดชีวิตไม่คิดจะดื่มอีกเลย ผู้ขอสมาทานศีลต้องกล่าวคำอาราธนาศีลและขอไตรสรณคมน์ ๓ ก่อนจึงค่อยรับศีล เพื่อให้ศีล ๕ ที่ปรุ่่งแต่งด้วยสรณคมน์มีอานิสงส์มาก และทำให้ศีลกับสรณคมน์มีความสัมพันธ์กัน ข้อปฏิบัติศีล ๕ ข้อนี้ ๑) เว้นจากการปลงชีวิต ๒) เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ ๓) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ๔) เว้นจากการพูดเท็จ ๕) เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

องค์ประกอบของศีล ๕ ศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๑ จะต้องละเว้น การฆ่า การทำร้ายร่างกาย การทำทรมาน ถ้าไม่ละเว้น การฆ่า ศีลขาด ถ้าไม่ละเว้น การทำร้ายร่างกาย การ

ทำทรรกรรม ศีลต่างพร้อย ศีลข้อที่ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่า ศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๒ จะต้องละเว้น โจรกรรม การอนุโลม โจรกรรม ฉายาโจรกรรม ถ้าไม่ละเว้น โจรกรรม ศีลขาด ถ้าไม่ละเว้น การอนุโลมโจรกรรม ฉายาโจรกรรม ศีลต่างพร้อย ศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม ถ้าล่วงละเมิดครบทั้ง องค์ ๔ ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๓ จะต้องละเว้น หญิงที่ ต้องห้ามสำหรับชาย และ ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิง ถ้าไม่ละเว้น หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชาย และ ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิง ศีลขาด ศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการพูดเท็จ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้ง องค์ ๔ ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๔ จะต้องละเว้น มุสา ถ้า ไม่ละเว้น มุสา ศีลขาด ศีลข้อที่ ๕ เว้นจากการดื่มสุรา ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๔ นี้ถือว่าศีล ขาด แต่ถ้าไม่ครบทำให้ศีลต่างพร้อย ผู้รักษาศีลข้อที่ ๕ จะต้องละเว้น น้ำเมา ยาเสพติดให้โทษ ทุกชนิด ถ้าไม่ละเว้น น้ำเมา ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด ศีลขาด

คุณค่าและความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท คุณค่าของศีล ๕ นั้น สามารถจำแนกได้เป็น ๓ ระดับ ๑) คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล ๒) คุณค่าระดับสังคม ๓) คุณค่า ระดับโลก ส่วนความสำคัญของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น นั้นสามารถจำแนกได้เป็น ๓ ระดับ ๑) เป็นรากฐานแห่งความสงบ ๒) เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน ๓) เป็นเครื่องมือ สร้างสันติภาพ

ศีล ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาส่งเสริม สันติภาพทุกรูปแบบ เพื่อความสงบสุขของมนุษยชาติ หากพิจารณาถึงศีล ๕ จะเห็นชัดว่า ศีล ข้อที่ ๑ ส่งเสริมสันติภาพของสัตว์โลกทั้งปวง ศีลข้อที่ ๒ ส่งเสริมสร้าง ความรัก และ ฆราวาส ภาพ บนพื้นฐานแห่งความเสียสละ สันติภาพ ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย ศีลข้อที่ ๓ ศีลข้อนี้ สอนให้เคารพในสิทธิและให้เกียรติแก่กันและกัน การเคารพในสิทธิของกันและกันเป็นรากฐาน แห่งสันติภาพ ศีลข้อที่ ๔ สัจจะเป็นรากฐานแห่งความเชื่อถือ ซึ่งนำไปสู่สันติภาพในสังคมมนุษย์ ศีลข้อที่ ๕ การเว้นจากการดื่มสุรา เป็นการตัดต้นเหตุแห่ง การทะเลาะวิวาท และเป็นการ ส่งเสริมสันติภาพโดยทางอ้อม จะเห็นได้ชัดว่า ศีล ๕ ข้อ ซึ่งเป็นคำสอนพื้นฐานในพระพุทธ- ศาสนา ส่งเสริมสันติภาพอย่างแท้จริง นอกจากส่งเสริมสันติภาพภายนอกแล้ว ยังส่งเสริม สันติภาพภายในอีกด้วย สันติภาพภายใน คือ ความสงบใจ ซึ่งเกิดได้โดยการฝึกและอบรมจิตใจ เมื่อบุคคลมีสันติคือความสงบภายในสันติภายนอกก็เกิด กล่าวคือ เมื่อบุคคลสงบ สังคมก็สงบ เมื่อสังคมสงบ ประเทศก็สงบ เมื่อประเทศสงบ สังคมโลกก็สงบ มันสัมพันธ์กันอย่างนี้ อนึ่ง คำ สอนที่แสดงถึงการส่งเสริมสันติภาพในพระพุทธศาสนา คือ อหิงสาและเมตตาธรรม เป็น สมุฏฐานแห่งสันติภาพของโลก อย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาสอนให้สร้าง สันติภาพให้แก่ ตนเอง และแก่โลก โดยปฏิบัติตามหลัก เมตตาและอหิงสา สันติภาพ จะเกิดขึ้นโดยมิต้องสงสัย หากมวลมนุษย์ตั้งอยู่ใน เมตตาและอหิงสา

วัตถุประสงค์ที่ ๒ จากการศึกษาหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเชน พบว่า อนุพรต ๕ อนุพรต ๕ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาส การไม่เบียดเบียน เป็นยอดแห่งศีลธรรมใน ศาสนาเชน การยอมเสียสละ มีหลักแห่งอหิงสธรรม ไม่เบียดเบียนใคร ไม่แก้แค้น ทดแทนความ

ทุกซีให้แก่ใครโดยแท้ และถือว่าสิ่งสูงสุดของศาสนาเช่นคือความเป็นผู้มีชีวิตสันโดษ ชีวิตนั้น
เนื่องด้วยผู้อื่น ข้อวัตรขนาดเล็กน้อยอยู่กับมหาพรต ๕ ข้อเป็นวัตรอันยิ่งใหญ่ เป็นข้อปฏิบัติขั้น
พื้นฐาน ๕ ประการ หรือบางที่เรียกว่า ปฏิญญา ๕ ประการ ที่สอนให้งดเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม

วิธีปฏิบัติอนุพรต ๕ มีวิธีการ ๒ ขั้นตอน ๑) วิธีสำรวม ๕ อย่าง การต้องสำรวม คือ
การเคลื่อนไหว การพูด การบริโภคอาหาร การยกและการวางสิ่งของและการโยนสิ่งต่าง ๆ การ
เคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวเดินหน้าถอยหลังต้องสำรวมระวังไม่ให้
เบียดเบียน อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย ๒) วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง
วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ นั้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย การควบคุมอายตนะทั้ง ๕
นั้นการเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถ จะต้องสำรวมระวังทุกอย่างก้าวในการที่จะมองสิ่งใด ในการที่ได้
ยินเสียงต่าง ๆ ที่มากระทบจิตใจไม่ให้หลุ่มหลงในสิ่งที่ได้ยินนั้น ต้องควบคุมตนเองในการดมกลิ่น
อันมากระทบจมูกนั้นไม่ให้หลงไหลในกลิ่นที่ได้สัมผัสนั้น ต้องสำรวมลิ้นในการบริโภค ถึงแม้จะมี
รสดี มีรสไม่ดี อย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้เลย ข้อปฏิบัติอนุพรต ๕ ข้อนี้ ๑) การไม่เบียดเบียน
๒) การไม่พูดเท็จ ๓) การไม่ลักขโมย ๔) การไม่ประพฤติดินทางกาม ๕) ความไม่ละโมภโลภมาก

องค์ประกอบของอนุพรต ๕ อนุพรตข้อที่ ๑ เว้นจากการเบียดเบียน ถ้าล่วงละเมิด
ครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าอนุพรตขาด อนุพรตข้อที่ ๒ เว้นจากการพูดเท็จ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์
๕ ถือว่าอนุพรตขาด อนุพรตข้อที่ ๓ เว้นจากการลักทรัพย์ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่า
อนุพรตขาด อนุพรตข้อที่ ๔ เว้นจากการเสพกาม ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าอนุพรต
ขาด อนุพรตข้อที่ ๕ เว้นจากอยากได้ ถ้าล่วงละเมิดครบทั้งองค์ ๕ ถือว่าอนุพรตขาด

คุณค่าและความสำคัญของอนุพรต ๕ คุณค่าของอนุพรต ๕ นั้น คุณค่าในปัจจุบันที่
ผู้ปฏิบัติได้รับจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนทางจริยศาสตร์ แต่ประโยชน์อย่างสูงสุด
คือการบรรลุโมกษะนั้นย่อมมีหลักการประพฤติเหล่านี้เป็นพื้นฐาน ส่วนความสำคัญของอนุพรต
๕ นั้น ๑) ส่งเสริมให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้ได้รับความสงบสุขในปัจจุบันได้ ๒) แม้ไม่ได้รับผล
ในชาติปัจจุบันเมื่อเกิดในภพนั้น ๆ ก็จะได้รับผลที่เป็นคุณค่าของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น

อนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพนั้น คือ ๑) อหิงสา การงดเว้นจากการ
เบียดเบียนชีวิตสัตว์ทั้งมวล จงให้เคารพต่อชีวิตทุกชีวิตในที่ที่เราพบเห็น ๒) สัตย์ คือ การงด
เว้นจากการพูดเท็จ การพูดจริงไม่เพียงแต่สิ่งที่เป็นจริงเท่านั้น แต่จะต้องพูดสิ่งที่เป็นจริงทั้งดี
และเป็นไปเพื่อความสุขด้วย ในข้อนี้พอจะชี้ให้เห็นได้ว่า การที่เราจะมีคุณธรรมข้อนี้ได้อย่าง
บริบูรณ์นั้นเราจะต้องขจัดความอยาก ความกลัว ความโกรธ ๓) อสเดยยะ คือ การงดเว้นจากการ
ขโมย ธรรมข้อนี้ ประกอบด้วยการไม่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่ยังไม่ได้ให้ การให้ความเคารพนับ
ถือในทรัพย์สินสมบัติของคนอื่นก็เหมือนกับการเคารพนับถือชีวิตของคนอื่นนั่นเอง การเคารพใน
สิทธิแห่งความมีทรัพย์สินของคนอื่น ก็เป็นผลทางตรรกศาสตร์ในการเคารพต่อชีวิตของคนอื่น
เช่นกัน ๔) พรหมจารี คือ การงดเว้นจากการตามใจตนเอง เพราะว่าการรักษาคุณธรรมข้อนี้
ให้บริบูรณ์บริบูรณ์ได้นั้น จะต้องงดเว้นจากความใคร่ในกามทั้งปวง ทั้งภายในและภายนอก ทั้ง
ละเอียดและหยาบ ทั้งที่เป็นโลกีย์ และโลกุตตระ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ๕) อปริครหะ คือ
การงดเว้นจากการยินดีในร้ายในอาภรณ์ ๕ ประการ เป็นปฏิญาณที่ส่งแสดงให้เห็นการงดเว้น

จากความยินดีในร้ายที่เป็นไปในทางอินทร์ห้าอย่าง เมื่อเป็นเช่นนั้น การหลุดพ้นจากโลกก็เป็นไปไม่ได้ หากไม่ถอนตนออกจากความยินดีในร้ายในวัตถุสามเสียก่อน

วัตถุประสงค์ที่ ๓ จากการศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน พบว่า นิยามและความหมาย มีนัยยะที่เหมือนกัน คือ เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับฆราวาส เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน คือ ศีล ๕ เป็นกติกาคือข้อห้ามที่ใช้แก่ ๕ ปัญหาหลัก ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยเป็นสังคมปกติ เพราะทำให้มีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัวและมีความไว้วางใจกันและกัน ปิดทางไปสู่หุนหันหรืออบายภูมิ ส่วนอนุพรต ๕ มีอหิงสาธรรม การไม่เบียดเบียน เป็นยอดแห่งศีลธรรมในศาสนาเซน อนุพรต ๕ บางทีเรียกว่า ปฏิญญา ๕ ประการ ข้อวัตรขนาดเล็กน้อยคู่กับมหาพรต ข้อวัตรอันยิ่งใหญ่

วิธีปฏิบัติ มีนัยยะที่เหมือนกัน ปฏิบัติโดยสมุจเฉทวิริติ สอดคล้องกันกับวิธีสำรวม ๕ อย่าง และ วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง และ ๑) เว้นจากการปลงชีวิต เหมือนกันกับ ๑) การไม่เบียดเบียน ๒) เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เหมือนกันกับ ๓) การลักขโมย และ ๕) อปริศหะ ความไม่ละโมภโลภมาก ๓) เว้นจากการประพฤตินอกในกาม เหมือนกันกับ ๔) พรหมจริยะ การประพฤตินอกทางกาม ๔) เว้นจากการพูดเท็จ เหมือนกันกับ ๒) การไม่พูดเท็จ ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๑) ปฏิบัติโดยการสมาทานวิริติ และ ๒) ปฏิบัติโดยสัมปตตวิริติ แตกต่างกับ ๑) วิธีสำรวม ๕ อย่าง และ ๒) วิธีการควบคุมอายตนะภายในทั้ง ๕ อย่าง และ เว้นจากน้ำเมาสุราเมรัย มีความแตกต่างกันกับ ความไม่ละโมภโลภมาก

องค์ประกอบการเว้นจากการฆ่าสัตว์กับการเว้นจากการเบียดเบียน มีนัยยะที่เหมือนกัน เป็นองค์ประกอบข้อ ๑ ในศีล ๕ และอนุพรต ๕ เพราะองค์ประกอบของศีล ๕ ข้อ ๑ คือ การเว้นจากการฆ่าสัตว์ ส่วนองค์ประกอบของอนุพรต ๕ ข้อ ๑ คือ การเว้นจากการเบียดเบียน เช่นเดียวกัน ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๒) ความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต ๓) จิตคิดจะฆ่า ๔) ความพยายาม ๕) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น มีความแตกต่างกันกับ ๒) ทำร้ายชีวิต ๓) ประหารชีวิต ๔) บรรทุกหนักเกินไป ๕) ไม่ได้ให้อาหารและน้ำ

องค์ประกอบการเว้นจากการลักทรัพย์ มีนัยยะที่เหมือนกัน ลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น เหมือนกันกับ การส่งเสริมการโจรกรรม ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๑) พัสดอันผู้อื่นหวงแหน ๒) ความเป็นผู้มีความสำคัญว่า เป็นของอันผู้อื่นหวงแหน ๓) จิตคิดจะลัก ๔) ความพยายาม มีความแตกต่างกันกับ ๒) การได้รับสิ่งของที่ถูกลักขโมยมา ๓) การละเมิดกฎหมายของประเทศ ๔) การโกงด้วยการตวง การชั่ง ในการค้าขายเพื่อได้กำไร ๕) การเจือปนของไม่ดีลงในของดี เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า

องค์ประกอบการเว้นจากการประพฤตินอกในกาม มีนัยยะที่เหมือนกัน เป็นองค์ประกอบข้อ ๓ ในศีล ๕ และองค์ประกอบข้อ ๔ ในอนุพรต ๕ เพราะองค์ประกอบของศีล ๕ ข้อ ๓ คือ การเว้นจากการประพฤตินอกในกาม ส่วนองค์ประกอบของ อนุพรต ๕ ข้อ ๔ คือ การเว้นจากการเสพกาม เช่นเดียวกัน

ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๑) วัตถุประสงค์ไม่ตรงถึง ๒) จิตคิดจะเสพในวัตถุประสงค์ไม่ตรงถึงนั้น ๓) ความพยายามในอันเสพ มีความแตกต่างกันกับ ๑) ไม่เสพเมถุนกับหญิงโสเภณี ๒) หญิงหม้าย ๔) ไม่หมกมุ่นในเมถุนมากเกินไป ๕) ไม่กล่าวถึงการเตรียมการจัดงานสมรสโดยไม่จำเป็น เพราะจะทำให้เกิดความสนใจในเมถุนธรรมอย่างเปิดเผย

องค์ประกอบการเว้นจากการพูดเท็จ มีนัยยะที่เหมือนกัน ผู้อื่นรู้เรื่องนั้น เหมือนกัน กับเปิดเผยความลับของผู้อื่น ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๑) เรื่องไม่จริง ๒) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน ๓) ความพยายามเกิดจากจิตนั้น มีความแตกต่างกันกับ ๑) กล่าวให้ร้าย ๓) เปิดเผยความไว้วางใจของภรรยาคนอื่น ๔) แนะนำผิด ๆ ๕) การเขียนข้อความผิด ๆ

องค์ประกอบการเว้นจากการดื่มสุราการเว้นจากความอยากได้ มีนัยยะที่เหมือนกัน เป็นองค์ประกอบข้อ ๕ ในศีล ๕ และอนุพรต ๕ เพราะองค์ประกอบของศีล ๕ ข้อ ๕ คือ เว้นจากการดื่มสุรา ส่วนองค์ประกอบของอนุพรต ๕ ข้อ ๕ คือ เว้นจากความอยากได้ เช่นเดียวกัน ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ๑) ของที่ดื่มกินเป็นของทำให้มีเมามาหรือทำให้เมา ๒) จงใจจะดื่มกิน ๓) ดื่มกินของนั้น ๔) ของที่ดื่มกินนั้นล่วงล้ำคอเข้าไป ส่วนองค์ประกอบข้อ ๕ ของศาสนาเซน คือ เว้นจากความอยากได้ ในอนุพรต ๕ คือ ๑) การแสวงหาบ้านและที่ดินเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ แล้วนำไปรวมกับที่มีอยู่เพื่อให้ปริมาณคงที่จะได้ไม่มากเกินไปจนจวนที่ตั้งสัตย์ไว้ ๒) การให้สิ่งของ มีค่าแก่ผู้ที่คุ้นเคยหรือรู้จัก โดยมีจุดประสงค์เพื่อหวังผลตอบแทนแบบเดียวกัน ๓) การไปเก็บเกี่ยวพืชผลจากที่ใดที่หนึ่งเพื่อนำกลับมาใช้บริโภคกันกรณีที่ใช้พืชผลที่มรอยู่หมดไปแล้ว ๔) การตระเตรียมเพื่อรับลูกสัตว์ที่จะเกิดใหม่นอกฤดูปฏิบัติพรต ๕) การนำเครื่องประดับมาเชื่อมต่อติดกันเพื่อให้ดูว่ามีน้อยชิ้น ไม่เกินจำนวนที่จำกัดไว้ในการรักษาพรต ซึ่งนับแตกต่างกันมากทั้งเนื้อหารายละเอียดและวัตถุประสงค์ของสิกขาบท

คุณค่าของศีล ๕ กับคุณค่าของอนุพรต ๕ มีนัยยะที่เหมือนกัน คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล เหมือนกันกับ ควบคุมกาย, วาจา, ใจ, ให้เรียบร้อย คุณค่าระดับสังคม เหมือนกันกับ สามารถจะหยุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี คุณค่าระดับโลก เหมือนกันกับ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคมได้อย่างดีที่สุด ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล มีความต่างกับ สามารถจะหยุดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี

ความสำคัญของศีล ๕ กับ อนุพรต ๕ มีนัยยะที่เหมือนกัน เป็นรากฐานแห่งความสงบ เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ เหมือนกันกับ ส่งเสริมให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้ได้รับความสงบสุขในปัจจุบันได้ ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน เป็นรากฐานแห่งความสงบ เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ มีความต่างกับ แม้ไม่ได้รับผลในชาติปัจจุบันเมื่อเกิดในภพนั้น ๆ ก็จะได้รับผลที่เป็นคุณค่าของการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบนั้น

ศีล ๕ กับ อนุพรต ๕ ในฐานะหลักธรรมเพื่อสันติภาพ มีนัยยะที่เหมือนกัน ศีลข้อที่ ๑ ส่งเสริมสันติภาพของสัตว์โลกทั้งปวง เหมือนกันกับ ๑) อหิงสา จงให้เคารพต่อชีวิตทุกชีวิตในที่ที่เราพบเห็น ศีลข้อที่ ๒ เป็นธรรมเสริมสร้าง ความรัก และ ภราดรภาพ สันติภาพ ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ต้องสงสัย เหมือนกัน ๓) อสเตยะ การไม่ลักทรัพย์ การเคารพในสิทธิแห่งความมีทรัพย์

ของคนอื่น ศิลข้อที่ ๓ การเคารพในสิทธิของกันและกันเป็นรากฐานแห่งสันติภาพ เหมือนกันกับ ๔) พรหมจรรย์ คือ การงดเว้นจากการตามใจตนเอง จะต้องงดเว้นจากความใคร่ในกามทั้งปวง ศิลข้อที่ ๔ สัจจะเป็นรากฐานแห่งความเชื่อถือ ซึ่งนำไปสู่สันติภาพในสังคมมนุษย์ เหมือนกันกับ ๒) สัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จ การที่เราจะมีคุณธรรมข้อนี้ได้อย่างบริบูรณ์นั้นเราจะต้องขจัดความอยาก ความกลัว ความโกรธ ส่วนมีนัยยะที่ต่างกัน ศิลข้อที่ ๕ เป็นการส่งเสริมสันติภาพโดยทางอ้อม มีความต่างกับกับ ๕) อปริครหะ คือ การงดเว้นจากการยินดีในร้ายในอารมณ์ ๕ ประการ การหลุดพ้นจากโลกก็เป็นไปไม่ได้ หากไม่ถอนตนออกจากความยินดีในร้ายในวัตถุทุกสิ่งก่อน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน ผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็นที่น่าจะนำไปศึกษาวิจัยเพิ่มเติมดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑. ควรมีการศึกษาหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน โดยประยุกต์ใช้ในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยในประเทศไทยให้มากขึ้น

๒. ควรนำข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและอนุพรต ๕ ในศาสนาเซน ไปสอดแทรกในหลักจริยธรรมของนักปกครองและนักการเมืองของประเทศ

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการเปรียบเทียบครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมขั้นพื้นฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซนในแง่มุมต่าง ๆ

๒. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเว้นจากการฆ่าสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับเว้นจากการเบียดเบียนในศาสนาเซน

๓. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเว้นจากการลักทรัพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการเว้นจากการลักทรัพย์ในศาสนาเซน

๔. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเว้นจากการประพฤติดิถีในกามในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการเว้นเสพกามในศาสนาเซน

๕. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเว้นจากการพูดเท็จในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการเว้นจากการพูดเท็จในศาสนาเซน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ภาษาบาลีสิมหาจุฬาเตปิฎกั ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources)

(๑) หนังสือ :

โกวิท ตั้งตรงจิตร. พุทธศาสนสุภาษิตนำชีวิตให้รุ่งเรือง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์คำ, ๒๕๕๑.

คุณ โทษณ์, รองศาสตราจารย์. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์ไตร์, ๒๕๓๗

ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์. จริยธรรม, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.

दनัย ไชโยธธา, กระบวนการเกิดนาคศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์ไตร์, ๒๕๕๒.

เดือน คำดี, ศาสนศาสตร์, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑

ทวี ผลสมภพ, รศ. หลักพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. จริยศาสตร์ : มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์ไตร์, ๒๕๕๔.

_____. ปรัชญาอินเดีย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์ไตร์, ๒๕๓๕.

ธีรโชติ เกิดแก้ว. พุทธปรัชญา : มติการมองโลกและชีวิตตามความจริง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๕๓.

ธีรยุทธ สุนทรธา. ศาสโนปมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ประภาศรี สีหอำไพ. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ประเสริฐ บุญตา. ดัด้วยศีล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, ๒๕๕๐.

- ปัญญา ใช้บางยาง. **ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ธรรมสภา, ๒๕๔๘
- พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมฺโม). **ศีล ๕ ทางสู่ประตูลิขิต**, กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่
๑๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). **คู่มือปฏิบัติไตรสิกขา (ศีลสิกขา จิตตสิกขา
ปัญญาสิกขา).** ราชบุรี : โรงพิมพ์กองงานสื่อสิ่งพิมพ์, ๒๕๔๘.
- พระพุทธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค.** แปลโดย สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อ.จ. อาสภมหาเถร).
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธนาเพชร, ๒๕๕๔.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). **ศีล ๕ รักษาโลก.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ธรรมสภา, ม.ป.ป.
- พระเมธีวราภรณ์ (ย้อย อุปสนฺโต). **เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตของมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๔.
- _____. **วิสุทธิมรรค.** มปท : โรงพิมพ์หจก สามลดา, ๒๕๔๙.
- พระสาสนโสภณ (พิจิตร จิตฺตฺวณฺโณ). **รู้ไว้ไกลบาป.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรีน ปัญญา
ญาณ ๒๕๕๕.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. **มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๒.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๕
- ยิ่งยศ วงศ์อำมาตย์. **มหัศจรรย์ ศีล ๕ ชนะกรรม.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านสยาม,
มปป.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทบอล พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๒.
- วศิน อินทสระ. **สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ธรรมดา, ๒๕๕๗.
- _____. **พุทธจริยศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.
- วิรัตน์ กางทอง. **ปรัชญาอินเดีย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธนาเพชร, ๒๕๕๒.
- ส.วิวัฒน์เศรษฐ. **แก้วสามดวง.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เฟื่องนคร, ๒๕๐๔.
- สนั่น ไชยานุกุล. **ปรัชญาอินเดีย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ๒๕๑๙.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. **ศาสนาเปรียบเทียบ.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- เสฐียร พันธรั้ง. **ศาสนาเปรียบเทียบ.** พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- สำลี รักสุทธี. **ศีล สุตยอดวินัยของพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา,
๒๕๕๓.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีลเบญจธรรม (หลักสูตรนักรธรรม
ชั้นตรี)**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
เอื้อน เล่งเจริญ (ธรรมรักชิต). **โลกพระพุทธศาสนา**. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร,
๒๕๔๕.

(๒) บทความ :

“หมู่บ้านรักษาศีล ๕ วาระชาติ + พุทธศาสนา”. ใน **ธรรม**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑๒๗
กรกฎาคม ๒๕๕๗.
“อานิสงส์ของการรักษาศีล ๕”. ใน **ธรรมลีลา**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑๖๕ กันยายน ๒๕๕๗.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

พระคำพันธ์ ยโสธโร (เมืองนนท์). “การศึกษาเปรียบเทียบปะในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ
ศาสนาเซน”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระพิจิตร ธรรมวิจิตโต (ยอยอด). “การศึกษาเปรียบเทียบหลักจริยธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาอาทิตย์ อนัญชิตโต (แสนรัตน์). “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางจริยศาสตร์
ของพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาเซน”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระวิจิตร เขมจิตโต (หิบบก). “การศึกษาเปรียบเทียบความโลภในพุทธศาสนาเถรวาทกับ
ศาสนาเซน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระอุบล กตปุณโย (แก้ววงษ์ล้อม). “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พัชรภรณ์ คชสังข์สีห์. “พรรณนาเรื่องการติดข้องและความหลุดพ้นในปรัชญาเซน”.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๔.

วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน. “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและ
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๔.

อมร อำไพรุ่งเรือง. “การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล ๕ ของ
พุทธศาสนิกชนกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

Pha Naw Leang Tejanya. “การศึกษาเปรียบเทียบหลักศรัทธาในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเซน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระภาณุวิษณุ ฉายา อโสก (เริ่งริน)
- เกิด : วันอาทิตย์ที่ ๒๒ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๓๐
- สถานที่เกิด : ๒๓ หมู่ ๔ ต.ไพศาล อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ ๓๑๑๔๐
- บรรพชา : วันอาทิตย์ที่ ๒๓ เดือน เมษายน พ.ศ.๒๕๔๓
- อุปสมบท : วันอาทิตย์ที่ ๓๐ เดือน มีนาคม ๒๕๕๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดเทวีรญาตี แขวงวัดเทพศิรินทร์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐
- การศึกษา : ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ ๕๖ น.ธ.เอก
- เข้าศึกษา : ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕
- สำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑